ISTORIE

Yu Hua s-a născut în i960 în oraşul Hangzhou, din provincia Zhejiang, într-o familie de medici. Vreme de cinci ani a fost dentist, profesie pe care a abandonat-o în favoarea scrisului. Copilăria lui a fost puternic marcată de Revoluţia Culturală, fapt ce a lăsat urme profunde şi asupra scriiturii sale. A debutat în 1984 cu o povestire şi s-a impus rapid printre cei mai apreciaţi autori de proză scurtă ai generaţiei lui. La începutul anilor ’90, Yu Hua a renunţat treptat la experimentalismul iniţial şi s-a consacrat romanului, publicând *Strigăte în ploaie* (*Zai xiyu zhong huhan*, 1991), *în viaţă* (*Huozhe*, 1993; Humanitas Fiction, 2016), *Cronica unui negustor de sânge* (*Xu Sanguan mai xue îi*, 1995; Humanitas Fiction, 2017), *Fraţii* (*Xiongdi*, 2008), *A şaptea zi* (*Di qi tian*, 2013). Pe lângă romane, i-au apărut şase volume de povestiri şi cinci volume de eseuri, între care se remarcă *China în zece cuvinte* (*Shi ge cihui fi de Zhongguo*, 2011; Humanitas, 2018). Romanele *în viaţă* şi *Cronica unui negustor de sânge* au fost incluse pe lista celor mai influente cărţi ale ultimelor trei decenii în China.

Yu Hua este primul scriitor chinez căruia i s-a decernat James Joyce Award (2002). Mai multe premii, titluri şi distincţii naţionale şi internaţionale i-au fost acordate de-a lungul timpului: Premio Grinzane Cavour (1998), Chevalier de l’Ordre des Arts et des Lettres (2004), Barnes & Noble Discover Great New Writers Award (2004), Premiul pentru contribuţii deosebite în domeniul cărţii (China, 2005), Prix Courrier International du Meilleur livre étranger (2008).

Cărţile lui au fost traduse în peste treizeci de limbi.

YU HUA
MÂNU IUI MAO
China de astăzi văzută prin ochii unui scriitor
Traducere din chineză şi note de MUGUR ZLOTEA
HUMANITAS
BUCUREŞTI
Redactor: Andreea Niţă

Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Andrei Pogăciaş
DTP: Emilia Ionaşcu
Tipărit la Art Group
Copyright © Yu Hua, 2019
All rights reserved.
© HUMANITAS, 2019, pentru prezenta versiune românească
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Yu Hua
Mânia lui Mao: China de astăzi văzută prin ochii unui scriitor / Yu Hua;
trad. şi note: Mugur Zlotea.
— Bucureşti Humanitas, 2019
ISBN 978 – 973 – 50 – 6439 – 6
I. Zlotea, Mugur (trad.)
94
EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro
Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vânzărilibhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021/311 23 30
Cuprins
Nota traducătorului. *q*
Diversele faţete ale cenzurii 9
Cărţi pentru săraci 14
Mânia lui Mao 19
Le-am arătat noi! 23
Putere şi aroganţă. 27
Sunt un infractor 31
Petiţii, stabilitate şi lege 35
Când aerul pe care-l respiri te trimite la doctor 41
Patriotismul deturnat 46
Moara zvonurilor pe internet 51

Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters 56
Istoria absurdă a luptei de clasă. 60
Apariţia şi dispariţia Revoluţiei Culturale 64
Economia autorităţilor lacome 69
Lipsă de încredere 74
Ai văzut vreodată un buletin de vot? 78
Vreau să mă mărit cu unul care n-are acţiuni. 82
Despre dragoni şi revoluţie. 88
35 mai 93
Toamna chineză nu este o Primăvară Arabă. 99
Doi paşi înainte, unul înapoi. 104
Amintiri despre ziua naţională. 108
Jurnalul celor şapte zile 113
Cele trei Americi 120
Cum am simţit schimbările Chinei. 131
Patru destine în patru decenii de reformă. 147

Nota traducătorului

Acest volum cuprinde 26 de texte scrise de Yu Hua între 1999 şi 2018, cu scopul de a surprinde rapiditatea şi profunzimea schimbărilor prin care trece China în noul mileniu şi de a reflecta asupra acestora. Cu toate că temele abordate sunt uneori puţin cunoscute cititorului occidental, Yu Hua reuşește să redea, limpede şi cu umor, toate detaliile necesare pentru o bună înţelegere a complexităţii societăţii chineze aflate într-o continuă transformare.

Aceste texte sunt grupate astfel într-un volum pentru prima dată. Unele dintre ele au fost traduse în engleză, italiană, franceză, japoneză etc. Şi, de-a lungul timpului, au fost publicate în *The New York Times* („Diversele faţete ale cenzurii”, „Cărţi pentru săraci”, „Mânia lui Mao”, „Le-am arătat noi!”, „Putere şi aroganţă”, „Sunt un infractor”, „Petiţii, stabilitate şi lege”, „Când aerul pe care îl respiri te trimite la doctor”, „Patriotismul deturnat”, „Moara zvonurilor pe internet”, „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters”, „Istoria absurdă a luptei de clasă”, „Apariţia şi dispariţia Revoluţiei Culturale”, „Economia autorităţilor

lacome”, „Lipsă de încredere”, „Ai văzut vreodată un buletin de vot?”, „Vreau să mă mărit cu unul care nu are acţiuni”), *International Herald Tribune* („Despre dragoni şi revoluţie”, „35 mai”), *Los Angeles Times* („Toamna chineză nu este o Primăvară Arabă”), *Time*

8 NOTA TRADUCĂTORULUI

(„Doi paşi înainte, unul înapoi”), *Corriere della Sera* („Amintiri despre ziua naţională”), *Libération* („Jurnalul celor şapte zile”), *Prospect* („Cele trei Americi”), *The Guardian* („Cum am simţit schimbările Chinei”), *Los Angeles Review of Books* („Patru destine în patru decenii de reformă”). În periodicele unde au fost publicate, mini-eseurile din acest volum au apărut în versiuni editate, adaptate sau prescurtate, ţinându-se seama de constrângerile de spaţiu, de publicul respectiv etc.

Traducerea în limba română a fost făcută după textele originale în chineză; am adăugat doar note explicative unde am considerat necesar.

Mugur Zlotea

Bucureşti, 2019

Diversele faţete ale cenzurii 5

CÂND VORBEŞTI DESPRE CENZURA DIN CHINA, este foarte uşor să-ţi imaginezi un sistem rigid şi strict, dar de fapt el are mai multe faţete, unele chiar contradictorii. De pildă, poate să existe un roman care să se vândă ca pâinea caldă timp de douăzeci de ani, iar filmul făcut pe baza lui să fie interzis în aceeaşi perioadă. Deşi pare greu de înţeles, este foarte simplu. Cărţile sunt publicate după ce primesc aprobarea directorului editurii; filmele apar pe marele ecran după ce sunt aprobate de funcţionarii Departamentului Naţional de Film. În China există peste cinci sute de edituri, adică peste cinci sute de cenzori; chiar dacă o carte este refuzată de o parte dintre ele, tot are şanse să iasă la o alta, în schimb, de filme se ocupă o singură instituţie şi, odată cenzurat, un film nu mai are nici cea mai mică şansă să fie difuzat la cinematograf. Cenzura venită din birouri diferite decide destinul diferit al cărţilor

şi al filmelor.

Sunt mulţi factori care trebuie luaţi în considerare, dar cel mai important dintre aceştia este profitul.

Editurile chinezeşti funcţionează de multă vreme ca societăţi comerciale şi trebuie să scoată profit, pentru că nu primesc niciun ban de la stat. Directorul editurii este responsabil de profitabilitatea instituţiei, aşa că cei mai curajoşi dintre ei îşi asumă riscul publicării unei cărţi mai delicate din punct de vedere politic, dacă are şanse să se vândă bine. Desigur că există nişte limite ale libertăţii editurilor, de exemplu nu se pune problema publicării vreunui text despre incidentele din Tian anmen.

Cenzorii de la Departamentul Naţional de Film nu au obligaţia să facă profit, ei sunt funcţionari publici. Chiar dacă ar interzice toate filmele realizate într-un an, tot nu le-ar afecta salariul, aşa că nu îşi asumă niciodată riscuri politice. Cărţile despre Revoluţia Culturală sau cele care critică societatea actuală sunt deja ceva obişnuit, dar rămân un teritoriu interzis pentru film. Majoritatea filmelor din cinematografele chinezeşti sunt despre artele marţiale, despre viaţa în palatul imperial, poveşti de dragoste sau comedii, dar şi multe filme americane.

Cenzura programelor de televiziune nu este la fel de strictă. La fel ca directorii de edituri, şi directorii posturilor de televiziune trebuie să facă profit şi să aibă audienţă. Ei decid ce intră pe post şi ce nu, deşi Departamentul de Propagandă le poate cere să schimbe un anumit program. Televiziunea centrală este cea mai drastic monitorizată, în timp ce televiziunile regionale au mai multă libertate. Cenzura este foarte strictă la programele de ştiri şi mult mai relaxată în cazul celorlalte, mai ales în ceea ce priveşte programele sportive.

Ziarele sunt mai puţin cenzurate decât filmele, dar nu sunt la fel de libere ca editurile. Sunt mai atent supravegheate decât cărţile, pentru că Partidul Comunist este foarte vigilent la controlul ştirilor – Jurnalistul este vocea partidului”, se spune. Nu sunt la fel de cenzurate ca

filmele pentru că şi ziarele trebuie să intre pe piaţă, să facă profit, nici ele nu primesc bani de la stat. Ce poţi să faci când vrei profit şi vrei să atragi venituri din reclame? Nu poţi decât să publici articole care să expună nedreptăţile şi problemele sociale pentru că acestea sunt pe placul cititorilor.

Ziarul *săptămânalul de sud*, din provincia Guangdong, publică de ani buni articole critice şi expozeuri şi a devenit unul dintre cele mai citite ziare din ţară. Vânzări mari înseamnă multă publicitate şi, odată cu ea, au crescut zdravăn şi veniturile editorilor şi ale ziariştilor. Tactica ziarului e inteligentă, articolele lor sunt despre problemele din alte provincii – nu se prea ating de Guangdong –, aşa că cenzorii din provincie, deşi îi mai iau uneori în vizor, de regulă îi lasă în pace. Modelul a început să se răspândească şi în celelalte zone, unde ziarele publică articole negative despre alte provincii şi pozitive despre provincia lor. Şi uite aşa guvernul a descoperit că ziarele au devenit tot mai neascultătoare. Înainte, ele erau pe nota de plată a guvernului. Între guvern şi ziar existau relaţii de subordonare politică şi economică. După ce ziarele au trebuit să intre pe piaţă şi a dispărut legătura economică, a şubrezit şi cea politică. Fără fundaţia economică, restul construcţiei începe să se clatine.

Incidentul din ianuarie 2013, legat de cenzurarea *săptămânalului de sud*, a fost primul „incident de masă” din mass-media de după 1949.1 Un însărcinat cu propaganda paraşutat din Beijing în Guangdong a intervenit atât de brutal în procesul editorial, încât a provocat o revoltă în rândul ziariştilor. Angajaţii *săptămânalului* au fost sprijiniţi, în diverse feluri, de publicaţiile din alte provincii, ca să nu mai vorbim de valul imens de simpatie de pe internet. Nu a trecut mult şi totul a fost muşamalizat, iar articolele şi dezbaterile legate de acest subiect au dispărut din presă şi au fost şterse de pe internet, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Ziarul şi-a continuat activitatea, iar autorităţile au promis vag că vor

relaxa regulile cenzurii, dar au început în secret să se socotească cu cei responsabili pentru această revoltă. Autorităţile au ieşit învingătoare, desigur, dar a fost pentru prima dată când sistemul de cenzură s-a lovit de rezistenţă făţişă.

La un moment dat am făcut o glumă pe Weibo[1] şi am comparat cenzura filmelor cu controlul siguranţei alimentelor. Cineva m-a întrebat amărât: „Sunt o groază de probleme legate de siguranţa alimentelor. Mai există oare vreo soluţie?” I-am răspuns optimist: „Nu-i nevoie decât ca cei însărcinaţi cu supravegherea siguranţei alimentelor să fie la fel de atenţi şi activi precum cei însărcinaţi cu cenzura filmelor, să se perfecţioneze continuu, să despice firul în patru şi chestiunea siguranţei alimentelor e rezolvată”. Mesajul meu a fost redistribuit de 12.000 de ori, iar un utilizator a comentat ironic: „Să-i punem pe cei însărcinaţi cu cenzura filmelor, a ziarelor şi cărţilor să supravegheze siguranţa alimentelor, iar pe cei responsabili cu siguranţa alimentelor să cenzureze filmele, ziarele şi cărţile. Aşa, China ar avea şi libertate de expresie, şi alimente sigure”.

28 februarie 2013

Cărţi pentru săraci

ACUM OPT ANI, UN PRIETEN A DESCOPERIT CĂ ultima lui carte, abia publicată, putea fi deja descărcată gratuit de pe internet. Mi-a povestit că a anunţat imediat Administraţia Generală de Presă şi Publicaţii, care i-a răspuns cerându-i adresa site-ului de unde se putea obţine ilegal cartea sa. A trimis trei adrese dintre cele multe existente şi după trei luni a verificat din nou. Cartea era disponibilă în continuare pe toate cele trei site-uri. Anii au trecut şi cartea a rămas tot acolo.

Toate cărţile mele pot fi descărcate gratuit de pe internet, chiar şi *China în zece cuvinte* este accesibilă

1 Protestele civile, planificate sau spontane, cu un număr destul de însemnat de participant! sunt numite în China „incidente de masă“. Anul 1949 este anul fondării Republicii Populare Chineze.

online – deşi a fost cu neputinţă să fie publicată la vreo editură de pe continent, a apărut în Taiwan. La fel de răspândite sunt şi copiile tipărite. La doar câteva zile după ce mi s-a publicat romanul *Fraţii*, pe taraba din faţa casei mele era deja de vânzare copia-pirat.

Administraţia Generală de Presă şi Publicaţii şi birourile ei locale sunt cele care administrează piaţa publicaţiilor, dar nu au dreptul să dea amenzi; cei care aplică legea în cazul încălcării drepturilor de autor sunt echipele de investigatori ale departamentelor de cultură şi cei de la securitatea publică. Investigatorii birourilor de cultură acoperă un domeniu foarte larg, de la internet café-uri şi sălile de jocuri pe calculator, la cluburi cu muzică şi spectacole live şi centrele de educaţie artistică; pentru ei, cărţile contrafăcute sunt ceva minor. Biroul de securitate publică trebuie să facă faţă nenumăratelor dosare penale şi economice, n-au ei timp să se mai ocupe şi de încălcarea drepturilor de autor. Este adevărat că mai vezi uneori câte o ştire despre acţiunea comună a celor de la departamentul de cultură şi biroul de securitate publică, care au distrus un centru de vânzare a copiilor-pirat, dar se întâmplă atât de rar încât nu are niciun efect asupra industriei falsurilor.

După intrarea Chinei în Organizaţia Mondială a Comerţului, au început să fie investigate tipografiile care scoteau copii ilegale. Dar şi aici există o portiţă. În ultimii zece ani şi ceva, principalele imprimerii din care ies copii-pirat sunt tipografiile închisorilor şi cele din vechile zone revoluţionare, aşa că măsurile care iniţial au avut un oarecare efect, acum nu mai au deloc.

Închisorile aparţin de Ministerul Justiţiei. Accesul în acestea le este interzis investigatorilor departamentelor culturale şi nici cei de la securitatea publică nu pot intra după bunul-plac. Tipografiile închisorilor nu sunt penalizate şi sunt cele mai profitabile din ţară. Deţinuţii muncesc pe brânci, fără să primească salariu, ci doar o subvenţie minimă.

Vechile zone revoluţionare din provinciile Shaanxi şi Jiangxi sunt printre cele mai sărace zone din China. Pentru că acolo se aflau bazele Partidului Comunist în timpul războiului, după venirea partidului la putere, au primit un statut aparte. Acum câţiva ani, directorul unei edituri îmi povestea că tipografia care scotea pe bandă copii-pirat ale cărţilor lui era situată într-o veche zonă revoluţionară. Abătut tot drumul până la tipografie, împreună cu investigatorii departamentului de cultură şi trei poliţişti, să rezolve legal problema, însă acolo s-au trezit înconjuraţi de poliţia locală. A venit şi mai-marele zonei care s-a răstit nervos la ei: „N-aveţi niciun pic de milă pentru zona asta amărâtă?” Apoi i-a informat că tipografia era cel mai mare plătitor de taxe local, iar ei n-au avut ce face decât să plece cu coada între picioare.

Occidentul are îndeajuns de multe motive să critice China că nu se ocupă suficient să combată piratarea filmelor, cărţilor, muzicii sau a produselor din industria de lux. Dar adevărul e că nu prea are ce face. În Occident, aceasta este o chestiune legată de respectarea proprietăţii intelectuale; în China e mai degrabă o problemă socială.

De ce suntem invadaţi de atât de multe falsuri şi de marfă de proastă calitate? Mai-marele vechii zone revoluţionare a pus degetul pe rană când a spus că firmele care produc copii-pirat şi marfă de proastă calitate sunt în tot felul de relaţii, mai pe faţă sau mai pe ascuns, cu administraţia locală. Pe faţă e faptul că unele dintre ele sunt cei mai mari plătitori de taxe din zonele respective, iar ceea ce nu se prea ştie este că printre proprietarii acestora se numără şi oficiali locali.

Cred că avem atâtea produse contrafăcute şi de proastă calitate întrucât piaţa le cere. După treizeci de ani de dezvoltare, China este cea de-a doua mare economie mondială, devansată doar de Statele Unite. Cu toate acestea, există încă peste o sută de milioane de chinezi care trăiesc cu mai puţin de un dolar pe zi. Într-o ţară în care preţurile cresc cu o viteză năucitoare, creşterea

cererii pentru falsuri şi produse proastă calitate este o consecinţă a numărului mare de oameni săraci, care nu au posibilitatea să se bucure de produsele autentice, aşa că le cumpără pe cele contrafăcute, ce se găsesc la tot pasul: orez otrăvit, lapte praf şi chifle din orez toxice, legume contaminate, şuncă fără pic de carne, jucării periculoase, ouă false sau tăiţei din ghips. Zi după zi, an după an, consumă alimente şi folosesc lucruri de o calitate de-a dreptul îndoielnică. Ca să-şi poată schimba viaţa, este nevoie să înveţe, să se uite la televizor, să citească, dar nu le dă mâna să-şi cumpere cărţile originale, aşa că şi le iau pe cele piratate.

Într-una dintre prelegerile mele la o universitate din China am spus: „Sunt împotriva oricărei încălcări a proprietăţii intelectuale, dar dacă nu rezolvăm problema numărului mare de oameni săraci, atunci sunt de acord să existe copii-pirat ale cărţilor mele. Eu câştig îndeajuns din vânzarea celorlalte cât să-mi pot întreţine familia”. Poate că sunt colegi scriitori care nu-mi dau dreptate, dar eu aşa gândesc.

14 martie 2013

Mânia lui Mao

ÎN 1949, MAO ZEDONG A PROCLAMAT FONDAREA noii Chine, Republica Populară.

Imediat după aceea, Partidul Comunist a început înlăturarea tuturor vestigiilor feudale, acţiune ce a culminat cu eliminarea „celor patru vechituri”, din timpul Revoluţiei Culturale: gândirea tradiţională, cultura clasică, vechile obiceiuri şi vechile cutume. Relicvele culturale, templele sau sărbătorile tradiţionale, ca cea a Bărcilor Dragon, Qingming – Ziua curăţării mormintelor sau Sărbătoarea mijlocului toamnei, au devenit feudale.

Numele restaurantelor cu tradiţie din Beijing, Donglaishun (La est se ajunge uşor) şi Quanjude (Virtuţi desăvârşite), au fost considerate feudale; spitalul Tongren (Aceeaşi bunăvoinţă) a fost redenumit Spitalul muncitorilor, ţăranilor şi al soldaţilor, iar spitalul Hexie

(Armonia), Spitalul Antiimperialismului. Aleea pe care locuiam când eram copil, în provincia Zhejiang, şi-a schimbat şi ea numele din Aleea Familiei Yang în Aleea Soarelui.

După moartea lui Mao Zedong şi încheierea Revoluţiei Culturale, a început noua eră a deschiderii şi reformelor lansate de Deng Xiaoping. Cât ai clipi, cele patru vechituri criticate şi aproape eradicate în timpul Revoluţiei Culturale au redevenit comorile culturii tradiţionale. Restaurantele Donglaishun, la care îţi găteşti singur în oala de supă clocotindă din mijlocul mesei carnea de miel tăiată subţire ca hârtia, sau Quanjude, vestit pentru raţa în stil Beijing, sunt simboluri ale capitalei. Relicvele culturale au fost restaurate şi protejate. Din temple răzbate din nou mireasma beţişoarelor de tămâie aprinse, sărbătorile tradiţionale ale Bărcilor Dragon, Qingming şi cea a Mijlocului toamnei au fost desemnate sărbători legale, iar Aleea Soarelui a redevenit Aleea Familiei Yang. Geomanţii şi ghicitorii care nu mai îndrăzneau să se facă văzuţi sunt acum peste tot. Foarte interesant este că practici condamnate odinioară de Partidul Comunist drept feudale au fost transformate de oficialii iscusiţi în metode administrative eficiente.

Corupţia, disparitatea economică şi problemele de mediu rezultate din dezvoltarea extrem de rapidă a ultimilor trei decenii au devenit factori de instabilitate socială. Numărul incidentelor de masă din 2010 a fost de patru ori mai mare decât cel din 2000. Partidul Comunist a înţeles destul de repede că metodele de guvernare din timpul lui Mao Zedong sau din anii de început ai reformei nu mai sunt eficiente şi caută unele noi. Şcoala Centrală de Partid şi toate celelalte scoli de partid din provincii îşi ajustează planurile de învăţământ, iar oficiali din poziţii înalte sunt trimişi anual la Harvard, la cursuri de administraţie. Dar în faţa problemelor sociale concrete, toate cele învăţate în şcolile de partid sau la Harvard rămân nişte teorii pe hârtie, pentru că tot metodele

feudale detestate de Mao Zedong sunt cele mai eficiente. Mulţi oficiali ştiu foarte bine că vechile metode pot fi elemente de stabilitate în momentele de criză.

Şeful unui district din sud îmi povestea odată cum viiturile provocate de ploile abundente au luat cu ele peste o mie de morminte. În China există din moşi-strămoşi credinţa că poziţia unui mormânt poate decide soarta urmaşilor. Mormintele luate de ape fuseseră iniţial împrăştiate pe te miri unde, dar au fost la un moment dat mutate toate în acelaşi loc, în cadrul procesului de urbanizare. Şi atunci au existat tot felul de probleme, pentru că în tradiţia chineză mormântul nu poate fi mutat decât dacă familiei i se întâmplă o nenorocire. Dacă apele ar fi luat mormintele de unde fuseseră ele la început, oamenii ar fi pus totul pe seama dezastrului natural, dar pentru că le-au luat de unde le mutase administraţia, vina îi aparţinea acesteia. Mia de morminte însemna peste zece mii de rude furioase din cale afară.

Şeful ştia foarte bine că situaţia tensionată stătea să degenereze, dar, foarte iscusit, nu a chemat poliţia, ci a pus la treabă vreo zece geomanţi. Geomanţii s-au folosit de principiile feng shui ca să-i convingă pe oameni că mormintele luate de apă erau semn de bogăţie. În tradiţia chineză, apa înseamnă bogăţie, deci să dai peste apă înseamnă să te îmbogăţeşti. Oamenii nu au încredere în administraţie, dar au încredere în geomanţi. Aşa au reuşit geomanţii trimişi de administraţie să evite o revoltă gata să izbucnească.

O altă poveste adevărată mi-a fost spusă de un oficial din provincia Hunan. Când era în funcţie, a vrut să construiască o nouă clădire administrativă şi a depozitat pe un teren viran lemn, cofraje de oţel şi ciment. Localnicii se duceau în fiecare seară şi furau fără grijă din materiale, ca să-şi facă ei case. Vorba aia, dacă iei de la stat nu-i problemă, numai ce iei din avutul vecinului se consideră furt. Cei de la primărie au propus să împrejmuiască terenul cu gard electrificat şi să pună poliţia de pază. Omul

nostru a spus nu, nu facem gard, nu-l electrificăm, nu punem poliţia de pază, nu trebuie decât să punem câte un semn pe fiecare parte a terenului viran: „Materiale pentru construcţia unui templu”. A avut efect. Când oamenii au aflat că materialele erau pentru înălţarea unui templu întru slava lui Buddha, de frică să nu li se întâmple vreo nenorocire, nu numai că au încetat să mai ia din materiale, ba le-au adus înapoi şi pe cele furate la adăpostul întunericului.

Un reporter canadian m-a întrebat odată: „Cât mai ţineţi portretul lui Mao Zedong pe Poarta Tian anmen?” I-am răspuns: „Dacă ar şti Mao Zedong cât de schimbată e China de azi, s-ar mânia într-atât încât ar cere singur să-i fie dat jos portretul”.

Îi aprilie 2013

Le-am arătat noi!

ANUNŢUL FONDATORULUI GRUPULUI AMERICAN Blackstone, Stephen A. Schwarzman, că a pus bazele un fond de burse în valoare de 300 de milioane de dolari la Universitatea Tsinghua a făcut înconjurul mass-mediei occidentale. Schwarzman a donat personal 100 de milioane de dolari, scopul fiind să susţină financiar 200 de bursieri străini în China, în principal studenţi americani, în fiecare an.

Deşi este una dintre cele mai mari donaţii care au existat vreodată în educaţie, ştirea n-a atras prea multă atenţie în China; au apărut doar câteva articole scurte în ziarele financiare şi pe câteva pagini de internet ale posturilor de televiziune economice. Nici microblogurile, despre care se spune că reprezintă vocea poporului, nu i-au dat mai multă importanţă – s-a scris prea puţin pe tema asta: în unele texte Schwarzman era lăudat, în altele intenţiile sale erau puse la îndoială. Cei care se îndoiau adăugau că Blackstone achiziţionase la finalul lui 2012 o clădire de birouri şi un hotel de cinci stele într-o zonă scumpă din Shanghai şi că de fapt generozitatea lui Schwarzman masca dorinţa de a ajuta compania să facă şi

mai mulţi bani în China, mai ales că Tsinghua este universitatea pe care au absolvit-o cei mai mulţi dintre liderii chinezi, inclusiv actualul preşedinte, Xi Jinping, predecesorul său, Hu Jintao, sau fostul premier, Zhu Rongji.

Pe internet mai erau şi câteva mesaje arogante, ca de pildă „Le-am arătat noi!”. Acestea sunt vorbe cu tâlc. Schimbarea rolurilor e evidentă. Începând cu 1980, valuri de studenţi chinezi au plecat la studii în Statele Unite şi Europa, s-au familiarizat cu limba, cultura şi economia ţării în care se duceau şi au primit o educaţie occidentală. Acum, după ce China a devenit o piaţă imensă, tot mai mulţi tineri din SUA şi Europa vin aici să ne înveţe limba, cultura şi sistemul economic – să primească o educaţie chinezească. În plus, le-am arătat noi oamenilor de afaceri occidentali că dacă vor să facă bani în China trebuie să înveţe să asculte de guvernul chinez şi să se dea bine pe lângă membrii acestuia.

În anii ’80 ai secolului trecut, când delegaţii pentru achiziţii ai guvernului chinez se duceau în Statele Unite şi Europa şi cumpărau cantităţi imense de marfa, firmele occidentale sărbătoreau încheierea contractului cu o sticlă de şampanie. Oficialii chinezi erau extrem de nemulţumiţi şi se gândeau „am cheltuit atâta bănet să vă cumpăram marfa şi voi nu daţi nici măcar o masă mai ca lumea”. Câţiva ani mai târziu, oamenii de afaceri occidentali au înţeles că dacă vor să-şi vândă marfa în China, trebuie mai întâi să-i hrănească şi să-i binedispună pe oficiali.

Acum ceva vreme, dintr-un motiv nu foarte clar, guvernul chinez a lansat o campanie împotriva companiei Apple. Criticile au început anul acesta pe 15 martie, într-o emisiune dedicată protecţiei consumatorului, la televiziunea centrală. Compania coreeană Samsung, care se confruntă în China cu foarte multe plângeri legate de calitatea produselor sale, a investit o groază de bani în publicitatea din timpul emisiunii, aşa cum au făcut şi alte companii ale căror probleme referitoare la calitate mai

fuseseră expuse pe post şi au scăpat nevătămate. Apple nu a plătit pentru reclame şi în următoarele două săptămâni în presa oficială au apărut peste o sută de articole critice.

Cei mai mulţi dintre internauţi au sărit în apărarea companiei americane, nemulţumiţi că statul nu se preocupă de problemele majore legate de calitatea produselor fabricilor de stat, în schimb, nu mai poate de grija garanţiei pentru iPhone 4.

Incidentul e oarecum similar cu ce s-a întâmplat în 2010 cu Google, când Eric Schmidt a ales să rămână pe poziţie şi să refuze cenzura, reorientându-şi clienţii spre Google Hong Kong. Tim Cook de la Apple a decis să colaboreze şi şi-a cerut oficial scuze cu mai multe ocazii.

În cartea *însemnări din pădurea de zâmbete*, din dinastia Qing[2], este o anecdotă care sună astfel: un om avea o prăjină de bambus foarte lungă şi voia să intre cu ea pe poarta cetăţii. A încercat să o ţină pe verticală, dar n-a putut intra; a încercat pe orizontală, însă tot în zadar. Atunci, un bătrân l-a sfătuit s-o rupă în două şi să intre.

Ce vreau să spun este că oamenii de afaceri occidentali care vor să facă bani în China trebuie să ţină seama de directivele guvernului, chiar dacă acestea sunt complet lipsite de sens. Dacă guvernul îţi cere să rupi prăjina ca să intri, păi o rupi. În 2010, Schmidt a refuzat să facă asta şi a vrut să intre ţinând-o drept înainte, dar s-a lovit de porţile închise.

Cineva m-a întrebat ieri dacă cred că un individ dur ca Steve Jobs ar fi plecat capul în faţa guvernului chinez. I-am spus că o asemenea întrebare n-are niciun rost, ce vreau eu să aflu acum este dacă Schmidt regretă că nu a rupt prăjina de bambus atunci.

26 aprilie 2013

Putere şi aroganţă

ÎN OCTOMBRIE 2010, SERVICIILE VAMALE CHINEZE au surprins pe toată lumea când au impus o taxă

2 Dinastia Quing, 1644-1911.

de 1.000 de yuani[3] pentru fiecare iPad introdus în ţară. Vama nu a ţinut cont că preţul diverselor tipuri de iPad era diferit în funcţie de caracteristici şi a stabilit taxa la 20% din preţul tabletei, care se vindea în China cu 5.000 de yuani. Telefoanele inteligente şi orice alte electronice sunt mult mai ieftine în Hong Kong, dar chiar şi cei care dăduseră 3.000 de yuani pe tabletă în Hong Kong trebuiau să plătească tot 1.000 de yuani taxe. Până şi cei care şi-o cumpăraseră în China şi ieşiseră cu ea din ţară trebuiau să plătească taxa la întoarcere. Măsura luată complet pe neaşteptate a dat naştere un val uriaş de nemulţumire. Până şi Ministerul Comerţului s-a declarat împotrivă, mai ales că accesul în Organizaţia Mondială a Comerţului presupunea şi eliminarea oricărei taxe vamale pentru diversele tipuri de computere, iar taxa impusă de vamă încălca regulile Organizaţiei Mondiale a Comerţului.

În ianuarie 2011, când am plecat din ţară mi-am luat tableta cu mine. Înainte de vamă, am întrebat unde pot să o declar ca să nu fiu taxat la întoarcere. Primii patru funcţionari n-au ştiut să-mi răspundă, al cincilea mi-a spus că taxa fusese anulată. De fapt, ea fusese înjumătăţită, nu anulată. L-am întrebat de ce nu se anunţase public dacă fusese anulată, la care el mi-a răspuns că de ce ar fi trebuit să fie anunţat public, ce, atunci când fusese introdusă a existat vreun anunţ public?

Administraţiile locale vin cu reguli şi mai absurde decât cele centrale. În 2004, administraţia provinciei Hunan a decis că sânii femeilor care candidează pentru un post de funcţionar public trebuie să fie simetrici. În acelaşi an, poliţia oraşului Harbin a hotărât că toţi poliţiştii a căror talie depăşeşte 90 de centimetri trebuie să-şi dea demisia. În 2006, departamentul de control al traficului din provincia Zhejiang le-a interzis angajaţilor să aibă păr facial, iar în 2001, spitalele din Shenzhen au creat un cod de comportament pentru asistentele medicale în care era stipulat că acestea trebuie să afişeze un zâmbet

3 în 2010, aproximativ 150 de dolari.

profesional în care „să se vadă opt dinţi” în 2007, judeţul Pinghe din provincia Fujian a anunţat că nimeni nu se poate căsători fără un certificat de absolvire a noua clase obligatorii, pentru a preveni abandonul şcolar.

Reguli absurde care te fac să râzi amar pentru că denotă atitudinea arogantă a celor care deţin puterea în China. Îţi poţi imagina cum oficialii stau comod pe canapele, dezbat reguli absurde, beau ceai de bună calitate şi fumează ţigări fine. Le discută la nivel pur intelectual, fără să le pese de cât de complexă este realitatea socială. Atât timp cât regulile au o logică sunt foarte bune şi nu mai pierd timpul să cugete dacă vor fi sau nu agreate de public. Ştiu foarte bine că vor exista şi voci împotrivă, dar nu le pasă pentru că de multă vreme autoritatea statului încalcă drepturile individului. Regulile sunt anulate discret numai dacă duc la proteste puternice şi mai-marii sunt iritaţi că afectează stabilitatea socială.

Există reguli ale organelor administrative care intră în contradicţie cu legea. De exemplu, la i ianuarie anul acesta, a intrat în vigoare noul regulament pentru obţinerea şi utilizarea permisului de conducere. Serviciul de supraveghere a traficului a făcut publice cele mai drastice măsuri de până acum, menite să reducă numărul accidentelor. Printre ele, măsura cea mai contestată a fost aceea de a-i pedepsi cu 6 puncte pe şoferii care trec pe culoarea galbenă. În fiecare an, şoferii chinezi primesc 12 puncte pe care dacă le pierd au permisul suspendat. Dacă treci de două ori pe galben, spui adio permisului.

Criticii susţineau că măsura încalcă principiul inerţiei al lui Newton şi că va duce la şi mai multe accidente. Până şi mass-media oficială şi-a exprimat îndoiala, iar agenţia de ştiri China Nouă a scris: „Legea siguranţei circulaţiei pe drumurile naţionale, alineatul 26, stipulează că semaforul este alcătuit din trei culori, roşu, verde şi galben. Culoarea roşie indică interdicţia de circulaţie, cea verde indică permisiunea, iar cea galbenă este un semnal de avertisment. Fiecare dintre cele trei culori are propriul său

rol, dar măsura departamentului de trafic dă culorii galbene acelaşi rol pe care îl are cea roşie, ceea ce nu numai că este tehnic foarte dificil, ci este şi în contradicţie cu legea”. Presiunea opiniei publice a forţat departamentul de trafic să revină şi să dea celor care trec pe galben doar un avertisment, fără să le mai ia şi punctele.

Circula şi un banc în perioada aceea. Un bărbat nu se întoarce noaptea acasă şi a doua zi de dimineaţă, când apare, soţia îl ia la întrebări.

— Ieri-seară, când am ajuns în intersecţie era galben intermitent, numai azi-dimineaţă la şase s-a făcut verde, i-a răspuns soţul. Dacă trec pe galben, pierd 6 puncte şi dacă întorc în intersecţie pierd 9.

Soţia l-a întrebat de ce nu i-a dat un telefon.

— Dacă folosesc telefonul la volan pierd 3 puncte, a spus soţul, tremurând de frig.

— Dacă tot ai stat în maşină, cum de-ai îngheţat în halul ăsta? l-a chestionat soţia.

— Ningea zdravăn şi a tot trebuit să ies să curăţ numărul de înmatriculare – dacă nu se vede, iei 12 puncte amendă!

9 mai 2013

Sunt un infractor

PE 1 IULIE ANUL ACESTA A INTRAT ÎN VIGOARE Legea protecţiei drepturilor persoanelor în vârstă, al cărei articol 18 spune că: „Membrii familiei care locuiesc altundeva decât împreună cu persoanele în vârstă ar trebui să le viziteze şi să se intereseze adesea de acestea”. Brusc, mulţi oameni s-au trezit în postura de infractori.

Legea a dat naştere unor dezbateri aprinse, chiar din prima zi. Mass-media oficială o proslăvea de parcă în sfârşit ar fi rezolvat o problemă de morală socială cu consecinţe serioase în societatea actuală. Pe reţelele de socializare, omenii o dezbăteau intens. Unii se plângeau că firmele la care lucrează îi obligă să meargă la serviciu chiar şi în zilele libere; şi mai mulţi spuneau că i-ar costa foarte mult, că un bilet până acasă putea fi de la câteva

sute la câteva mii de yuani, aşa că n-aveau cum să-şi viziteze rudele decât dacă-şi luau un concediu mai lung. Cei mai incisivi comentau că ani de zile mass-media i-a lăudat în fel şi chip pe muncitorii-model care nu cereau liber să se întoarcă acasă nici de Sărbătoarea Primăverii, munceau încontinuu. Nu cumva trebuiau arestaţi, după noua lege? Fireşte că era doar o glumă, pentru că legea cu pricina spune că „ar trebui”, ceea ce nu presupune existenţa unei penalităţi.

Îmi aduc aminte de o poveste adevărată de acum vreo zece ani, despre un ţăran dintr-o zonă săracă care şi-a rupt de la gură să strângă bani să-şi ţină flăcăul în facultate. După ce a terminat şcoala şi şi-a găsit de lucru, băiatul şi-a schimbat numărul de telefon şi taică-său nu mai dădea de el. Îngrijorat, bătrânul mergea în fiecare săptămână pe jos peste io kilometri, până în comună, să sune la numărul de telefon care nu mai funcţiona. Îi era din ce în ce mai teamă să nu i se fi întâmplat ceva copilului, nici prin cap nu-i trecea că el era cel abandonat. În cele din urmă l-a găsit cu ajutorul mass-mediei, dar tânărul a fost foc şi pară că taică-său îl făcuse de ruşine. Bătrânul s-a văzut nevoit să se întoarcă singur acasă, la sărăcia sa.

Informaţii despre copii care îşi abandonează sau îşi maltratează părinţii au umplut în ultimii ani buletinele de ştiri de la TV, ziarele sau paginile de internet. Mulţi deplâng amarnic degradarea moralei sociale, considerând-o efectul negativ al dezvoltării economice rapide din ultimii treizeci de ani; acum societatea chineză este orientată numai spre câştig. Este o vorbă veche ce spune că „cei cu bani îl pun pe dracu’ să învârtă moara”, dar acum s-a ajuns ca „moara să învârtă dracul” în plus, sute de milioane de ţărani pleacă de la sat la oraş, în căutare de muncă; mobilitatea populaţiei urbane este şi ea foarte mare, iar tradiţia „să nu pleci departe cât mai ai părinţi” a cam dispărut. Ce mă uimeşte pe mine este că deşi există oameni care critică vehement fenomenul din ce în ce mai

obişnuit al abandonării sau maltratării părinţilor, nimeni nu critică guvernul. Ce-i drept, astfel de critici pot fi şterse numaidecât.

Când eram mic, în timpul Revoluţiei Culturale, am citit pe ascuns într-o carte interzisă, *Cele 24 de modele de pietate filială*, o povestire pe care n-am uitat-o nici în ziua de azi. În vremea dinastiei Jin[4], era o familie care avea un fiu numit Wu Meng. Erau aşa de săraci că nici plasă la geamuri nu aveau şi tatăl nu se putea odihni de bâzâitul şi muşcăturile ţânţarilor. Plin de pietate filială, Wu Meng se aşeza dezbrăcat lângă patul părintelui său şi se lăsa muşcat de ţânţari, fără să-i gonească, ca nu care cumva să se ducă şi să-l trezească pe tatăl său.

În China imperială, loialitatea faţă de suveran şi respectul pentru părinţi erau foarte importante, în momentul în care *Cele 24 de modele de pietate filială* a fost interzisă, dintre loialitate şi respect a mai rămas doar loialitatea, şi numai cea faţă de Partidul Comunist. Acum partidul promovează puternic pietatea filială, dar nu pomeneşte un cuvinţel despre perioada în care a suprimat-o. Pentru degradarea morală, dă vina pe comportamentul individualist şi născoceşte un articol de lege hilar, chipurile, să rezolve problema, ignorând total responsabilitatea care îi revine din cei peste 60 de ani de guvernare.

La Congresul Naţional al Poporului, din martie anul acesta, secretarul de partid din provincia Hunan, Zhou Qiang, a fost ales preşedintele Curţii Supreme de Justiţie, aşa cum fusese deja aranjat. La preluarea funcţiei, noul preşedinte la lăudat pe predecesorul său, Wang Shengjun, pentru „poziţia politică fermă”. Nu mai este nevoie să spunem că puterea juridică în China este în mâinile partidului. Zhou Qiang s-a folosit de ocazie să arate că loialitatea sa faţă de partid este mult mai mare decât faţă de statul de drept.

Deşi alineatul care spune că este ilegal să nu te duci

4 Dinastia Jin, 265-420 d. Cr.

cât mai des acasă să-ţi vezi părinţii e hilar, unii oameni chiar vor simţi că sunt nişte infractori. Totuşi, preşedintele Curţii Supreme de Justiţie nu pare să-şi dea seama că şi el a încălcat legea când a pus poziţia politică fermă mai presus decât statul de drept.

8 iulie 2013

Petiţii, stabilitate şi lege

ÎN CHINA EXISTĂ UN FENOMEN STRANIU: DE MULTĂ vreme, sistemul petiţiilor funcţionează în paralel cu cel de justiţie, de parcă sunt două şine de cale ferată.

Anul 2004 a fost singurul în care s-a anunţat public că numărul petiţiilor a ajuns la 10 milioane; după aceea nu s-a mai spus niciodată nimic despre asta. Victimele corupţiei şi ale injustiţiei nu mai cred în sistemul juridic şi visează să apară un oficial cinstit care să le facă dreptate. Birouri pentru primirea petiţiilor există la fiecare nivel administrativ, dar în ochii petiţionarilor, biroul central este cel mai puţin probabil să fie corupt, aşa că destinaţia lor finală este Beijing. Biroul Naţional pentru Scrisori şi Vizite nu face decât să le înregistreze petiţia şi apoi cere administraţiei locului de origine al petiţionarului să vină să-l ia înapoi. Cum numărul petiţionarilor a tot crescut de-a lungul timpului, fenomenul a devenit o ameninţare la adresa carierei funcţionarilor de partid. Centrul nu permite intrarea petiţionarilor în capitală în timpul congresului partidului sau al Congresului Naţional al Poporului şi de aceea administraţiile locale se folosesc de tot felul de mijloace pentru a-i împiedica pe reclamanţi să plece spre Beijing. Astfel, în ultima vreme se încearcă împiedicarea petiţionarilor să părăsească zonele de origine sau închiderea lor temporară în centre de detenţie private.

După ce legislaţia chineză a devenit aproape perfectă pe hârtie, au fost destul de multe voci care au cerut eliminarea sistemului petiţiilor. Din moment ce guvernul repeta la nesfârşit că suntem un stat de drept, nu era cazul să existe un sistem care intra în contradicţie cu cel juridic. Dar guvernul fireşte că nu a interzis petiţiile, pentru că

probabil că nici guvernanţii înşişi n-au încredere totală în lege. Pe de altă parte, este foarte important ca guvernul să le mai dea petiţionarilor o fărâmă de speranţă, să lase victimele nedreptăţii să mai viseze puţin. În caz contrar, cine ştie la ce acte extreme mai pot recurge?

Eşecurile repetate i-au făcut însă pe petiţionari să înţeleagă lucrurile mai bine. Şi-au dat seama că petiţiile repetate pun presiune pe autorităţi şi că acţiunile colective sunt mult mai eficiente. Guvernul controlează foarte strict demonstraţiile şi omenii au început să se folosească de ideea de petiţie colectivă pentru a organiza un protest, punând presiune publică pe autorităţi. În acelaşi timp, multor petiţionari nu le mai pasă de rezultatul petiţiei, procesul de depunere a acesteia devenind mult mai important. În ochii lor, justiţia este coruptă, sistemul petiţiilor este doar de formă, aşa că au apărut petiţionari profesionişti care se joacă de-a petiţia cu autorităţile.

În toamna lui 2007, când partidul se pregătea să deschidă lucrările celui de-al 17-lea congres, şeful unui sat s-a trezit cu un telefon de la un ţăran care îl informa că a ajuns la Tianjin şi că urmează să se urce în trenul de Beijing, ca să depună o petiţie. Şefului mai să-i stea inima-n loc, dacă ţăranul apărea cu petiţia în Tian anmen la deschiderea congresului, nu mai vorbim că rămânea el fără funcţie, dar o încurcau şi preşedinţii de comună şi de judeţ. Şeful l-a implorat să nu se ducă la Beijing şi ţăranul i-a spus că acceptă numai cu condiţia să-i dea imediat nevesti-sii 20.000 de yuani[5]. Şeful a pus telefonul jos, a luat 20.000 de yuani din fonduri publice, i-a dus acasă la ţăran şi imediat ce nevasta a semnat de primire, ţăranul a ieşit râzând din cealaltă cameră.

Odată cu acutizarea problemelor sociale şi creşterea numărului incidentelor de masă, a apărut şi menţinerea stabilităţii. Iniţial sistemul juridic şi cel al petiţiilor funcţionau în paralel; acum a apărut triunghiul lege-petiţie-stabilitate. Petiţia pare un mod graţios de

5 In 2007, aproximativ 2600 de dolari.

confruntare cu legea; menţinerea stabilităţii este violentă. Dacă vedem legea ca pe o foaie de hârtie, petiţia este ca şi cum ai trece pe spatele ei tot felul de clauze; menţinerea stabilităţii constă în ruperea foii de hârtie în piaţa publică.

Menţinerea stabilităţii le-a dat ocazia multor funcţionari să scape din situaţiile neplăcute în care îi puneau petiţiile sau incidentele de masă şi să devină din subiecţi pasivi agenţi activi. Noua politică a devenit scuza actelor ilegale de împiedicare a petiţionarilor să plece din zonele de origine sau închiderea lor în centre de detenţie private. Ea dă o motivaţie aparent justă încălcării drepturilor legale ale cetăţenilor de către funcţionari. Forurile superioare închid ochii şi încuviinţează tacit astfel de practici. Administraţia de la orice nivel repetă obsedant că „menţinerea stabilităţii este mai presus de orice”, dar în acest „orice” au inclus şi legea.

La 23 iulie 2011, după teribilul accident de tren din Wenzhou, rudele celor implicaţi au început să sosească la locul tragediei. Pe 26 iulie, toate birourile de avocatură din Wenzhou au primit o atenţionare de urgenţă din partea Biroului local de Justiţie şi a Asociaţiei Avocaţilor din Wenzhou în care se spunea; „Accidentul feroviar din 23 iulie este un subiect extrem de delicat, cu implicaţii asupra stabilităţii sociale, de aceea birourile şi avocaţii care au primit cereri de asistenţă judiciară trebuie să anunţe imediat Serviciul de administraţie a birourilor de avocatură din cadrul Biroului de Justiţie, precum şi Asociaţia Avocaţilor, şi nu au voie să ofere asistenţă fără autorizaţie prealabilă” După ce mass-media din Wenzhou a dezvăluit existenţa acestei atenţionări, opinia publică aproape că a explodat. Pe 28 iulie, Asociaţia Avocaţilor şi-a cerut scuze public Biroului local de Justiţie pentru că, Asociaţia s-a folosit fără permisiune de numele Biroului de Justiţie, aducând prejudicii publice imaginii acestuia”.

Biroul de Justiţie este un serviciu guvernamental; Asociaţia Avocaţilor este o asociaţie neguvernamentală subordonată Biroului de Justiţie. Scuzele publice ale

asociaţiei au stârnit hohote de râs pe internet – dacă n-ar fi avut acceptul Biroului de Justiţie, cum ar fi avut asociaţia îndrăzneala să-i folosească numele? Asta îmi aduce aminte de un proverb care spune că soldatul se teme de superior mai abitir decât de duşman.

Incidentele din Wukan[6] au dezvăluit relaţia anormală dintre lege, petiţie şi stabilitate. Confruntarea dintre ţărani şi administraţie a fost de fapt confruntarea dintre petiţie şi stabilitate, legea fiind în plus.

În China, persoana care este în plus într-un cuplu se numeşte peiorativ „a treia”. Este şi o glumă despre trei copii de grădiniţă care se jucau de-a mama şi de-a tata; băiatul a spus „eu sunt tata”, una dintre fetiţe a vrut să fie mama, iar cea de-a treia n-a mai avut ce să aleagă aşa că a spus „atunci, eu o să fiu a treia”.

Dacă petiţia, legea şi stabilitatea s-ar juca de-a mama şi de-a tata, situaţia ar fi cam aşa: stabilitatea ar vrea să fie tata, petiţia – mama şi legea – „a treia”.

2 ianuarie 2012

Când aerul pe care-l respiri te trimite la doctor

DUPĂ CE MI-AM FĂCUT VIZITA MEDICALĂ ŞI MI-AM luat rezultatele, am constatat cu uimire că urmele de pe plămâni erau mai multe şi mai vizibile, iar unul dintre motive era poluarea atmosferică. La vizita dinainte nu-mi apăruseră asemenea urme. Toată lumea ştie deja că poluarea atmosferică afectează sănătatea, dar acum era pentru prima oară când aşa ceva se menţiona într-un raport medical.

Mi-am adus aminte ce agitaţie au stârnit anul trecut particulele PM 2, 5. Ambasada americană la Beijing le monitoriza şi făcea publice datele despre concentraţia acestui tip de particule din aer, stârnind nemulţumirea populaţiei faţă de poluarea puternică. Ministrul adjunct al mediului, Wu Xiaoqing, a acuzat ambasada americană că

6 Protestele împotriva corupției din satul Wukan, provincia Guangdong, de la sfârșitul anului 2011, au fost declanșate de abuzurile administrației locale în gestionarea terenurilor agricole.

ceea ce face contravine legilor naţionale şi internaţionale. După ce şi purtătorul de cuvânt al Ministerului de Externe a emis un comunicat asemănător cu cel al lui Wu Xiaoqing, internauţii chinezi l-au luat în derâdere scriind mesaje precum: „În conformitate cu dreptul internaţional, este cunoscut faptul că suprafaţa Ambasadei Statelor Unite ale Americii este teritoriu american şi, prin urmare, datele publicate nu sunt decât o dovadă că în Statele Unite calitatea aerului nu este corespunzătoare”.

Până în acel moment, în afară de câţiva specialişti în protecţia mediului şi meteorologi, nimeni nu prea ştia ce sunt PM 2, 5. Ele sunt particule cu diametrul mai mic sau egal cu 2, 5 microni care pătrund direct în căile respiratorii şi afectează funcţionarea plămânilor, având acelaşi potenţial cancerigen ca şi ţigările. Tot mai mulţi internauţi criticau acuzele aduse de guvern ambasadei americane şi încercările de minimalizare a pericolului reprezentat de particulele PM 2, 5. Măştile chirurgicale se vindeau ca pâinea caldă şi au apărut vânzători ambulanţi de aer proaspăt îmbuteliat.

Multe locuri au fost înghiţite de smog. La începutul anului a apărut o ştire despre un incendiu în judeţul Anji, provincia Zhejiang, descoperit de vecini abia după trei ore, pentru că din cauza smogului, fumul şi flăcările nu fuseseră observate. Luna aceasta, în Harbin, smogul a fost atât de dens, încât nu vedeai la zece metri în faţă şi au trebuit să închidă şcolile şi grădiniţele.

În ianuarie au fost 24 de zile cu smog, iar în ultimele 100 de zile, au fost 46. Acum este perioada Congresului Naţional al Poporului şi a Conferinţei Consultative Politice a Poporului, în cadrul cărora trebuie numiţi următorul preşedinte şi premier. Partidul Comunist subliniază că totul trebuie dis – CÂND AERUL PE CARE-L RESPIRI TE TRIMITE LA DOCTOR 43 cutat din perspectivă politică, dar smogului nu-i pasă de politică, iar poluarea atmosferică a devenit subiectul cel mai discutat în cele două adunări.

Poate pentru că şi clasa conducătoare respiră sau poate în urma presiunii publice, atitudinea guvernului faţă de particulele PM 2, 5 s-a schimbat brusc şi au încetat să mai critice ambasada americană sau să mai minimalizeze riscurile. În iulie anul acesta, ministrul mediului, Zhou Shengxian, a declarat că vor fi investiţi aproximativ 170 de milioane de yuani pentru combaterea poluării, fără să detalieze concret cum, spunând doar că vor adăuga anual câte 5.000 de staţii de monitorizare a particulelor PM 2, 5.

Standardele Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii sunt maximum 10 micrograme de particule PM 2, 5 pe metru cub de aer; cele chinezeşti sunt 75 de micrograme pe metru cub. Guvernul chinez susţine că suntem o ţară în curs de dezvoltare şi nu avem cum să îndeplinim standardele actuale ale Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii. Oamenii explică diferenţa printr-un banc: un peşte cade într-un butoi cu sos de soia şi începe să se plângă de mediul înconjurător. Apare un vierme mare care îi strigă în faţă: „Tacă-ţi fleanca! Nu judeca butoiul cu sos de soia după standardele acvariului!”

Ca problema poluării atmosferice să fie rezolvată, este nevoie de mult mai mult decât monitorizarea particulelor PM 2, 5. Se ştie că principalii poluatori sunt combinatele siderurgice şi industria chimică. Guvernul a închis câteva întreprinderi private mici, dar principalii poluatori sunt combinatele de stat mari şi mijlocii, de care guvernul nu s-a atins, a limitat doar numărul celor nou-înfiinţate, pentru că în joc sunt interesul economic local şi stabilitatea puterii centrale. Pe vremea lui Mao Zedong, puterea politică era menţinută prin îndoctrinare forţată; astăzi, principala metodă este creşterea economică. Sunt localităţi în care poluarea atmosferică este combătută prin limitarea circulaţiei: maşinile au dreptul de a circula pe rând – mai întâi cele cu număr par, apoi cele cu număr impar. Există însă alte măsuri şi mai ciudate. De exemplu, una dintre măsurile luate în Beijing a fost interzicerea grătarelor în aer liber. Provincia Hebei din apropierea

Beijingului are aproximativ 40 de combinate siderurgice mari şi medii şi foarte multe turnătorii mici. În octombrie anul acesta, în ziarul oficial din provincie scria mare: „Pentru a combate poluarea atmosferică, districtul Yunhe, din oraşul Cangzhou, a lansat campania antifumat” Oficialii participanţi la şedinţa de mobilizare au promis că se vor lăsa de fumat şi au declarat: „Combaterea poluării atmosferice începe cu mine!” Unul dintre ei a înşfăcat un pachet de ţigări de pe masă, l-a strâns în pumn şi l-a aruncat la gunoi.

Pe 12 octombrie am scris pe blog: „Am ajuns în Hong Kong de patru zile. Stau într-un apartament pe malul mării. De ieri am început să am dureri de cap. N-am răcit. Pesemne că am locuit prea mult în Beijing şi aerul de mare curat nu-mi mai prieşte”. Mai mulţi cititori mi-au sugerat un tratament: „Mergi repede şi inhalează nişte gaz de eşapament”.

După ani de zile de eforturi serioase, poluarea atmosferică a reuşit să se strecoare în raportul meu medical. Din păcate, îmi dau seama că va fi mult mai greu s-o scot de acolo decât i-a fost ei să intre.

30 octombrie 2013

Patriotismul deturnat

PE 23 NOIEMBRIE ANUL ACESTA, GUVERNUL chinez, care protestează de mult în legătură cu insulele Diaoyu din Marea Chinei de Est1, i-a demonstrat poporului că poate lua şi măsuri concrete şi a delimitat o zonă de identificare şi apărare aeriană, tensionând şi mai mult situaţia.

Eu cred că principalul scop al zonei de identificare şi apărare aeriană nu este să avertizeze guvernul japonez, ci e mai degrabă o manifestare de patriotism menită să impresioneze propriul popor, mai ales că au existat tot timpul voci care au susţinut că guvernul s-a dovedit prea slab în această chestiune. Zona de identificare şi apărare aeriană este un răspuns la atitudinea patriotică a poporului.

Că tot vorbim de patriotism, mi-am adus aminte de două incidente violente din luna iulie, unul din! Insulele Diaoyu (Senkaku în japoneză) sunt un grup de insule disputate de China şi Japonia. Cea din urmă a preluat controlul asupra insulelor după primul război sinojaponez din 1894 – 1895.

China şi celălalt din Statele Unite. Pe 17 iulie, în comuna Linwu din provincia Hunan, Deng Zhengjia şi soţia sa vindeau pepeni pe marginea drumului, când s-au luat la ceartă cu reprezentanţii administraţiei. Aceştia l-au bătut pe Deng Zhengjia până a căzut la pământ şi a murit. Martorii spun că ţăranul a fost lovit cu putere în cap cu bara de la cântar. Pe 27 iulie, un individ a împuşcat şase persoane într-un bloc de locuinţe de lângă Miami, Florida, într-un final fiind şi el ucis de poliţie.

Iniţial, aceste două incidente nu păreau să aibă vreo legătură. Asta până când, pe 28 iulie, viceguvernatorul provinciei Guizhou, Chen Mingming, a retransmis ştirea despre incidentul din Miami pe microblogul său şi aşa a apărut o legătură stranie.

După ce a publicat pe microblog ştirea cu pricina, Chen Mingming s-a întrebat „Cum se face că a avut loc un nou incident armat în SUA?” Un internaut a adăugat un comentariu: „Cum se face că reprezentanţii administraţiei au fost din nou implicaţi într-un incident violent?” „Unii abia aşteaptă să se mai întâmple vreo nenorocire în ţară ca să facă din ţânţar, armăsar… Cei care nu-şi iubesc ţara sunt nişte lepre, nişte scursuri”, i-a răspuns Chen Mingming internautului.

Omul nu făcuse altceva decât să adauge după întrebarea lui Chen Mingming despre incidentul din SUA o întrebare asemănătoare despre incidentul din Hunan, însă înaltul funcţionar comunist a luat foc şi a continuat să peroreze: „Sunt unii care îşi vorbesc ţara de rău în fiecare zi, dar nu se duc în SUA, rămân aici! Căraţi-vă! Vă sprijin! Dar înainte să plecaţi, să vă faceţi operaţii estetice să nu vadă lumea că sunteţi chinezi… Ăştia nu-şi iubesc patria, le

e ruşine că sunt chinezi, să plece cât mai repede în America! Leprelor! Scursurilor!”

Teoria lui Chen Mingming că „cine nu-şi iubeşte ţara este o lepră” a dat naştere unor dezbateri serioase pe internet. Lumea s-a împărţit în tabere pro şi contra.

Cei din tabăra contra spuneau că a critica guvernul nu e tot una cu a critica ţara. „Dacă ţi se strică fereastra de la casă, ce faci, o repari sau te muţi la vecini, dar susţii că tot casa ta e mai bună? Dacă-ţi iubeşti ţara, îi vezi şi neajunsurile ca să o faci să devină mai bună”, l-au apostrofat unii pe oficial. În plus, mulţi l-au criticat pentru limbajul său licenţios. Nu se cade ca un demnitar de rangul lui să înjure ca la uşa cortului, denotă lipsă de educaţie.

Cei din tabăra pro considerau, evident, că guvernul şi ţara sunt totuna, dar chiar şi printre aceştia erau unii care spuneau că un viceguvernator ar trebui să fie mai cu băgare de seamă la cum vorbeşte. Până şi Chen Mingming a înţeles că a exagerat şi şi-a cerut oarecum scuze, spunând că dacă va mai avea ceva de comentat va fi atent la cum o face.

Dezbaterea ar fi trebuit să fie despre semnificaţia patriotismului – dacă atunci când critici guvernul înseamnă de fapt că îţi critici ţara –, dar s-a preschimbat într-o dispută despre stil şi dacă viceguvernatorul avea un limbaj adecvat pentru un om cu funcţia lui.

În cei 64 de ani de educaţie patriotică, Partidul Comunist a reuşit să echivaleze iubirea de ţară cu iubirea de partid şi guvern. Să aduci osanale partidului şi guvernului înseamnă să-ţi preamăreşti ţara, să critici partidul şi guvernul înseamnă să-ţi vorbeşti ţara de rău. După ce diferenţa dintre stat şi guvernanţi a fost eliminată tacit, patriotismul a fost deturnat şi este foarte uşor să fie manipulat de un naţionalism îngust.

În august şi septembrie anul trecut au avut loc în mai multe oraşe din ţară două serii de demonstraţii legate de insulele Diaoyu. Demonstraţiile au degenerat în atacuri ale

mulţimii asupra firmelor şi maşinilor japoneze. Există o înregistrare video şocantă în care un anume Li Jianti din oraşul Xi an este lovit cu un drug de fier în cap în timp ce încerca să-şi apere maşina japoneză.

Ceea ce mă neliniştește este că nu numai oamenii simpli, ci şi o parte dintre intelectuali pun semnul egal între ţară şi guvern. Un prieten intelectual îmi spunea: „Când suntem în ţară putem să o criticăm, însă atunci când nu suntem, trebuie să o protejăm. E ca atunci când te cerţi acasă cu părinţii, dar după ce ai ieşit pe uşă nu le permiţi altora să-i vorbească de râu”. „Noi criticăm guvernul, nu ţara”, i-am spus.

La un moment dat, am scris pe microblog: „Unii par să nu înţeleagă clar distincţia dintre ţară şi guvern şi îi numesc trădători de neam pe cei care îndrăznesc să critice guvernul. Hai s-o luăm altfel – ţara este tata, guvernul este administratorul; una este să-ţi iubeşti tatăl şi alta este să-l iubeşti pe administrator. Părinţii nu poţi să ţi-i schimbi, pe administrator însă, da”.

Un cititor a comentat: „Tată, mamă, unde sunteţi? Vreau să-l reclam pe administrator”.

Tata şi mama au fost înlocuiţi de administrator, nu mai poţi să-l reclami.

Dar nici administratorul nu mai are zile chiar atât de uşoare. În timpul demonstraţiilor antijaponeze de anul trecut, unii s-au folosit de acest prilej pentru a-şi arăta nemulţumirea faţă de guvern. Pe o pancartă în care se declara război Japoniei era un joc de cuvinte: „La luptă! De câştigăm, avem insulele. De pierdem, avem o nouă Chină”.

3 decembrie 2013

Moara zvonurilor pe internet

AMESTECUL FAPTELOR REALE CU ZVONURILE DE pe internet este deja ceva obişnuit peste tot în lume, dar în China are o dimensiune aparte din cauza lipsei informaţiilor credibile, mai ales cele referitoare la activitatea autorităţilor.

În ultimii ani, autorităţile s-au obişnuit să facă

declaraţii false despre incidentele publice ca să ascundă adevărul; declaraţiile false dau naştere zvonurilor care mai de care mai nefondate. Şi în timp ce zvonurile şi declaraţiile false se confruntă ca într-un joc de şah, devine tot mai greu să îţi dai seama ce este adevărat şi ce nu, mai ales în mediul online.

Popularitatea din ultimii ani a microblogurilor şi felul în care acestea au pătruns în aproape întreaga societate chineză au favorizat răspândirea informaţiilor neadevărate şi au influenţat modul de gândire al oamenilor. Se spune în glumă că „adevărul încă îşi mai leagă şireturile, când zvonul a făcut deja înconjurul ţării”. Însă microblogurile nu sunt decât instrumente de diseminare, ceea ce stimulează cu adevărat apariţia zvonurilor este obiceiul autorităţilor de a transmite neadevăruri.

Pe 2 iunie 2012, Wang Lijun[7] s-a refugiat în consulatul general american din Chengdu, Sichuan, unde a rămas o zi şi apoi a plecat. Autorităţile din Chongqing a spus că Wang era în concediu medical, dar zvonurile de pe internet vorbeau deja despre o lovitură de stat şi relatau cum „tancurile au intrat în Beijing”.

Minciunile autorităţilor i-au făcut pe oameni să ia zvonurile de bune, să pună lucrurile cap la cap şi să înţeleagă ce s-a întâmplat de fapt. Cum uneori fapte calificate de autorităţi drept neadevărate se dovedesc în cele din urmă a fi reale – ca atunci când autorităţile au confirmat într-un târziu că Bo Xilai chiar i-a tras o palmă peste faţă lui Wang Lijun –, oamenii ajung să se încreadă şi mai mult în zvonuri.

Confruntaţi cu un val tot mai mare de zvonuri răspândite pe internet, autorităţile au realizat că ştergerea mesajelor, interzicerea unor teme de discuţie sau închiderea microblogurilor nu prea mai au efect, aşa că au recurs la Codul Penal. Anul trecut, pe 9 septembrie, înalta

7 Wang Lijun, șeful poliției și viceprimarul metropolei Chongqing, a fost implicat în scandalul care a dus la căderea secretarului local de partid, Bo Xilai.

Curte de Justiţie şi Parchetul General au emis un comunicat în care se stipulează că mesajele defăimătoare de pe internet retransmise de 500 de ori vor atrage o pedeapsă conform Codului Penal.

Opt zile mai târziu, Yang Hui, un elev de gimnaziu din provincia Gansu, a fost arestat şi acuzat că „încearcă să caute pricină de ceartă”, după ce a chestionat pe microblogul său motivele oficiale ale morţii unui localnic. Yang Hui, un copil, a fost primul individ reţinut pentru că un mesaj postat pe microblogul său a fost retransmis de peste 500 de ori. A fost eliberat după o săptămână în urma presiunii opiniei publice.

De fapt, acţiunile de reprimare începuseră încă de dinainte de apariţia comunicatului. La sfârşitul lunii august, presa vorbea despre rezultatele campaniei: 131 de persoane reţinute în provincia Henan; 23 în Shanxi; în Shandong, 49 de persoane fuseseră arestate, 29 amendate şi 23 reţinute; în Hubei, 128 au primit „avertizări educaţionale”, alte 90 au primit detenţie administrativă şi 5 au fost arestate. Şi celelalte provincii au folosit mijloace identice ca să combată ceea ce autorităţile identificau drept zvonuri. Campania de reprimare pornită înaintea apariţiei unei justificări legale aproape că n-a fost pomenită pe internet, dar asta pentru că, în acelaşi timp, autorităţile ştergeau comentarii după comentarii, interziceau teme de discuţie şi închideau microbloguri. Criticii nu aveau cum să se mai exprime sau îşi vedeau comentariile şterse imediat ce le postau.

Campania a început dintr-odată, anul trecut pe 21 august, când pe toate site-urile a apărut ştirea că poliţia din Beijing a închis un site care răspândea zvonuri pe internet şi a arestat şase persoane, printre care un individ cu pseudonimul Qin Huohuo. Presa oficială a susţinut campania poliţiei şi a publicat nenumărate articole despre nelegiuirile lui Qin Huohuo. N-auzisem despre el până atunci, dar după ce i-am citit câteva comentarii, am avut şi eu sentimentul că o parte din ele nu erau decât zvonuri.

Chiar şi aşa, au fost destul de mulţi cei care i-au luat apărarea, găsind puncte slabe în acuzaţiile aduse în presă. De exemplu, una dintre acuzaţii era că l-ar fi calomniat pe Lei Feng[8], modelul de conduită morală al Partidului Comunist. Qin Huohuo spunea pe blog că Lei Feng visa să ducă o viaţă extravagantă: „În 1959 şi-a cumpărat o jachetă de piele, pantaloni de lână şi pantofi negri de piele, marfă de calitate superioară care costa la vremea aceea aproximativ 90 de yuani. Venitul lui lunar era de numai 6 yuani”. Câţiva internauţi au comentat că Agenţia China Nouă publicase deja un articol care relata că Lei Feng îşi cumpărase un ceas de mână şi jachetă de piele. De ce nu aresta poliţia şi reporterul agenţiei?

Valul de sprijin pentru Qin Huohuo mă face să nu fiu foarte optimist în legătură cu utilizarea Codului Penal pentru a pune capăt zvonurilor. Cel mai bun mijloc de a le elimina este ca autorităţile să înceteze să dezinformeze, dar cum nu se va întâmpla asta, nici zvonurile nu vor dispărea, în ciuda campaniei de eradicare.

Chinezii de vârsta mea sunt deja obişnuiţi cu dezinformarea: de la minciunile despre producţia de peste 10.000 de tone de orez pe *mu1*, din timpul Marelui Salt înainte, până la concediul medical al lui Wang Lijun. Deosebirea este că înainte să existe internetul şi microblogurile, zvonurile se răspândeau de la un om la altul şi nu aveau o arie de circulaţie foarte mare, iar scornelile autorităţilor deţineau monopolul. În epoca internetului şi mai ales a microblogurilor, viteza de circulaţie a zvonurilor a depăşit-o cu mult pe cea a presei oficiale şi internetul a devenit locul în care oamenii caută adevărul. Scornelile autorităţilor au pierdut monopolul, iar rezultatul este campania de eradicare a ceea ce cred autorităţile că sunt zvonuri.

Primul împărat al dinastiei Song[9] spunea: „Cum să-l

8 Lei Feng (1940-1962), fost soldat în Armata de Eliberare, este modelul de devotament, altruism și modestie al Partidului Comunist.

9 0,06 hectare.

laşi pe altul să sforăie în patul tău?” Cu alte cuvinte, nu poţi lăsa pe cineva să invadeze sfera ta de influenţă sau de interes. Astăzi, vorbele împăratului ar putea fi rescrise astfel: „Cum să laşi zvonul să sforăie în patul minciunii?”

8 ianuarie 2014

Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters

CRED CĂ CEL MAI BUN MOD DE A ÎNŢELEGE CE soartă au părerile indivizilor în China anului 2013 este fraza „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters”.

Anul trecut a început cu o perioadă de relativă relaxare faţă de exprimarea opiniei personale, administraţia centrală şi locală susţinând că trebuie să fie atentă la criticile severe ale cetăţenilor. Fireşte că în mass-media oficială nu aveai cum să găseşti astfel de critici, ele trebuiau căutate pe internet, pe microbloguri. Doar că nici acolo nu mai erau de găsit, peste tot vedeau numai „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters”.

Deşi pare o anomalie, nu este nimic anormal. Pentru majoritatea funcţionarilor de partid, criticile tot mai numeroase denotă incapacitatea lor de guvernare şi de aceea doar spun că le acceptă, dar de fapt nu există niciun loc în care critica să nu fie suprimată.

Campania de ştergere a microblogurilor a început chiar în ziua în care acestea au apărut şi s-a intensificat pe măsură ce microblogurile au devenit tot mai populare. Responsabile cu ştergerea sunt departamentele oficiale de supraveghere a internetului şi administratorii site-urilor respective. De ce administratorii? Pentru profit. Companiile de internet sunt în majoritatea lor companii private, nu îndrăznesc să se pună rău cu guvernul. Dacă cei de la conducere iau măsuri împotriva lor, banii care acum curg valuri vor trece la fel ca valul. Administratorii site-urilor şterg din proprie iniţiativă orice critică mai severă la adresa clasei conducătoare, iar internauţii îi numesc ironic „eunuci care s-au castrat singuri”.

Companiile de internet şterg criticile şi conturile celor care le scriu, dar în acelaşi timp le şi stimulează în

secret. De multe ori am primit pe blogul meu mesaje care mă informau că un anumit microblog „îngropat” a „renăscut” şi eram îndemnat să-l citesc. De ce? Tot pentru profit. Microblogurile trebuie să rămână active, informaţiile postate trebuie să circule pe internet, pentru că de aici vine profitul. Companiile au nevoie de vocile critice, „oamenilor le place să citească astfel de lucruri”, şi folosesc această metodă pentru a menţine un anumit grad de circulaţie. Ele ştiu, fireşte, că există o limită până unde poţi să critici, că guvernul acceptă numai critica moderată, şi fac tot posibilul să o limiteze la nivelul tolerat de autorităţi. Este ca şi cum lupul le-ar spune oilor: „Vă las să behăiţi, dar să nu atrageţi vânătorul”.

Vocile critice la adresa autorităţilor sunt din ce în ce mai multe, mai dure şi mai directe, ceea ce le enervează la culme. Prin urmare, campania de ştergere s-a intensificat, iar „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters” a devenit cea mai des întâlnită frază pe site-urile cu microbloguri.

Cineva m-a întrebat odată când va exista cu adevărat liberate de exprimare în China. I-am răspuns optimist că în momentul în care „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters” o să dispară de pe internet şi probabil că nu va mai trece mult până se va întâmpla asta. Dar lucrurile au luat-o taman invers şi m-am făcut de râs.

În august anul trecut, autorităţile au lansat o campanie de eliminare a zvonurilor pe internet în care peste 100.000 de conturi au fost şterse permanent de pe Şina Weibo, platforma cu cele mai multe voci critice. Printre conturile şterse permanent au fost şi unele care răspândeau zvonuri, dar şi multe mesaje critice. Strategia autorităţilor a fost „strigă spre dreapta şi atacă la stânga” – au strigat la cei care răspândeau zvonuri şi i-au atacat pe critici. Aşa că în octombrie am descoperit că fraza „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters” dispăruse. Nu mai exista niciun comentariu critic care să trebuiască eliminat, sau dacă mai apărea vreunul era atât de blând, încât nu era nevoie să fie şters.

În ultimii trei ani, am detestat această frază aşa de mult încât mi-am dorit să dispară. Abia după ce a dispărut mi-am dat seama că nu făcuse loc libertăţii de exprimare, ci unui control şi mai strict. În decembrie, fraza a reapărut brusc. Deşi nu mai era folosită la fel de des ca înainte, m-am simţit aşa de mulţumit de parcă ieşisem la suprafaţa apei şi puteam lua o gură de aer. Acum nu o mai detest, ba chiar am început să cred că sună frumos. Nu-mi mai doresc să dispară, ci vreau s-o văd pe toate site-urile cu microbloguri.

În perioada în care „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters” a dispărut, unii dintre prietenii mei se declarau pesimişti în legătură cu viitorul Chinei. Eu însă nu eram deloc aşa. În cei treizeci de ani de reformă, viaţa politică din China a trecut tot timpul prin perioade de relaxare, urmate de perioade mai stricte, apoi din nou relaxare… Deja m-am obişnuit. Probabil că nu peste mult timp funcţionarii vor începe din nou să recite „Partidul şi autorităţile trebuie să accepte supravegherea şi criticile cetăţenilor”. Spun asta de 64 de ani şi vor continua s-o spună. Sentimentul meu este că, pe cât mai des vin cu asemenea slogane, pe atât de des va apărea şi „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters”.

Asta îmi aminteşte de o anecdotă din vechime. Un om din ţara Chu n-a fost atent când a traversat râul cu barca şi şi-a scăpat sabia în apă. A scrijelit repede un semn pe barcă să ştie unde i-a căzut sabia şi când a ajuns la mal a sărit în apă în dreptul semnului, să o caute. Fireşte că sabia nu era acolo. Când autorităţile spun că sunt deschise la critica cetăţenilor este ca atunci când faci semn pe barcă unde ţi-a căzut sabia în apă, iar apoi duci barca la mal şi te apuci să cauţi sabia. Doar că acolo scrie „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja şters”.

7 februarie 2014

Istoria absurdă a luptei de clasă

CEI 64 DE ANI DE LA VENIREA PARTIDULUI COMU nist la putere pot fi analizaţi din multe puncte de vedere,

iar unul dintre acestea este lupta de clasă.

În timpul lui Mao Zedong nu existau nici moşieri, nici capitalişti. După 1949, aceştia au fost desemnaţi drept reprezentanţi ai clasei exploatatoare, moşierilor le-au fost confiscate pământurile în timpul reformei agrare, iar capitaliştilor le-au fost luate fabricile când s-a dispus crearea de parteneri ale public-private.

Bunicul meu moştenise şi el peste 200 de mii de pământ, doar că nu a fost la fel de harnic şi cumpătat ca cei dinaintea sa, îi plăcea să mănânce, să bea şi să se veselească, şi în fiecare an mai vindea câţiva *mu*. În 1949, aproape că nu mai rămăsese cu nimic. Dar uite aşa a scăpat de eticheta de moşier, pe care au căpătat-o cei care i-au cumpărat pământurile şi care au fost denunţaţi public vreme îndelungată, de nici fiii şi nepoţii lor nu mai îndrăzneau să ridice privirea din pământ pe stradă. Tata a avut noroc, şi la fel am avut şi eu. Amândoi ar trebui să-i mulţumim bunicului că n-a fost gospodar.

Pe atunci duceam lipsă de toate cele, eram cu toţii săraci. Moşierii şi capitaliştii de odinioară erau la fel de săraci, dacă nu chiar mai amărâţi. Sărăcia ne făcuse pe toţi egali, nu mai existau clase sociale şi cu atât mai puţin contradicţii sau luptă de clasă, dar cu toate acestea strigam toată ziua „Nu uitaţi de lupta de clasă!”. Sloganul era pe toate zidurile din oraşe şi sate, pe cana cu care beam apă şi pe peretele toaletei. Nu scăpăm de el nici când mergeam la culcare pentru că era imprimat pe faţa de pernă, să nu care cumva să uităm de lupta de clasă în somn.

China de astăzi este o cu totul altă lume faţă de cea a lui Mao Zedong. Au apărut clasele sociale, iar lupta dintre cele două extreme este vizibilă aproape peste tot. De pildă, într-un hotel de cinci stele, femeia care spăla vasele a vrut să-i ducă fiului ei student mâncarea rămasă de la un client. A fost descoperită şi dată afară pentru furt din bunurile hotelului. Ceea ce-a durut-o cel mai mult nu a fost că şi-a pierdut locul de muncă, ci că a trebuit să risipească.

„Mâncarea era bună şi m-au pus s-o arunc la gunoi. E strigător la cer”, a povestit ea.

La un alt hotel, un patron şi-a invitat trei prieteni la masă şi au consumat în valoare de 200.000 de yuani, aproximativ 30.000 de dolari. Celor de la hotel le-a fost teamă să-l lase să plătească cu cârdul şi i-au cerut să plătească în numerar. După ce s-au certat, patronul a dat un telefon şi i-a cerut unui angajat să-i aducă 200.000 de yuani în bancnote de un yuan. Cei de la hotel n-au avut încotro decât să se adune şi să numere banii. Aşezat pe o sofa şi răsfoind o revistă, patronul le-a spus arogant: „Neică e în stare să plătească, voi sunteţi în stare să-i număraţi?”

În ianuarie anul acesta, ca să arate hotărârea cu care luptă împotriva corupţiei, Parchetul General a făcut publice cifrele din dosarele anticorupţie, din perioada ianuarie-noiembrie 2013: au fost procesate 27.236 de dosare şi 36.907 de indivizi, dintre care 21.848 de dosare au fost cazuri însemnate de corupţie şi mită, suma totală fiind de 5.510.000.000 de yuani[10]. În aprilie 2013, Yuan Dong, un activist din provincia Henan, împreună cu alte trei persoane au întins o pancartă în zona comercială Xidan, din Beijing, cerând să fie făcute publice averile demnitarilor. Au fost imediat arestaţi sub acuzaţia de protest ilegal. În acel moment, autorităţile nu au suflat nicio vorbă despre lupta anticorupţie.

În cei treizeci de ani de transformări fantastice, discrepanţele economice aduse de dezvoltarea inegală şi de ciocnirile dintre autorităţi şi cetăţeni cauzate de corupţia tot mai mare au umplut societatea de contradicţii şi luptă de clasă. Dar astăzi nu mai auzim sloganul „Nu uitaţi de lupta de clasă!”, el a fost înlocuit de „societatea armonioasă” şi de „stabilitate mai presus de toate”. Asta pentru că societatea este deja într-un moment de criză, iar pentru clasa conducătoare apelul la lupta de clasă ar însemna să-şi sape propriul mormânt. „Nu uitaţi de

10 Aproximativ 910 milioane de dolari.

ISTORIA ABSURDĂ A LUPTEI DE CLASĂ 63 lupta de clasă!”, care răsuna odinioară până în înaltul cerului, nu mai e de actualitate, s-a dus pe lumea cealaltă, după Mao Zedong.

În cei 64 de ani de guvernare, în China s-a scris o istorie absurdă a luptei de clasă. Înainte, când nu aveam clase sociale, autorităţile cereau poporului să nu uite de lupta de clasă; acum, când ele există, autorităţile ne cer să nu cumva să ne amintim de ea.

17 martie 2014

Apariţia şi dispariţia

Revoluţiei Culturale *y*

ÎN 1970 CHINA ERA ÎN VÂLTOAREA CUMPLITĂ A Revoluţiei Culturale, când Zhang Honghing, un tânăr de 16 ani din provincia Anhui, a auzit-o pe mama lui criticând într-o discuţie în familie cultul personalităţii lui Mao Zedong. Imediat, tatăl şi fiul s-au dus să raporteze ideile antirevoluţionare ale mamei, care a fost arestată în aceeaşi zi. Zhang Honghing îşi mai aduce încă aminte cum cei care au venit s-o aresteze au legat-o atât de strâns încât încheieturile umerilor începuseră să-i pocnească. După două luni, femeia a fost executată prin împuşcare pentru crime antirevoluţionare.

La patru ani după încheierea Revoluţiei Culturale, în 1980, mama a fost reabilitată. Tribunalul local a decis că fusese executată pe nedrept şi că trebuia exonerată de orice vină. În lunile care au urmat, Zhang Honghing şi tatăl său au evitat cu grijă subiectul. Abia după ce a ieşit la pensie, tatăl a adus pentru prima dată vorba despre asta şi şi-a asumat cea mai mare parte din vină, pentru că el era adult.

În 2013 ziarele au publicat regretele de-o viaţă ale lui Zhang Honghing, acum în vârstă de 59 de ani. Povestea cum de ani de zile avea momente în care nu se putea abţine şi izbucnea în plâns, cum o visa adesea: „O văd în vis la fel de tânără ca înainte să fie executată. Cad în genunchi şi o strâng puternic de mână, dar mă tem să nu

dispară. Îi strig: «Mamă, fiul tău ticălos îţi cere iertare în genunchi!» Dar nu-mi răspunde. Ea nu-mi vorbeşte în vis, probabil că este felul ei de a mă pedepsi".

Oare de ce nu-i vorbeşte? Eu nu cred că o face ca să-l pedepsească, ci pentru că ştie că greşeala nu-i aparţine nici fiului, nici soţului, este greşeala celor de la conducere şi îi aşteaptă pe ei să vină să-şi ceară sincer iertare. Aşteaptă deja de 44 de ani, împreună cu toate celelalte suflete care şi-au găsit sfârşitul nevinovate.

Au apărut în ultima vreme persoane care au conştientizat că în timpul Revoluţiei Culturale le-au făcut rău altora şi îşi cer iertare prin mass-media sau pe internet. Sunt deja pensionari; le este greu să se ierte pe sine pentru greşelile făcute în perioada aceea inumană, dar sunt totodată neliniştiţi de tendinţa recentă de a privi Revoluţia Culturală într-o lumină pozitivă. Au decis să povestească relele făcute atunci, cu speranţa că tinerii vor înţelege cât de înspăimântător a fost totul. Doar că vocile lor sunt slabe şi dispar într-o clipită pe internetul plin de evenimente internaţionale, naţionale, ştiri de divertisment sau sport.

Spre deosebire de ei, Partidul Comunist îşi poate ierta foarte uşor greşelile făcute în cei 64 de ani de guvernare şi înlătură harnic toate urmele lăsate în istorie. În primii ani de după Revoluţia Culturală a apărut un val de critică puternică, dar când autorităţile şi-au dat seama că era posibil să le fie ştirbită puterea, i-au pus repede capăt, de parcă nici n-ar fi existat. În discursul oficial nu există o istorie adevărată a Revoluţiei Culturale, doar în discursul cetăţenilor mai apar uneori adevăruri.

Când văd degradarea mediului, discrepanţele economice, corupţia tot mai mare, actele de violenţă, comerţul cu droguri, traficul de persoane, folosirea pământului arabil în alte scopuri sau casele demolate cu forţa, mulţi dintre cei care au trecut prin Revoluţia Culturală devin nostalgici. În dictatura lui Mao Zedong şi sub opresiunea politică, problemele şi contradicţiile sociale

nu erau atât de răspândite.

Pentru că autorităţile se opun reevaluării Revoluţiei Culturale, generaţiile de după nu au nici cea mai vagă idee despre cum a fost de fapt. Acum şase ani, studenţii de la Facultatea Pedagogică din Wuhan s-au îmbrăcat în uniformele gărzilor roşii pentru fotografiile de absolvire. Pentru ei, Revoluţia Culturală părea doar o mare petrecere. Şi oamenii de afaceri se folosesc de Revoluţie pentru reclamă. Anul trecut, în august, am văzut pe autostrada care duce la aeroportul din Hangzhou o reclamă imensă în stilul Revoluţiei Culturale, în care o tânără din gărzile roşii era cu mâinile întinse şi striga: „Tovarăşi, am sosit!”

Conflictul din Marea Chinei de Est, legat de insulele Diaoyu, a dat naştere la puternice sentimente antijaponeze. În septembrie 2012, au avut loc demonstraţii antijaponeze în peste 50 de oraşe: participanţii aveau tot felul de pancarte, distrugeau maşinile japoneze, spărgeau geamurile restaurantelor japoneze şi incendiau companiile. În acelaşi timp, în cele mai mari studiouri de film din China, la Hengdian, provincia Zhejiang, erau turnate numeroase filme şi seriale a căror acţiune avea loc pe fundalul războiului de eliberare antijaponez. Circula şi un banc: luptele decisive din războiul de eliberare antijaponez nu au fost cele din Shanghai şi Changsha, au fost cele de la studiourile de filmare din Hengdian, unde au fost omorâţi mai mulţi japonezi decât întreaga populaţie a Japoniei.

Atitudinea Japoniei faţă de propria istorie este un factor de iritare pentru China, dar şi guvernul chinez ar trebui să-şi regândească propria istorie. Îi tot avertizăm pe japonezi că dacă nu acceptă realitatea istoriei sale de putere agresivă este posibil să facă aceleaşi greşeli din trecut. Dar ar trebui să ne avertizăm şi pe noi înşine că dacă nu acceptăm greşelile Revoluţiei Culturale este posibil să le repetăm.

Astăzi, din ce în ce mai mulţi oameni vorbesc în termeni pozitivi despre Revoluţia Culturală şi speră să o

retrăiască. Eu cred că, în marea lor majoritate, ei nu-şi doresc cu adevărat să revină acele vremuri, dar visează la o revoluţie pentru că sunt dezamăgiţi de situaţia actuală. Motivele pentru care vor o revoluţie diferă de la unii la alţii; unii sunt nemulţumiţi de materialismul societăţii actuale, alţii sunt înfuriaţi de colaborarea dintre omenii de afaceri şi autorităţi pentru profit. Până şi cei care resping Revoluţia Culturală sunt nemulţumiţi de societatea actuală şi au ajuns să creadă că greşeala principală a fost momentul în care a avut loc revoluţia, considerând că acum este nevoie de fapt de o Revoluţie Culturală.

Io aprilie 2014

Economia autorităţilor lacome

DE CÂND A FOST INTRODUS CURSUL DE SCHIMB variabil, pe 27 iulie 2005, yuanul a crescut constant în raport cu dolarul, de la 8, 2765 de yuani pentru un dolar, în 2005, la 6, 0569 de yuani pentru un dolar, în ianuarie anul acesta. Creşterea valorii yuanului nu i-a făcut pe oamenii de rând să simtă că banii lor valorează mai mult, ba din contră, că valorează chiar mai puţin. Yuanul se aprecia pe pieţele externe şi se deprecia pe cea internă.

Mulţi consideră că deprecierea yuanului pe piaţa internă se datorează emisiunilor monetare tot mai mari ale Băncii Centrale. Conform datelor făcute publice de Banca Centrală, excesul de lichiditate (cunoscut şi sub denumirea de M_2) a fost în 2013 de 110.650 de miliarde de yuani1; comparativ cu zece ani înainte, când era de 22.100 de miliarde de yuani[1112], a crescut de cinci ori. Principiul de bază al politicilor monetare este ca pentru fiecare yuan cu care creşte economia unui stat, Banca Centrală să emită o bancnotă de i yuan; ceea ce depăşeşte 1 yuan se numeşte exces de lichiditate. Raţia dintre masa monetară din China şi PIB este de circa 2: 1 (PIB-ul a fost de 5.688 de miliarde

11 Aproximativ 17.760 de miliarde de dolari, la rata de schimb din 2013.

12 Aproximativ 2.669 de miliarde de dolari, la rata fixă din 2003.

de yuani în 2013) [13].

Creşterea economică se bazează în China pe investiţii şi are nevoie de cantităţi imense de capital. Specialistul în economie Wu Xiaoling a declarat că „în ultimii 30 de ani, am stimulat creşterea economică cu ajutorul injecţiilor de capital”.

În majoritatea economiilor, această metodă ar duce la creşterea inflaţiei, dar dacă ne uităm la indicele preţurilor de consum din ultimii doi ani din China, acesta a fost de a %-3%, rar a trecut de 3%. În ultimii zece ani, preţurile au crescut considerabil doar de două ori: în 2007, indicele preţurilor de consum a fost de peste 8%, iar în 2011 a fost de 6%. Oare de ce nu a dus excesul de lichiditate la inflaţie?

Autorităţile neagă că ar exista exces de lichiditate. Directorul departamentului de statistică şi analiză din Banca Centrală, Sheng Songeheng, a declarat la conferinţa de presă din 15 ianuarie că pare să existe exces de lichiditate din cauza numărului mare de depozite şi a investiţiilor indirecte (adică finanţarea sub formă de împrumut bancar). China este ţara cu cele mai multe depozite bancare din lume, depozitele populaţiei ajungând la peste 50%.

Ce spun însă oamenii? Specialiştii în economie au opinii diferite, dar nu intru aici în detalii. Vreau să vă vorbesc despre punctul de vedere absolut original al unui profesor de literatură, prieten de-al meu, care a inventat conceptul de „economia autorităţilor lacome”. În opinia sa, nu poate fi ignorată contribuţia numărului imens de funcţionari corupţi la controlul inflaţiei, în ciuda lichidităţii excesive. Funcţionarii corupţi nu cheltuie foarte des sume mari obţinute din mită şi nici nu le depozitează în bănci de teamă să nu fie descoperiţi, ci le ascund în fel şi chip. Profesorul de literatură a estimat că, în mare, jumătate din surplusul monetar s-ar afla în mâinile lor, pentru că nu

13 In 2013, PIB-ul Chinei a fost de peste 9.630 miliarde de dolari, conform datelor oficiale.

circulă.

Internauţii chinezi au început să fie atenţi la acest fenomen şi numesc diversele moduri prin care funcţionarii corupţi îşi ascund banii „arta spectacolului”. Aşa se face că banii ascunşi în:

— Seif. Xie Mingzhong, fostul secretar de partid din oraşul Wenchang, provincia Hainan, a ascuns peste 25.000.000 de yuani în 19 seifuri;

— Toaletă. Fostul director al Departamentului de Transport din districtul Wushan, oraşul Chongqing, Yan Dabin, a ascuns 9.390.000 de yuani în cutii de carton, în toaleta locuinţei pe care o renova. Au fost descoperiţi când a refulat toaleta;

— Baligă. Xu Qiyao, fostul director al Serviciului de Construcţii din provincia Jiangsu, a luat aproape 20.000.000 de yuani mită, o parte din ei i-a pus în pungi de plastic şi i-a ascuns în scorburi de copac, în grămezi de cenuşă, în câmpul de orez, sub ţiglele de la casă şi într-un morman de baligă;

— Butelie. Fostul director al Departamentului pentru Autostrăzi din Ganzhou, provincia Jiangxi, Li Guowei, avea acasă o butelie şmecheră, făcută la comandă, în care ţinea ascunse milioanele de yuani luate mită. Pe lângă aceştia, mai avea încă 2.800.000 într-un seif îngropat într-un munte de gunoaie de lângă locuinţa de la ţară al celui de-al treilea frate mai mare;

— Apartamentul închiriat. Luo Yaoxing, fostul şef al Serviciului de Planificare a Imunizării din cadrul Centrului Medical de Prevenire şi Control din provincia Guangdong, a închiriat o locuinţă de lux ca să ascundă banii primiţi. A băgat banii în saci de plastic negri, a pus peste tot prin casă hârtie absorbantă şi agenţi de dezumidificare, dar 12.000.000 dintre ei tot au mucegăit;

— Pământ. Fostul director al Centrului de Testare a Cărbunelui din oraşul Qinshihuang, Li Xiaolin, a îngropat 15.000.000 de yuani curtea casei părinteşti, deja dărăpănate, din comuna Lulong, unde nu mai locuia deja

nimeni.

Exemplele ar putea continua. Deşi în ultima decadă au fost prinşi mulţi corupţi, situaţia nu s-a schimbat. La sfârşitul anului trecut, Ma Junfei, directorul adjunct al Serviciului de Căi Ferate din Hohot, provincia Mongolia Interioară, a fost judecat şi condamnat la moarte cu suspendare pentru luare de mită şi venituri imense nejustificate. În cele două locuinţe ale sale au fost găsite bunuri şi bani în valoare de peste 130 de milioane de yuani[14]. În timpul procesului, Ma Junfei a declarat că nu s-a atins de banii primiţi mită şi că cea mai mare problemă pe care o avea pe când se afla în funcţie era cum să-i mai ascundă.

Estimarea că „50% din surplusul monetar se află în mâinile funcţionarilor corupţi" are o valoare mai mult literară decât economică, nu îndrăznesc să spun că este chiar aşa. Dar cred că suma ascunsă de funcţionarii corupţi este neimaginat de mare şi poate juca un rol în controlul inflaţiei în cazul excesului de lichiditate. Majoritatea cetăţenilor chinezi consideră că funcţionarii condamnaţi pentru corupţie nu sunt decât vârful aisbergului.

Fireşte că „economia funcţionarilor lacomi" nu are cum să oprească creşterea preţurilor. Sentimentul pe care îl au chinezii în ultimii ani este că viaţa de zi cu zi e din ce în ce mai scumpă, în timp ce banii sunt tot mai lipsiţi de valoare.

12 mai 2014

Lipsă de încredere

ÎN ZIUA DE 10 MAI 2003, GRUPUL ALIBABA, AL LUI Jack Ma, a lansat site-ul de cumpărături online Taobao, pe care nu numai companiile pot vinde produse consumatorilor individuali (Bal), ci şi consumatorii individuali pot vinde direct altor consumatori individuali (Cal). În cei unsprezece ani care au urmat, Taobao a crescut uluitor de mult.

14 în 2013, peste 21 de milioane de dolari.

În 2013, site-ul avea 500 de milioane de utilizatori înregistraţi, cu peste 60 de milioane de accesări zilnice. În fiecare zi se vindeau peste 800 de milioane de articole, cu o medie de 48.000 de articole pe minut; site-ul acoperă peste 80% din piaţa tranzacţiilor electronice de tip C2C din China.

Imperiul comercial al lui Jack Ma transformă viaţa de zi cu zi a chinezului. Acum poţi să-ţi cumperi ce-ţi doreşte inima fără să mai ieşi din casă şi la preţuri mai mici decât cele din magazinele tradiţionale. Siluetele curierilor strecurându-se înăuntrul şi dinăuntrul caselor au devenit deja ceva obişnuit în oraşe.

Cele mai măreţe spectacole au loc pe terenurile de sport ale universităţilor, care se umplu cu pachetele cumpărate de studenţi de pe Taobao, în fiecare zi la prânz. Curierii leoarcă de sudoare înfruntă roiurile de studenţi şi nu au vreme să verifice cu atenţie identitatea fiecăruia, ci strigă cât pot de tare şi îi cer clientului să spună ultimele patru cifre ale numărului de telefon ca să-şi poată lua pachetul.

Taobao a transformat multe magazine tradiţionale în săli de expoziţie. Fetele cărora le place să se gătească mai cutreieră încă magazinele şi probează îmbrăcăminte în neştire, pe care nu o cumpără însă, ci îşi notează mărimea şi marca articolelor care le-au impresionat şi le comanda acasă pe Taobao, unde le găsesc mult mai ieftine.

Faima site-ului a avut de suferit din pricina acuzaţiilor că vinde şi marfă contrafăcută. Jack Ma le-a răspuns criticilor spunând că, dacă ar şti că odată cu site-ul ar dispărea şi marfa contrafăcută de pe piaţă, „l-aş închide chiar în seara asta”. Într-o piaţă invadată de marfă contrafăcută, nu e realist să te aştepţi să nu găseşti produse false şi pe Taobao. De fapt, ele sunt de vânzare şi în magazinele tradiţionale şi de aceea cele câteva scandaluri legate de bunuri contrafăcute în care a fost implicat Taobao nu i-au afectat nicidecum ascensiunea. Consumatorii chinezi detestă marfa contrafăcută, dar în

acelaşi timp s-au obişnuit cu existenţa ei.

Cantitatea mare de marfă contrafăcută de pe piaţa chineză dezvăluie una dintre cele mai grave probleme sociale din zilele noastre – lipsa de încredere. Motivul pentru care Taobao s-a putut dezvolta cu aşa de mare repeziciune într-o societate în care oamenii nu mai au încredere unii în alţii a fost introducerea serviciului de plăţi online Alipay, în anul 2004.

Alipay este o platformă de procesare a plăţilor. Când cumperi ceva pe Taobao, plata se face către Alipay. Vânzătorul vede când cumpărătorul a făcut plata, dar nu primeşte banii decât după ce livrează marfa şi cumpărătorul semnează de primire. Abia atunci Alipay virează suma vânzătorului. În cazul în care, atunci când primeşte marfa, cumpărătorul decide că nu este ceea ce voia şi o returnează, Alipay îi dă banii înapoi.

Alipay are aproximativ 300 de milioane de utilizatori, cu o cotă parte de aproape jumătate din piaţa plăţilor online din China. Deşi a reuşit să găsească o soluţie eficientă la problema lipsei de încredere faţă de cumpărăturile online, în acelaşi timp dezvăluie şi faptul că societatea chineză suferă de lipsă de încredere. Autorităţile fac tot ce pot să-i convingă pe oameni că problemele sociale îşi au rădăcina în felul lor de a fi, nu în modul de guvernare. Adevărul este însă că la baza lipsei de încredere din societate stă în primul rând lipsa de încredere în autorităţi.

Guvernul chinez a urmărit orbeşte creşterea PIB-ului şi după ce situaţia mediului înconjurător s-a înrăutăţit, a arătat cu degetul diverse ramuri industriale, fără să sufle o vorbă despre propria sa responsabilitate. În ultimele trei decenii de dezvoltare, politicile guvernului au mers când hăis, când cea, ceea ce încurajau alaltăieri era interzis ieri şi ceea ce era interzis ieri este încurajat astăzi. Sau ca să îi citäm pe internauţi, politicile economice ale guvernului întâi laudă prostituţia şi mersul la bordel, iar apoi lansează campanii împotriva moravurilor uşoare.

Aş vrea deci să-mi plătesc taxele pe Alipay. Dacă guvernul se ţine de promisiuni şi îşi recâştigă credibilitatea, sunt de acord să le plătesc, dacă nu, să-mi dea banii înapoi integral.

Io iunie 2014

Ai văzut vreodată un buletin de vot?

ÎN FIECARE AN, ÎN LUNA MARTIE, CEI APROAPE 3.000 de membri ai Congresului Naţional al Poporului şi cei peste 2000 ai Conferinţei Consultative Politice a Poporului se adună la Beijing. Vocile oficiale declamă că ei reprezintă aspiraţiile celor 1, 3 miliarde de cetăţeni şi s-au întâlnit ca să dezbată şi să ia parte la deciziile politice.

Eu am 54 de ani, dar n-am văzut niciodată un buletin de vot. Am întrebat din curiozitate destulă lume dacă li s-a întâmplat să vadă un buletin de vot, dar am obţinut aproape întotdeauna acelaşi răspuns. Nimeni nu ştia cum arată un asemenea lucru. Doar la televizor ce mai văzuseră câte un individ pe care nu-l cunoşteau introducând în urnă un vot, în numele nostru. Câţiva mi-au spus că văzuseră, dar demult, în facultate, când comitetul de clasă le dăduse buletine de vot şi îi pusese să le completeze cu un nume total necunoscut, agreat de conducere. Se numea că au ales democratic.

Anul trecut în martie s-a terminat mandatul de cinci ani pentru cele două mari adunări şi unii membri vechi au trebuit să se retragă să le facă loc nou-aleşilor. Un prieten de-al meu care abia ce coborâse din avion, întorcându-se din Europa, a primit un telefon în care i s-a adus la cunoştinţă că fusese ales în Conferinţa Consultativă Politică a Poporului şi că trebuia să meargă imediat la şedinţă.

Cineva a întrebat pe internet „Cum de n-am văzut niciodată un buletin de vot? Cine îi alege pe reprezentanţii din Congres?” Altcineva i-a răspuns: „Bună întrebare. Aleşii în Congresul Naţional al Poporului sunt propuşi de organizaţiile de bază şi fireşte că sunt numiţi din interior. Ultimul cuvânt îl are organizaţia superioară”. Au mai fost

şi alte întrebări şi răspunsuri: peste 18 ani, de ce n-am votat pentru cele două adunări?” „Pentru că eşti deja reprezentat de membrii Congresului şi ai Conferinţei, deşi tu habar n-ai cine te reprezintă”. „A, aşa care vasăzică. Mulţumesc”.

Îmi aduc aminte că acum vreo zece ani au apărut de câteva ori la ştiri imagini cu aleşii din Japonia sau Coreea de Sud, îmbrăcaţi impecabil, luându-se la bătaie în parlament. Se dorea să vedem noi cât de necivilizaţi şi bădărani sunt membrii legislativului din ţările capitaliste. După aceea, au început să circule pe internet imagini de la dezbaterile legislative din alte ţări; şi alţi parlamentari se certau sau se încăierau, numai membrii celor două adunări din China păstrau o linişte desăvârşită, stăteau la şedinţe cu ochii închişi şi moţăiau.

Imaginile puse unele lângă altele i-au făcut pe mulţi să înţeleagă că aleşii care se certau sau se băteau în parlament o făceau pentru a obţine beneficii pentru cei care i-au ales, pe când membrii Congresului şi ai Conferinţei nu au nevoie să reprezinte pe nimeni, nici măcar pe ei înşişi, şi normal că aţipesc în timpul şedinţelor.

Există, desigur, şi aspecte la care legislatorii străini nu pot decât să viseze, cum ar fi propunerile legislative uluitor de multe. În şedinţele de anul acesta au fost 5875 de propuneri legislative, dintre care 4982 au trecut de comisii şi au fost aprobate în plen. În ultimii ani, numărul propunerilor legislative de la fiecare întâlnire a fost de peste 5.000. Propunerile sunt de toate soiurile şi, deşi de fiecare dată ni se comunică numărul lor, nu ni se spune şi ce conţin. Unele au mai scăpat pe internet şi au stârnit hohote de râs. De exemplu, au fost delimitate noi districte pentru a crea noi funcţii, a fost mărit salariul funcţionarilor publici, s-a decis să le fie date titluri oficiale celor care plătesc taxe mari sau să fie schimbat numele unui oraş pentru că era prea banal.

Internauţii chinezi au venit şi ei cu propunerile lor. Numărul propunerilor lor nu poate fi estimat, dar

conţinutul e mult diferit de cel al propunerilor oficiale şi are legătură cu cele mai de bază nevoi ale oamenilor simpli, ca de exemplu eliminarea diferenţelor dintre pensii, scăderea costurilor medicamentelor sau accesul mai uşor la serviciile medicale. Din această cauză, există voci care susţin că adevăraţii reprezentanţi ai poporului nu sunt în cele două adunări, ci pe internet. Dar cu toate acestea, şi ei, la fel ca şi mine, n-au văzut în viaţa lor un buletin de vot.

Pe 29 noiembrie 2012, la cel de-al optsprezecelea congres al Partidului Comunist, a fost promovat „visul chinezesc” Ce e visul chinezesc? Explicaţia oficială este „înfăptuirea renaşterii măreţe a poporului chinez, manifestată concret printr-o ţară prosperă şi puternică, prin revitalizarea naţională, bunăstarea şi fericirea poporului, toate obţinute pe calea socialismului cu caracteristici chinezeşti, prin aderarea nestrămutată la teoria socialistă cu caracteristici chinezeşti, prin dezvoltarea spiritului naţional şi consolidarea forţei Chinei. Metoda folosită este implementarea unei civilizaţii care să integreze politica, economia, cultura, societatea şi mediul înconjurător”. Nu ştiu câtă lume înţelege o explicaţie atât de abstractă.

Un prieten mi-a dat telefon şi mi-a spus că are şi el un vis, să apuce măcar o dată în viaţă să voteze preşedintele ţării.

— Este sau nu un vis chinezesc? m-a întrebat.

— Nu este visul chinezesc, dar este un vis în China, i-am răspuns.

— Am înţeles, a continuat el, visul chinezesc este un vis în China.

11 iulie 2014

Vreau să mă mărit cu unul care n-are acţiuni

LA SFÂRŞITUL LUNII IUNIE ŞI ÎNCEPUTUL LUI IUlie, când bursa chineză era în continuă cădere, a început să circule o glumă: un investitor spune „am jucat la bursă până când am crezut că acţiunile erau aproape pe jos, fără

să mă gândesc că există şi subsol; am jucat până când preţul a ajuns în subsol, fără să-mi dau seama că există şi pivniţă. Am jucat şi când totul căzuse în pivniţă, fără să ştiu că mai jos e iadul. M-am încumetat şi am jucat şi-n iad, dar nici nu mi-a trecut prin minte că este adevărat ce se spune: iadul are 18 niveluri".

Pentru cei din Comisia de Supraveghere a Bursei ziua de 4 iulie a fost un dezastru, alergau precum furnicile într-o tigaie încinsă. În sâmbăta aceea s-au reunit 21 de directori ai unor case de brokeraj şi au semnat o înţelegere secretă cu o firmă agreată de Comisie să vireze în conturile acesteia un fond de salvare a pieţei egal cu aproximativ 15% din activele nete ale caselor de brokeraj, dar nu mai mic de

VREAU SĂ MĂ MĂRIT CU UNUL CARE N-ARE ACŢIUNI 83 120 de miliarde de yuani1. Înţelegerea fireşte că încălca legislaţia, mai ales că pentru a folosi 15% din activele nete trebuie să obţii aprobarea în cadrul unei şedinţe cu toţi acţionarii firmei, nu poate fi ceva decis hodoronc-tronc de directorul casei de brokeraj. Dar pentru a convoca o astfel de întâlnire a acţionarilor este nevoie de cel puţin 25 de zile, iar Comisia, care era deja pe jar, a pus presiune pe casele de brokeraj fără să mai ţină cont de lege. Măsura lor, deşi ilegală, a fost foarte bine primită, puţini au pus-o sub semnul întrebării. Noi suntem deja obişnuiţi, şi probabil aşa sunt şi juriştii, că în China legea şi aplicarea legii sunt două chestiuni diferite.

Unii consideră că prăbuşirea bursei chineze s-a datorat, de această dată, interzicerii de către Comisia de Supraveghere a jocului la bursă cu bani împrumutaţi (*margin trading*), care a dus la creşterea fondurilor investite de brokeri şi apariţia unei bule. Conform legii, fondurile investite de brokeri trebuie să fie de cel puţin 500.000 de yuani[15] şi să fie egale cu sumele investite de client. Dar cum în fiecare zi se confruntă cu nemulţumirile investitorilor că pragul este prea sus, brokerii nu au de

15 Peste 19 miliarde de dolari.

ales decât să încalce legea şi să lase pragul mai jos ca să nu-şi piardă clienţii.

Bursa a început să crească vertiginos, în condiţiile în care economia nu dădea semne de revigorare. Tot mai mulţi oameni şi-au investit economiile în acţiuni, unii chiar au împrumutat bani să joace la bursă. Distanţa dintre economia virtuală şi cea reală a crescut şi la fel s-a întâmplat cu acţiunile companiilor listate la bursă şi valoarea lor reală. Era ca şi cum ai da 100 de yuani pe o pereche de beţişoare de i yuan.

Gândiţi-vă că în China sunt peste o sută de milioane de acţionari care umplu birourile caselor de brokeraj răspândite peste tot prin ţară; mai sunt şi nenumărate computere prin birouri sau case, pe ecranul cărora licăresc graficele de la bursă. Mai gândiţi-vă la mulţimea de chinezi iubitori de jocuri de noroc care se perindă prin cazinourile din lumea întreagă şi la zgomotul pieselor de mahjong ce răsună din fiecare casă. Se spune în glumă că atunci când auzi din avion zgomotul pieselor de mahjong înseamnă că ai ajuns deasupra Chinei. Pentru o groază de chinezi, bursa nu este decât un cazino la care poţi obţine profit mai uşor şi mai repede.

Acesta este motivul pentru care a apărut un număr mare de companii care împrumută fonduri. Ele nu sunt fondate ca să existe vreme îndelungată, scopul lor este să dea lovitura şi să dispară. Nu sunt înregistrate oficial, îşi au birourile în câte un apartament de bloc, unde întemeietorii lor n-au nevoie decât de câteva mese şi scaune şi nişte computere cu care să intre pe platformele de bursă; adună de la indivizi sau împrumută de la bancă câteva zeci sau chiar sute de milioane de yuani şi tot aşa. Raportul dintre sumele investite de client şi cele împrumutate este şi de 1: 4 sau 1: 5.

Guvernul vrea să-i facă pe cetăţeni să-şi mute fondurile din conturile de economii – unii dintre ei

VREAU SĂ MĂ MĂRIT CU UNUL CARE N-ARE ACŢIUNI 85 economisind chiar şi jumătate din venituri – în

pieţele de capital pentru a revigora economia obosită. Brokerii iau dobândă de 8% pe an pentru fondurile investite (dobânda pentru fondurile împrumutate este de 10% pe an). Acţionarii visează să se îmbogăţească peste noapte şi, când li se pare lor că au citit bine piaţa, aleargă după cai verzi pe pereţi.

Spre deosebire de casele de brokeraj, companiile de împrumut de fonduri nu pot fi controlate, iar în momentul în care Comisia de Supraveghere a Bursei a înţeles acest lucru, ele se transformaseră deja în nenumărate bombe cu ceas ce stăteau să explodeze. Pe 12 iunie, Comisia a trimis o circulară caselor de brokeraj cerându-le să nu mai permită accesul pe platformele de bursă companiilor de împrumut. Bombele cu ceas au început să explodeze una câte una. Comisia a minimalizat cele întâmplate, nu a scos un cuvânt despre bula de pe piaţă sau despre faptul că cei însărcinaţi cu monitorizarea bursei închiseseră ochii şi au dat vina pentru prăbuşirea bursei pe speculanţi.

Bursa chineză se ghidează de multă vreme după politicile guvernului, cu alte cuvinte, creşte sau scade în funcţie de ce politici adoptă guvernul. Astfel se poate să apară fenomene stranii, ca de exemplu, o bursă în scădere în timpul unei economii puternice sau o bursă în creştere pe fundalul unei economii obosite. Într-un fel, şi guvernul este un jucător la bursă şi oamenii spun că „guvernul joacă cu vorbe, în vreme ce oamenii joacă cu bani”. Se mai întâmplă ca odată cu bursa să se mai ridice şi companii în care au interese diverşi funcţionari. Ne-am obişnuit să vedem urcând la bursă acţiunile vreunei companii care a tras deja obloanele şi buruienile îi cresc nestingherite prin curte. Când bursa era sus de tot, mai la începutul anului, au fost câteva companii de stat, cu pierderi mari şi în situaţia de a nu putea plăti salariile, care au forţat cumva autorităţile locale să le finanţeze prin cumpărare de acţiuni pentru a menţine stabilitatea socială.

Jucătorii la bursă au avut de suferit din cauza obiceiului pieţei de a se ghida după politicile

guvernamentale. Când piaţa a început să se prăbuşească, mulţi au rămas în continuare pe piaţă, siguri că guvernul va interveni. Când guvernul a intervenit, cei care se gândeau să iasă de pe piaţă au decis să rămână şi mulţi dintre cei care deja ieşiseră s-au întors, fiind convinşi că bursa nu va coborî mai mult de atât, că va avea guvernul grijă. După ce a pierdut enorm, un investitor a declarat că acum doarme noaptea ca un copil, dar nu pentru că e liniştit, ci pentru că se trezeşte şi adoarme plângând.

Deşi mulţi au realizat atunci că economia virtuală nu se poate desprinde de cea reală, emoţiile oarbe au continuat să domine piaţa. Pe 9 iulie, datorită intervenţiei puternice de salvare, piaţa s-a mai redresat, iar telefoanele caselor de brokeraj şi ale companiilor de împrumut au reînceput să sune continuu. Cei care pierduseră la căderea bursei şi-au ipotecat bunurile sau au împrumutat bani ca să aibă din nou capital.

Memoria investitorilor chinezi la bursă este la fel de scurtă ca a unui peşte, spun câte unii, oftând. Căderea bursei nu i-a învăţat să ţină cont de principi – VREAU SĂ MĂ MĂRIT CU UNUL CARE N-ARE ACŢIUNI 87 de economiei de piaţă şi au dat crezare explicaţiilor oficiale că bursa a căzut din cauza speculanţilor. În presă au apărut ştiri despre un mare investitor care cu o zi înainte să se prăbuşească bursa a vândut tot ce avea şi a evitat pierderile, iar pe internet mai există încă îndemnuri către poliţie să se ducă să-l aresteze.

Poate că cele întâmplate acum au să scape bursa de obiceiul prost de a se ghida după politicile guvernamentale, iar experienţa amară o să-i convingă pe investitori să nu se mai ia după ele. Să-ţi pierzi în câteva zile toţi banii adunaţi cu greu, ani de zile, ar trebui să fie o întâmplare care nu se uită uşor; dar dorinţa de a juca şi a recâştiga la bursă tot ce au pierdut poate să-i facă pe unii să-şi repete greşelile. Ca să schimbi asemenea obiceiuri e nevoie de mult timp.

Comisia de Supraveghere a Bursei şi mass-media

oficială continuă să laude bursa şi să încurajeze oamenii să cumpere cât mai multe acţiuni. O tânără care a pierdut totul când s-a prăbuşit bursa e însă de o altă părere:

— Vreau să mă mărit cu unul care n-are acţiuni, spune ea.

20 august 2015

Despre dragoni şi revoluţie

SE POVESTEŞTE CĂ DUCELE YE IUBEA DRAGONII atât de mult încât purta haine brodate cu dragoni, catarama curelei sale era în formă de dragon, pe cupele de vin erau pictaţi dragoni, iar decoraţiile din casă înfăţişau şi ele tot dragoni. Când dragonul cel adevărat din cer a aflat despre obsesia ducelui Ye, a coborât la acesta în curte şi s-a aşezat cu capul pe pervazul ferestrei să privească înăuntru. Coada mare şi lungă îi ajungea până în holul de la intrare. Ducele Ye s-a speriat de moarte la vederea dragonului adevărat şi a rupt-o la fugă îngrozit.

Aniversarea celor o sută de ani de la Revoluţia din 19111 mi-a amintit de anecdota scrisă de Liu Xiang în timpul dinastiei Han de Apus[1617].

Încă de la începutul anului, autorităţile şi cetăţenii au pregătit fel de fel de activităţi şi ceremonii pentru aniversare. A fost făcută o tunică din lână1, mare aproape cât o clădire cu două etaje, lungă de 4, 30 metri, cu găici de 12 centimetri diametrul şi un volum de aproape 12 metri cubi. Măsurile erau de şapte ori mai mari decât cele ale unei tunici adevărate, iar suprafaţa era de 37 de ori mai mare. Tunica trebuia să fie expusă în toată ţara, în ajunul comemorărilor, apoi urma să fie omologată de *Cartea Recordurilor*... O instituţie din oraşul Zhengzhou, Henan, a comandat o statuie din piatră a lui Song

16 Revoluția din 1911 a răsturnat ultima dinastie Qing și a fondat Republica Chineză.

17 Dinastia Han de Apus, 202 î. Cr. - 9 d. Cr.

Qingling[1819], înaltă de 24, 15 metri, din care numai capul avea 9 metri. Soclul statuii era de peste 800 de metri pătraţi şi avea înăuntru o sală de conferinţe cu o capacitate de 600 de locuri.

În sediul central al Naţiunilor Unite din New York, delegaţia permanentă a Chinei a organizat expoziţia „China în dezvoltare, 1911 – 2011”, despre care au declarat că reflectă corect şi complet dezvoltarea Chinei din ultimul secol, doar că din acest tablou „corect şi complet” lipseau trei mari perioade: Marele Salt înainte, Revoluţia Culturală şi incidentele din Tian anmen din 1989.

Când avionul comemorărilor Revoluţiei de la 1911 tocmai rula pe pistă şi se pregătea să decoleze, motoarele i-au fost oprite brusc. Autorităţile s-au folosit de tot felul de mijloace ca să tempereze atmosfera, pentru că valul de entuziasm cam începuse să depăşească barajul construit de ei şi să inunde zone nepotrivite.

Niciodată în istoria ei China nu şi-a deschis larg porţile să invite democraţia să intre; democraţia a intrat dărâmând poarta, aşa cum s-a întâmplat şi în 1911. După Revoluţia din 1911 a fost fondată Republica Chineză şi între 1912 şi 1927 a fost cea mai liberă perioadă din secolul XX. Oamenii nu erau îngrădiţi, exista libertate de exprimare, au apărut câteva sute de partide politice, cetăţenii se puteau asocia după voie în partide sau organizaţii politice cu influenţă. Fireşte că şi cele opt partide democratice din zilele noastre sunt potrivite, ca nişte vaze cu flori frumoase.[20]

Democraţia care a năvălit în China acum o sută de ani a fost înăbuşită din faşă şi odată cu ea şi-au găsit

18 Este vorba despre o tunică în stil Mao, cunoscută în chineză sub numele de „tunică Zhongshan“, după numele primului președinte chinez, Sun Zhongshan (Sun Yat-sen).

19 Song Qingling (1893-1981) a fost soția lui Sun Yat-sen și un politician important atât înainte, cât și după 1949.

20 în China, pe lângă Partidul Comunist, mai există încă alte opt partide cunoscute sub numele de „partidele democratice“

sfârşitul şi cele trei principii ale poporului propuse de Sun Yat-sen – naţionalismul, drepturile poporului şi bunăstarea poporului, precum şi sistemul politic care prevedea separarea puterilor în stat. După ce şi-a scos pălăria monarhiei absolute, China a intrat într-un război civil pe viaţă şi pe moarte şi într-unul de eliberare antijaponez, care au fost apoi urmate de îmbrăcarea mantiei elegante a celeilalte republici.

Pe măsură ce se apropia centenarul revoluţiei, unii au început să-şi amintească de democraţia moartă în faşă şi să se întrebe oare cum ar fi arătat China dacă aceasta ar fi trăit şi ar fi crescut sănătoasă? Corupţia şi problemele sociale acute de la sfârşitul dinastiei Qing sunt oglinda perfectă a ceea ce se întâmplă în societatea de astăzi. Unii internauţi au spus-o foarte pe şleau: „Cu ocazia aniversării a o sută de ani de la Revoluţia din 1911, aşteptăm o revoluţie care să zguduie totul din temelii”.

Problemele sociale din ultimii ani au făcut autorităţile să fie tot mai temătoare. Când s-au ţinut anul acesta, în primăvară, lucrările Congresului Naţional al Poporului şi ale Conferinţei Consultative Politice a Poporului, nivelul de supraveghere din capitală a fost elevat şi în intersecţii, în zonele comerciale sau pe bulevarde au fost staţionate echipaje de poliţie, 24 de ore din 24. S-au cheltuit sume imense pentru a mobiliza alte 730.000 de persoane însărcinate cu păstrarea ordinii. Liang Qichao, unul dintre personajele-cheie din Reforma celor o sută de zile, din 1898, spunea despre măsurile luate atunci de guvernul Qing pentru a se proteja de nemulţumirea populară că erau mult mai dezvoltate decât în ţările dezvoltate. O sută de ani mai târziu, sunt încă printre cele mai dezvoltate.

Autorităţile aniversează Revoluţia din 1911 doar cu vorbe, în realitate au transformat aniversarea în „China în dezvoltare”. S-au folosit de ocazie pentru a aduce osanale Chinei de după 1949 şi pentru a se lăuda.

În Wuhan, oraşul din care a izbucnit revoluţia, autorităţile au mobilizat 20.000 de poliţişti să patruleze

începând din 27 august până pe 10 octombrie. Sute de maşini şi mii de oameni supraveghează zilnic principalele zonele aglomerate din oraş. În plus, pe străzi patrulează 100 de membri ai poliţiei militare şi 200 de membri ai forţelor speciale înarmaţi cu pistoale mitralieră. 250.000 de camere de luat vederi supraveghează zi şi noapte fiecare colţişor al oraşului. Toate acestea, spune guvernul local, sunt necesare pentru a crea o atmosferă de pace pentru aniversarea Revoluţiei din 1911.

Probabil că după ce a tras o sperietură zdravănă din cauza dragonului adevărat, ducele Ye a făcut tot posibilul să-l împiedice să mai coboare încă o dată. După incidentele de acum douăzeci şi ceva de ani, autorităţile vor face şi ele tot ce le stă în putinţă să împiedice o nouă revoluţie. Chiar şi aşa, nu putem pune la îndoială pasiunea ducelui pentru dragoni, doar că e vorba de dragoni-ornament. Nu ne putem îndoi nici că autorităţile vor să aniverseze revoluţia, însă vor să o aniverseze pe cea brodată pe haine, pictată pe cupele de vin sau pe cea folosită în scopuri decorative.

7 octombrie 2011

35 mai

OARE CHIAR EXISTĂ O ASEMENEA DATĂ? DA, EXISTĂ, şi este de fapt 4 iunie 1989, ziua incidentelor din Tian anmen. Este interzis să pomeneşti data de 4 iunie pe internet în China, iar pentru a o putea comemora internauţii au avut ideea s-o înlocuiască cu „35 mai”, ca să scape de cenzură.

În noiembrie urmează să fie publicată la Editura Pantheon traducerea în limba engleză a cărţii *China în zece cuvinte*[21], care a apărut deja în chineză, în ianuarie, în Taiwan, pentru că nu putea fi publicată pe continent. Un reporter taiwanez m-a întrebat: „Atât romanul tău *Fraţii*, cât şi *China în zece cuvinte* au o atitudine la fel de critică. Cum se face că *Fraţii* a apărut deja pe continent, în vreme ce cealaltă nu?”

21 China în zece cuvinte a apărut în limba română la Editura Humanitas, în 2018.

Aici intervine deosebirea dintre ficţiune şi realitate. Deşi are ca temă China contemporană, *Fraţii* este o lucrare de ficţiune care descrie lucrurile mult mai pe ocolite şi, astfel, publicarea n-a ridicat probleme; *China în zece cuvinte*, în schimb, nu este ficţiune, spune lucrurilor pe nume şi nu poate fi publicată aici. De exemplu, *Fraţii* e ca data de 35 mai, *China în zece cuvinte* este 4 iunie.

Exprimările de tipul „35 mai” au devenit un lucru obişnuit pe internet. Conform cifrelor oficiale din ianuarie, în China sunt deja 457 de milioane de utilizatori de internet, dintre care 303 milioane accesează internetul de pe telefon. Confruntată cu asemenea cifre, cea mai eficace metodă de control stabilită de autoritatea de supraveghere a fost să interzică anumite cuvinte şi să le ceară companiilor de internet să seteze serverele aşa încât să nu permită afişarea mesajelor în care aceste cuvinte apar. Drept urmare, internauţii care au vrut să-şi exprime opiniile direct s-au trezit că nu le pot posta online; serverele companiilor de internet, pe care eu le numesc roboţi-cenzori, îşi îndeplinesc sarcinile cu foarte mult profesionalism şi elimină orice context în care apar cuvintele interzise.

Am avut şi eu o astfel de experienţă. Am vrut să pun pe internet un articol de-al meu despre literatură, fără referiri sau aluzii politice, dar când să-l postez, serverul, robotul-cenzor, nu mi-a dat voie. Am încercat de câteva ori şi de fiecare dată primeam mesajul „conţine caractere greşite”. La început chiar am crezut că am caractere greşite în text şi am fost uluit de nivelul la care ajunseseră serverele de puteau să identifice până şi caracterele scrise greşit. Am recitit totul cu atenţie, am schimbat câteva propoziţii, dar nici aşa n-am putut să pun articolul cu pricina pe internet. Serverul continua să mă informeze rece că textul „conţine caractere greşite”. Abia atunci am înţeles că în articolul meu literar aveam de fapt sintagme interzise şi, deşi cuvintele nu apăreau împreună, ci în paragrafe diferite, robotul-cenzor îl vedea ca pe un articol

de disidenţă politică.

Nu avem cum să ştim numărul cuvintelor interzise, ce cuvinte nu mai sunt interzise sau care sunt cele nou-intrate pe listă. Lucrurile acestea sunt decise de autorităţi, în funcţie de contextul concret. Uneori, chiar dacă reuşeşti să eviţi cuvintele interzise, dacă articolul are un ton mai direct, de tipul „4 iunie”, o să constaţi că e şters foarte repede. Nu sunt singurul care apelează la metoda „35 mai”, mulţi internauţi chinezi o folosesc pentru a-şi exprima opiniile pe internet fără îngrădirea cenzurii.

În timpul Revoluţiei Iasomiei din nordul Africii, cuvântul „revoluţie” a fost interzis, iar internauţii au folosit în locul lui „a înflori”. Guvernul chinez propovăduieşte societatea armonioasă, drept pentru care internauţii se folosesc cu şiretenie de „a armoniza” şi înlocuiesc „ai grijă să nu fii blocat” sau „ai grijă să nu fii arestat” cu „ai grijă să nu fii armonizat”. „A armoniza” întruchipează cel mai bine spiritul lui „35 mai”. Autorităţile ştiu sigur cum este folosit, dar nu îl pot interzice pentru că ar şterge şi „societatea armonioasă”, noţiune pe care o promovează ei. Internauţii au deturnat „armonizarea”.

Aceasta este politica internetului din China şi aproape toţi învăţăm stilul „35 mai” fără profesor. Nici eu nu sunt mai prejos. Când am scris odată ceva despre libertatea de exprimare, am postat următorul text: „În timpul unei prelegeri la Centrul de Literatură al Universităţii din München, un cititor german mi-a pus o întrebare mai delicată. «Există libertate de exprimare în China?» «Desigur că există», i-am răspuns, «în fiecare ţară, libertatea de exprimare este relativă. De pildă, voi puteţi în Germania să vă înjuraţi cancelarul, dar nu puteţi să vă înjuraţi vecinul. În China, nu pot vorbi urât despre premier, dar putem să ne ocărâm vecinii»”.

Despre centralizarea puterii politice am scris: „l-am spus unui reporter taiwanez că cel mai bine este să-şi pună mănuşi când dă mâna cu un politician. Politicienii lor trebuie să meargă peste tot, să dea mâna cu o groază de

persoane ca să adune voturi, aşa că mâinile lor sunt pline de bacterii. Politicienii noştri nu trebuie să alerge după voturi şi să strângă nenumărate mâini, aşa că nu-ţi trebuie mănuşi dacă ar fi să dai mâna cu ei, n-au multe bacterii pe mâini”.

Primul text pare să vorbească despre relativitatea libertăţii de exprimare, iar cel de-al doilea despre o problemă de igienă. Pentru că am bătut şaua să înţeleagă iapa, ambele texte au putut fi publicate online şi nu au fost şterse. Cititorii le-au înţeles, le-au retransmis şi le-au comentat. La fel ca mine, şi ei trăiesc de multă vreme în libertatea de tipul „35 mai”. Nu am avut probleme cu aluziile din comentarii. Cineva a scris despre libertatea de exprimare: „Eu nu ştiu ce este libertatea, dar înţeleg ce este lipsa ei”. Altul a comentat despre politicieni:

„La noi, mâinile politicienilor nu fac decât să apese butonul «de acord» de pe aparatul de vot, de i s-a dus culoarea. Pe butonul «împotrivă» s-a aşternut un strat gros de praf4.

Când stau şi mă gândesc, constat că am scris foarte liber în stilul „35 mai”, iar pentru asta trebuie să-i mulţumesc ficţiunii că nu este o declaraţie politică de război şi se potriveşte perfect cu acest stil. Desigur că am scris şi în stilul „4 iunie”, ca de pildă *China în zece cuvinte*, dar a fost o excepţie, m-am reîntors la ficţiunea în care folosesc din plin stilul „35 mai”.

După ce *China în zece cuvinte* a ieşit în Taiwan, întrebarea primită cel mai des a fost „Care ar fi cel de-al unsprezecelea cuvânt?” „Libertate”, am răspuns. I-am spus reporterului taiwanez o glumă care circula pe internet: Un american îi zice unui chinez: „Eu am curajul să-l înjur pe Obama”. Chinezul îi răspunde: „Şi eu am curajul să-l înjur”. „Aceasta este libertatea despre care vreau să scriu”, i-am spus. Intenţia mea era cât se poate de clară, dacă aş scrie despre „libertate”, nu aş scrie despre „4 iunie”, pe care ei o ştiu atât de bine, ci despre „35 mai”, care le este străină.

Libertatea de tipul „35 mai” este o artă. Ca să se poată exprima liber şi să evite cenzura, internauţii folosesc din plin mijloacele retorice şi au devenit maeştri în utilizarea metaforei, a comparaţiei, ironiei, umorului, exagerării, sugestiei etc., creând fraze splendide de o ironie usturătoare, pline de aluzii şi de exprimări eufemistice. Limba chineză parcă nu a fost niciodată atât de bogată şi de plină de vitalitate cum este acum, mulţumită libertăţii de tipul „35 mai”. În contextul social-politic din zilele noastre, modul acesta de exprimare a atins perfecţiunea şi uneori nu pot să nu mă întreb dacă am trece într-o zi la libertatea de tipul „4 iunie”, oare ne vom putea exprima cu tot atât de multă imaginaţie şi ingeniozitate?

Ne putem imagina internetul de astăzi în termeni de şoarece şi pisică. Internauţii chinezi se feresc de autorităţi ca un şoarece de o pisică. Dar nu care cumva să vă imaginaţi şoarecele nostru la fel de puternic precum cel al lui Disney şi nici pisica autorităţilor la fel de toantă. Când şoarecele internant râde de pisica autorităţilor, o face întotdeauna de lângă ascunzătoarea „35 mai”. Astăzi sunt din ce în ce mai mulţi cei care vor să audă adevărul, doar că cei care au curajul să-l rostească sunt considerabil mai puţini. Chiar dacă şoarecele nostru se măsoară mai degrabă în inteligenţă, nu în fapte, cu pisica autorităţilor, tot este de admirat, pentru că încă nu avem libertate de tipul „4 iunie”, ci doar „35 mai”.

23 iunie 2011

Toamna chineză nu este o Primăvară Arabă

CÂND ERAM MIC NI SE SPUNEA ADESEA O POVESTE despre Mao Zedong. În tinereţe, ca să convingă oamenii săraci şi inculţi să i se alăture la revoluţie, a luat în mână o pereche de beţişoare pe care le-a frânt fără niciun efort; a luat apoi un întreg mănunchi şi, indiferent cât de mult a încercat, tot n-a reuşit să-l rupă. Mesajul lui era că atât timp cât oamenii erau uniţi, nimic nu se putea împotrivi revoluţiei. Mao Zedong a izbutit să adune laolaltă

toate beţişoarele nemulţumite de pe întreg teritoriul ţării şi, prin urmare, la i octombrie 1949, a ieşit în balconul Porţii Tian anmen şi a proclamat fondarea republicii sale.

Problema cu care se confruntă China astăzi este tot cea a perechii şi mănunchiului de beţişoare, doar că strategia urmaşilor lui Mao Zedong este taman opusă: autorităţile din prezent se folosesc din plin de resursele financiare şi de forţele de ordine ca să împiedice unirea beţişoarelor într-un mănunchi. Ele ştiu că există peste tot beţişoarele nemulţumite, dar sunt convinse că dacă rămân împrăştiate, indiferent de numărul lor, sunt uşor de frânt.

Unul dintre cele mai la modă concepte de astăzi este „menţinerea stabilităţii". Deşi suma folosită anual pentru menţinerea stabilităţii nu este publică, estimările neoficiale vorbesc despre 600 de miliarde de yuani şi probabil că va fi şi mai mare odată cu creşterea numărului de incidente de masă.

Cel mai îngrijorător este că majoritatea incidentelor de masă au la bază motive relativ minore. De pildă, în 2008, la Weng an, provincia Guizhou, incidentele izbucnite din cauză că autorităţile locale nu au acordat îndeajuns de multă atenţie unei tinere care murise înecată au rezultat în incendierea a 160 de birouri, 42 de maşini de poliţie şi rănirea a 150 de persoane. În 2009, un bucătar din oraşul Shishou, provincia Hubei, a fost găsit mort în faţa unui hotel. Poliţia a decis că era vorba de sinucidere. Rudele decedatului au respins concluziile oficiale, au refuzat autopsia şi l-au întins în holul hotelului. Zeci de mii de oameni au venit să-l vegheze şi, sub pretextul că „protejează corpul", s-au ciocnit cu poliţia, au dat foc parterului hotelului, au rănit poliţişti şi au distrus şi răsturnat maşinile pompierilor şi ale forţelor de ordine. Semnalul transmis de aceste incidente este că beţişoarele sunt nemulţumite, iar uneori chiar şi conflictele domestice sau incidentele banele dintre vecini ajung să se răsfrângă asupra autorităţilor.

Autorităţile spun tot timpul că menţinerea stabilităţii

este mai presus de orice şi subliniază dorinţa de a pune bazele statului de drept. Doar că atunci când este nevoie să menţină stabilitatea, legea nu prea este prezentă. După ce Chen Guangeheng, avocatul orb pentru drepturile omului, a fost pus sub arest la domiciliu în locuinţa sa din Linyi, provincia Shandong, o mulţime de oameni s-au dus să-l viziteze, în semn de sprijin. Indiferent cine erau, oameni simpli sau persoane cunoscute, în momentul în care ajungeau lângă satul lui Chen Guangeheng erau întâmpinate cu violenţă, uneori şi de peste zece zdrahoni care-i acuzau că au venit să le fure vitele, le puneau saci de plastic pe cap, le trăgeau o mamă de bătaie şi le mai furau şi portofelele. Multă lume se întreba pe internet: „Unde este legea?” Probabil că legea se plimba prin paradis şi nu auzea strigătele din lumea oamenilor.

Menţinerea stabilităţii dă uneori naştere la situaţii hilare. Când a început Revoluţia Iasomiei în nordul Africii, bine-cunoscutul cântec *Un frumos buchet de iasomie*, folosit şi de Puccini în *Turandot*, a fost interzis. Un prieten de-al meu tocmai terminase de turnat un serial în care folosise acest cântec. Cenzorii i-au cerut să-l scoată, aşa că a trebuit să-l înlocuiască cu unul despre bujori. Nici aşa n-a fost bine, i s-a comunicat apoi că n-avea voie să folosească în serial niciun cântec despre flori.

Din dorinţa de a menţine stabilitatea, autorităţile par să se teamă de orice. Când a apărut mişcarea Occupy Wall Street, presa oficială publica bucuroasă reportaje, pentru că în sfârşit aveau armele necesare să critice sistemul democratic occidental. Pe 15 octombrie, când participanţii la mişcare au cerut să fie ocupată întreaga lume, beţişoarele din China erau cât pe ce să treacă la acţiune şi s-au pregătit să ocupe Banca Naţională şi Comisia de Supraveghere a Bursei. Autorităţile s-au trezit brusc şi au priceput că revoluţiile, fie ele din ţări democratice sau din state autoritare, pot încuraja entuziasmul revoluţionar al beţişoarelor. Prin urmare, la fel ca Revoluţia Iasomiei, şi Occupy Wall Street a fost interzisă pe internet şi în mass-

media.

Văzându-i pe Gaddafi murind în stradă, pe Saddam îndreptându-se înspre spânzurătoare, la lumina lunii, pe Mubarak întins în cuşcă în timpul procesului, pe familiile lor pierzând tot ce obţinuseră cât s-au aflat la putere, liderilor de la noi cred că li s-a făcut mai frică de revoluţie, decât de democraţie. Rudele lor cu averi uriaşe au început să imigreze una câte una în ţări democratice (nimeni nu s-a dus în vreun stat totalitar), ştiind că probabilitatea unei revoluţii creşte pe zi ce trece. Revoluţiile nu ţin cont de raţiune, varsă sânge. Dacă beţişoarele se adună în mănunchiuri şi izbucneşte vreo revoluţie, cei care sunt acum la putere vor pierde tot, inclusiv viaţa. Deşi autorităţile noastre detestă democraţia, numai democraţia le mai poate proteja vieţile şi averile odată ce au pierdut puterea. Într-o democraţie lucrurile nu sunt chiar atât de clar delimitate şi, cum ei au bani să-i întorci cu lopata, dacă îşi găsesc nişte avocaţi cu darul vorbirii, şansele să-şi păstreze stilul extravagant de viaţă sunt destul de mari.

Cred că de acum încolo China nu are decât două opţiuni: fie merge pe calea democraţiei, fie pe cea a revoluţiei. Ambele simt la fel de anevoioase. Partidul Comunist nu va renunţa la putere de bunăvoie, ci o va lăsa din mână puţin câte puţin, când nu va mai avea încotro. Pe de altă parte, nici beţişoarelor răsfirate pretutindeni nu le va fi uşor să se strângă într-un mănunchi, ţinând cont de sumele imense investite în menţinerea stabilităţii.

La 1 iulie 1927, cei 13 reprezentanţi ai Partidului Comunist au trebuit să fugă din Shanghai pe Lacul de Sud, din Jiaxing, ca să nu fie arestaţi de poliţia naţionalistă. Acolo, pe o barcă, au ţinut primul lor congres. Anul acesta, la 1 iulie, secretarul general Hu Jintao a rostit o cuvântare la aniversarea celor 90 de ani de existenţă a Partidului Comunist, enumerând toate realizările măreţe. În acelaşi timp, pe internet circula o glumă grosolană – un individ spune: „Dacă aş putea călători în timp, m-aş întoarce pe 1 iulie 1927, pe Lacul de Sud din Jiaxing” „Ce să faci acolo?”

îl întreabă altul. „Să chem poliţia”.

11 decembrie 2011

Doi paşi înainte, unul înapoi

AM AUZIT O POVESTE. ÎN ZORII ZILEI DE 4 IUNIE 1989, când blindatele şi tancurile armatei înaintau din toate părţile către Tian anmen, un grup numeros de studenţi şi cetăţeni obişnuiţi li s-au pus dinainte. Unul dintre studenţi, îmbrăcat într-o cămaşă albă şi pantaloni de aceeaşi culoare, a ţâşnit din mulţime şi a aruncat cu o piatră înspre soldaţii de pe o blindată. Gestul lui a fost întâmpinat cu o rafală de gloanţe trase în jos, în caldarâm, care au ricoşat şi i-au lovit picioarele. Tânărul a căzut într-o baltă de sânge şi a murit, iar trupul i-a rămas întins alături de celelalte, aşteptând să vină cineva de acasă să-l ia. După câteva zile a venit tatăl lui, comandantul unui regiment din Armata de Eliberare. Când a văzut cum pantalonii albi ai fiului său mort deveniseră roşii de la sânge, iar pe alocuri sângele începuse să se întunece la culoare, a izbucnit în lacrimi. Unuia dintre comandanţii trupelor trimise să impună legea marţială i s-a făcut milă de el şi l-a întrebat în şoaptă:

— A fost victimă colaterală sau participant?

În climatul politic de atunci, dacă ar fi fost victimă colaterală, cariera tatălui în armată n-ar fi fost afectată, dar dacă ar fi fost participant, tatăl ar fi avut de suferit. Ştergându-se la ochi, tatăl comandant de regiment a răspuns cu hotărâre:

— Participant.

Nu-i mai păsa de propria soartă. Să fi spus că fiul lui a fost doar o victimă colaterală însemna să-l insulte; dar dacă a fost participant şi într-o bună zi ar fi fost reabilitat, aşa cum spera el, putea deveni erou.

De ce vă povestesc toate aceste lucruri petrecute acum mai bine de douăzeci de ani? Pentru că incidentele din Tian anmen au influenţat puternic felul în care s-a dezvoltat China.

Reformele iniţiate cu unsprezece ani înaintea

incidentelor din Tian anmen erau economice şi politice. Chiar dacă reformele politice rămăseseră în urma celor economice, sistemul politic se schimba. După Tian anmen, liderii chinezi au realizat că deschiderea politică devenise o ameninţare şi au pus capăt reformelor. Cele economice nu numai că au continuat, ba chiar au prins viteză şi, în ciuda sistemului politic opac, China s-a transformat într-un miracol economic, atrăgând atenţia întregii lumi. Cea mai frumoasă perioadă a fost aceea a anilor ’90, când economia creştea rapid, inflaţia era mică şi domnea entuziasmul. Până şi o parte a celor care susţinuseră protestele studenţilor din 1989 începuseră să creadă că înăbuşirea în forţă a fost calea corectă, pentru că a dus către o Chină prosperă.

Dar în spatele prosperităţii, crizele se înteţeau. După intrarea în noul mileniu, discrepanţele economice, poluarea şi corupţia au făcut ca problemele sociale să devină tot mai acute – acesta este preţul scump pe care îl plătim pentru o dezvoltare anormală. Modelul de dezvoltare prin concentrarea excesivă a puterii este foarte eficient pe termen scurt, dar neajunsurile pe care le creează pe termen lung sunt nenumărate.

Gradul de poluare din ultimele două decenii este la fel de mare cât toată poluarea din cele unul sau două secole de revoluţie industrială occidentală la un loc. Incidente precum cel din provincia Guangxi, unde peste o sută de copii s-au otrăvit cu plumb, nu sunt singulare – cantitatea de plumb din sângele copiilor depăşește limita admisă şi în alte zone. Poluarea apei de către cele trei turnătorii din comuna Chehe, Guangxi, a afectat mai întâi cerealele, copacii şi legumele şi apoi a pătruns în organismul oamenilor. Cum de a fost posibil să polueze timp de zece ani? Pentru că sistemul politic opac nu le dă cetăţenilor dreptul să cunoască şi să supravegheze. Oamenilor de acolo le este foarte teamă că se vor ofili şi ei la fel ca şi cerealele, copacii şi legumele. Dezvoltarea economică într-un sistem politic netransparent a dus la

răspândirea corupţiei, iar pentru că autorităţile utilizează mijloace la fel de netransparente pentru a o combate, combaterea corupţiei naşte corupţie. Se întâmplă ca, odată cu un oficial acuzat de corupţie, să mai fie reţinuţi şi oameni de afaceri implicaţi. Indivizi cu relaţii printre cei care conduc ancheta se duc la oamenii de afaceri din închisoare şi le spun că pot aranja să fie eliberaţi dacă îşi vând proprietatea la un preţ mic. Lupta anticorupţie pare să fi dat naştere unei noi industrii a corupţiei.

Incidentul cu Wang Lijun şi Bo Xilai a arătat că până şi în interiorul partidului lipsesc dreptul la cunoaştere şi supraveghere. Nici măcar funcţionarii cu rang înalt nu au avut acces la canalele normale ca să afle despre incident şi au fost nevoiţi să se bazeze, ca toţi ceilalţi, pe zvonurile de pe internet. Dacă politica americană este o telenovelă, atunci politica chineză este un thriller de Hitchcock.

Ceea ce stă în calea dezvoltării Chinei de astăzi nu mai este sistemul economic, ci sistemul politic şi de aceea înaintează din ce în ce mai greu. La fiecare pas pe care îl face se loveşte probabil de zidul politic şi trebuie să facă un pas înapoi. Un prieten francez îmi povestea că era la liceu când în China s-a petrecut Revoluţia Culturală şi avea impresia că totul era pe dos, ca şi cum maşinile trebuiau să oprească la culoarea verde şi să circule la culoarea roşie. M-a întrebat ce părere am eu despre China de acum. I-am spus că acum sunt aprinse şi roşul, şi verdele, deci nu poţi merge nici înainte, dar nici nu te poţi opri; nu poţi decât să rămâi prostit şi să priveşti în oglinda retrovizoare cum trec fără să scoată un sunet spiritele celor morţi pe 4 iunie.

Comandantul de regiment care şi-a pierdut fiul în timpul incidentelor din Tian anmen trebuie să fi ieşit la pensie. Probabil că încă mai aşteaptă să vină cineva trimis de autorităţi şi să-i spună: „Fiul tău este un erou”.

18 iunie 2012

Amintiri despre ziua naţională

CÂND ZIARUL ITALIAN *CORRIERE DELLA SERA* M-A rugat să scriu un articol despre aniversarea a cincizeci

de ani de la fondarea Republicii Populare Chineze, mi-am amintit că acum câteva zile am luat cina împreună cu câţiva prieteni la un restaurant de pe bulevardul Chang an[22]. După ce am terminat şi am vrut să plecăm, am descoperit că bulevardul fusese deja închis pe motiv că se făceau repetiţii pentru parada de ziua naţională. Taxiul a fost nevoit să ocolească mult şi bine să mă ducă acasă. Şoferul mi-a spus că în ultimele zile, aproape în fiecare seară, bulevardul se închidea după ora zece ca să poată să repete cei care participau la paradă. Ziarele scriau: „De ziua naţională vor participa la paradă 500.000 de oameni”. Şi aceştia nu erau decât cei care participau la spectacolul în sine, dacă îi mai pui şi spectatorii, poţi fi sigur că vor fi peste un milion. În ziar mai scria că în ziua aceea o să fie deschisă în dreapta pieţei cea mai mare toaletă publică din Beijing, de 470 de metri pătraţi, pe care o descriau într-un limbaj demn de o operă literară: „Gresia de pe podea este de un alb imaculat, pereţii sunt fini, iar înăuntru pluteşte o muzică relaxantă; la intrare te întâmpină un hol spaţios ce îndeamnă la tihnă, cu aer condiţionat etc.”

Locuiesc în Beijing de zece ani, dar niciodată n-am fost în Piaţa Tian anmen de ziua naţională. Înainte piaţa era pentru mine un loc care îmi stimula imaginaţia. M-am născut şi am crescut în sudul Chinei, într-o perioadă înspăimântătoare, de inhibare a individului. Când eram în şcoala primară, una dintre colegele mele, o fată de zece ani, a fost acuzată că era antirevoluţionară pentru că îndoise o poză a lui Mao Zedong şi a fost scoasă afară, urcată pe un podium şi denunţată public. Mao Zedong era asemănat cu soarele, aşa că nimeni nu putea spune seara că a coborât soarele, sau cu atât mai puţin că a apus. Nu puteam zice decât că s-a întunecat. Aşa era atunci. Iar eu cântam toată ziulica „Iubesc Piaţa Tian anmen din Beijing / Soarele se ridică din Tian anmen / Măreţul conducător Mao Zedong / Ne conduce tot înainte”.

22 Bulevardul Chang’an este cel care desparte Piața Tian’anmen de Palatul Interzis. Ziua națională a Chinei este pe 1 octombrie.

Îmi aduc aminte de o fotografie de când aveam vreo cincisprezece ani, în care stăteam în mijlocul pieţei, cu spatele la Poarta Tian anmen, pe care se putea întrezări portretul uriaş al lui Mao Zedong. Amuzant era că nu făcusem fotografia în Beijing, ci în studioul unui fotograf dintr-un orăşel aflat la mii de kilometri de capitală. Studioul avea cel mult 15 metri pătraţi, iar Piaţa Tian anmen era desenată pe un perete. Dar dacă te uitai la fotografie puteai să juri că e adevărată, singurul lucru ce indica contrariul fiind acela că nu se vedea nimeni în jurul meu. Am preţuit mult acea fotografie. Ea întruchipa idealul meu de copil, sau, pot spune, idealul multora care locuiau în afara Beijingului. Probabil că la vremea aceea toate studiourile foto din orăşelele şi comunele de provincie aveau câte o imagine a pieţei, hrănind iluziile celor doritori. Mult timp, Piaţa Tian anmen a fost simbolul Republicii Populare. Din păcate, am rătăcit fotografia.

De fiecare zi naţională se făcea câte un documentar, dar până ajungea la noi în orăşel venea iarna, îmi aduc aminte cum eram îmbrăcat într-o jachetă vătuită groasă şi înfruntam viscolul până la cinematograf, unde mă aşezam în sala neîncălzită şi mă uitam la ecranul pe care se vedea imaginea pieţei de la începutul toamnei, cu Mao Zedong în balcon, făcându-le cu mâna celor care defilau. Era singurul care avea dreptul să le facă cu mâna, ceilalţi trebuiau doar să aplaude. Cel mai bine îmi aduc aminte momentul de după lăsarea întunericului, cu Mao Zedong în balconul Porţii Tian anmen, cu o masă plină cu fructe şi dulciuri care mă făceau să înghit în sec, şi piaţa luminată ca ziua de artificii. Era cel mai fericit moment din viaţa mea de copil. De sărbători aveam şi noi câteva pocnitori, dar nenumăratele artificii care străluceau pe cer mă lăsau cu gura căscată, chiar dacă le vedeam doar pe ecran. Mai târziu a apărut în documentare şi regele detronat al Cambodgiei, Norodom Sihanouk, şi ministrul său, Penn Nouth. Sihanouk era numai un zâmbet, în timp ce Penn Nouthâşi bălăngănea încontinuu capul dintr-o parte într-

alta, ca pendulul unui ceas. Eu intrasem deja în perioada plină de imaginaţie a preadolescentei şi eram foarte atras de soţiile celor doi. Când apăreau ele pe ecran simţeam că era punctul culminat al documentarului; parada de peste zi sau artificiile de seara îşi pierduseră din importanţă, şi nici măcar Mao Zedong nu mai prezenta interes pentru mine. Sihanouk şi Penn Nouth erau cei pe care îi invidiam cel mai mult din toată lumea, mai ales pe ministru, mă gândeam că era atât de bătrân de nu-şi mai putea ţine nici capul drept, dar avea o soţie ca o floare.

Cred că cea mai veche amintire despre ziua naţională este legată de tavanul camerei mele. Primele mele amintiri sunt cu tata care schimba în fiecare an ziarele vechi lipite pe tavan, ca să împiedice praful sau murdăria să cadă peste noi şi să mai şi înfrumuseţeze camera. Din camera în care stăteam atunci puteai foarte bine să veziţ iglele de pe casă, de aceea tata lipea câte un strat de ziare vechi pe tavan, să avem impresia că între noi şi ţigle mai era ceva. Copilăria şi preadolescenţa mi le-am petrecut sub ziare. Stăteam întins în pat şi citeam titlurile, pentru că restul articolelor erau scrise prea mic şi ziarele erau prea sus ca să le pot citi. În aproape toate ziarele, de ziua naţională apărea pe prima pagină imaginea mare a lui Mao Zedong. Îmi amintesc că la început stătea lângă el Liu Shaoqi1, dar n-a trecut! Liu Shaoqi a fost preşedintele Chinei între 1959 şi 1968. În timpul Revoluţiei Culturale a fost denunţat, etichetat drept „capitalist” şi închis.

mult şi Liu Shaoqi a dispărut, iar în locul lui a apărut Lin Biao[23]. N-a trecut mult şi a dispărut şi el. Oamenii din jurul lui Mao se schimbau mereu, singurul care nu se schimba niciodată era Mao însuşi. Pe măsură ce ziarele de pe tavan erau înlocuite vedeam cum îmbătrânea şi imaginea lui Mao Zedong, dar chiar şi îmbătrânirea lui a încetat în momentul în care nu au mai pus pe prima pagină

23 Lin Biao a fost unul dintre cei mai importanți oameni din timpul Revoluției Culturale, al doilea om în stat după Mao Zedong. în 1971, în urma unei tentative eșuate de asasinare a lui Mao, încearcă să fugă cu avionul în URSS, dar se prăbușește deasupra Mongoliei.

fotografii adevărate de la ziua naţională şi le-au înlocuit cu imaginea lui afişată peste tot în ţară.

Aşa îmi amintesc eu ziua naţională, în mici episoade. Mai sunt încă multe imagini care zac adormite, dar pentru cititorii ziarului probabil că am deja scris prea mult. Ce vreau să spun este că îmi plac foarte mult versurile unui poet din Roma antică, Marţial, care spunea „A-ţi aminti trecutul înseamnă a trăi încă o dată”.

30 septembrie 1999

Jurnalul celor şapte zile

Ziua întâi: *sâmbătă*, *26 septembrie*

ASTĂZI M-AM TREZIT TOT ÎN VIBRAŢIILE BORMAşinii şi în cutremurul ciocanelor. Zgomotele acestea violente vin de deasupra şi durează de aproape două luni. Uneori am impresia că se zguduie tot blocul.

Blocul în care locuiesc a fost dat în folosinţă în 2000 şi cei de sus s-au apucat deja să renoveze. În oraşele din China este ceva obişnuit să tot renovezi apartamentul, pentru că suntem o naţiune iubitoare de înnoire. Blocul meu se înalţă lângă latura de nord a celui de-al treilea inel din Beijing[24] şi ca să nu intre tot zgomotul de afară înăuntru, am dublat geamurile celor două camere care dau înspre stradă şi le ţinem închise. Acum le deschid în fiecare zi şi mă bucur sincer de vuietul maşinilor care curg la nesfârşit de-a lungul inelului, pentru că doar aşa mai pot estompa zgomotul de deasupra. Burghiele şi ciocanele îmi creează o stare de apăsare, dar după ce zgomotele de afară şi dinăuntru se amestecă, disconfortul rămâne doar la nivelul urechilor, îmi sacrific urechile de dragul sufletului. Cu alte cuvinte, dintre două rele îl aleg pe cel mai mic.

Am deschis computerul să văd în ce stadiu se află cel mai mare proiect de renovare de la noi din ţară, adică lucrările pentru cea de-a şaizecea zi naţională. Toate paginile de internet m-au întâmpinat cu culoarea roşie a

24 Beijingul este construit pe inele concentrice delimitate de autostrăzi interne, numite „al doilea inel“, „al treilea inel“ etc.

veseliei şi aproape pe toate flutura steagul naţional. Faptele glorioase din trecut şi urările de bine erau tot pe prima pagină, în locurile cele mai vizibile. Sunt acolo de vreo două luni, cam de când a început şi renovarea în apartamentul de deasupra.

Piaţa Tian anmen a fost făcută ca nouă, iar repetiţiile trupelor de paradă s-au încheiat. Ştirile au început să acorde atenţie vremii; meteorologii s-au consultat cu privire la prognoza meteo din 1 octombrie şi, în principiu, au exclus posibilitatea vremii nefavorabile. Serviciul de Meteorologie din Beijing a declarat că va face prognoze minuţioase pentru trecerea în revistă a trupelor, pentru paradă şi focurile de artificii de după lăsarea serii. Printre ştirile principale sunt şi cele legate de siguranţă, acum cu o nouă misiune – nu mai este limitată la acţiuni antiteroriste, trebuie să împiedice şi îmbulzeala. În ziua de i octombrie, nenumăraţi oameni se vor îndrepta înspre bulevardul Chang an şi Piaţa Tian anmen.

Am dat întâmplător peste o ştire de acum câteva zile. Departamentul Securităţii Publice din Beijing a declarat că, în „acţiunea-fulger” cu ocazia zilei naţionale, au fost rezolvate 9800 de cazuri diverse, au fost arestaţi peste 6500 de indivizi şi au fost distruse peste 360 de grupuri infracţionale. Oare dacă nu era cea de-a şaizecea aniversare, nu cumva o parte dintre suspecţii arestaţi ar fi zburdat încă liberi? Mă întreb.

Mă sună un reporter străin care vrea să ştie ce semnificaţie are pentru mine cea de-a şaizecea aniversare. I-am răspuns că din punctul meu de vedere este doar cu un an mai mult decât cea de-a cincizeci şi nouă.

Ziua a doua: *duminică*, *27 septembrie*

— Astăzi parcă n-am auzit bormaşina, îmi spune soţia.

Parcă nici eu n-am auzit-o, am desluşit numai câteva lovituri de ciocan. Viaţa pare să se îndrepte, dar nu putem fi prea optimişti. S-a mai întâmplat de câteva ori în aceste două luni să dispară sunetul bormaşinii, iar cel al

ciocanelor să se estompeze. Dar când ne pregăteam mai bine, plini de speranţă, să ne bucurăm de o viaţă în linişte, au năvălit iar peste noi bârâiturile şi bocănitul ciocanelor şi bormaşinii. Aşa că i-am răspuns:

— Numai când o să simt mirosul de vopsea proaspătă pe pereţi o să cred că şi-au încheiat misiunea.

Tata mi-a dat telefon de departe, din provincia Zhejiang. A intrat în partid în 1948 şi, ca vechi revoluţionar, a primit o groază de onoruri cu ocazia zilei naţionale cu numărul şaizeci. Mi-a spus jubilând că i se dăduse o decoraţie din partea guvernului provincial, o cupă de la primăria municipiului şi o plapumă de la cea a orăşelului. Când a aflat că urma să plec în Germania, pe 5 octombrie, m-a avertizat la telefon:

— Să nu care cumva să vorbeşti China de rău, în Germania!

Ziua a treia: *luni, 28 septembrie*

Bormaşina a început iarăşi.

— Ştiam că n-am scăpat, i-am spus soţiei.

După două luni de chin, furia s-a transformat în indiferenţă.

— Nu renovează, am adăugat, caută comori în pereţi, cu bormaşina şi ciocanul.

Astăzi a fost inaugurată linia a patra de metrou. Pentru mine are o semnificaţie concretă pentru că staţia Universitatea Renmin este chiar în faţa blocului nostru. Tot astăzi, televiziunea naţională a lansat transmisiunea HD pe care o pregătea de multă vreme, ca întreg poporul să vadă ceremoniile de ziua naţională şi mai clar.

Aceste două ştiri reprezintă încheierea renovărilor pentru cea de-a şaizecea zi naţională. În China există tradiţia ca marile proiecte să fie grăbite să se încheie înaintea unei sărbători importante. Dar bormaşina şi ciocanele de sus nu cunosc oboseala. Ce ciudat, renovarea în ţară s-a încheiat, dar cea din apartamentul familiei vecine continuă.

Ziua a patra: *marţi, 2Q septembrie*

De deasupra s-au auzit toată ziua zgomote scăzute, neinteligibile şi neîncetate. Mi-am pus la bătaie toate cunoştinţele şi toată experienţa şi tot n-am reuşit să-mi dau seama ce maşinărie le scoate. Cred că undele declanşate de zgomote fac întreaga clădire să vibreze. După-masă am dormit puţin.

Ziua a cincea: *miercuri*, *30 septembrie*

Piaţa Tian anmen a fost închisă începând de azi după-amiază. Mâine, aproape 300.000 de participanţi la festivităţi vor trece prin peste 50 de puncte de securitate şi vor intra în piaţă. Fiecare echipă va ajunge în locul desemnat ei cu o marjă de eroare de 10 secunde. Se spune că locurile au fost fixate cu acurateţe de matematicieni şi specialişti în computere.

Pe internet sunt oameni care discută şi încearcă să ghicească numărul maşinii în care va sta preşedintele Hu Jintao mâine, când va trece trupele în revistă.

Ziua a şasea: *joi*, *1 octombrie*

Cerul din Beijing este la fel de albastru precum marea, iar norii albi care plutesc se aseamănă cu nişte valuri lungi. Preşedintele Hu Jintao poartă o tunică în stil Mao, aducând cu sine un iz din trecut. A inspectat cele trei armate măreţe dintr-o maşină marca Hongqi, Steagul Roşu, de producţie internă, cu numărul „Jing V 02009”.

A început defilarea trupelor. Mass-media le-a descris astfel: marinarii mândri, infanteriştii eroici, femeile soldat impunătoare, poliţia militară curajoasă. Formaţiile de rachete nucleare, rachete convenţionale, torpile, rachete antiaeriene, tancuri, vehicule amfibiene de asalt, blindate, drone şi aruncătoare de rachete au trecut inspirând respect. După ce a trecut prima escadrilă de avioane care a lăsat pe cer fum colorat, peste Piaţa Tian anmen au mai zburat avioane de recunoaştere, avioane militare Shengyang J-11, bombardiere, J-10, avioane Xi an JH-11, avioane de alimentare în aer şi avioane cu piloţi femei. După aceea, pe dinaintea Porţii Tian anmen a trecut măreaţa paradă a mulţimii, în diverse formaţiuni grupate

în jurul celor 60 de vehicule colorate. Mulţimea ridica cât mai sus poze uriaşe ale lui Mao Zedong, Deng Xiaoping, Jiang Zemin şi Hu Jintao. Mass-media a raportat bucuroasă: cei patru lideri se întâlnesc pentru prima dată în Tian anmen.

Mass-media este plină de elogii pe aceeaşi temă: într-o ţară puternică şi prosperă, poporul trăieşte în pace şi munceşte cu bucurie. În acelaşi timp, de pe forumul „O ţară puternică" al paginii oficiale a ziarului *Cotidianul Poporului* străbătea un altfel de mesaj. Unii propuneau ca în paradă să fie cuprinse şi formaţiunile celor fără loc de muncă sau ale funcţionarilor corupţi. Cineva a exclamat: „Viaţa-i grea! Săracii n-au sărbătoare!" Altul i se plângea patriei: „Patria mea, nu-i uşor să-ţi spunem că te iubim! Vrem să-ţi spunem despre nedreptăţi, despre viaţa noastră amărâtă, de respectul nostru de sine ştirbit".

Au fost şi mulţi care i-au urat ţării fericire. În faţa celor două curente de pe internet, cineva a propus în glumă să fie şi o formaţiune a internauţilor la parada din Tian anmen: „Formaţiunea se va compune din partea stângă şi din cea dreaptă. Partea stângă va fi alcătuită din simpatizanţi de stânga şi vor porni la marş cu stângul înainte; partea din dreapta va fi alcătuită din simpatizanţi de dreapta şi vor porni la marş cu dreptul înainte. Pentru a se vedea clar poziţia fiecărei părţi, nu vor da din mâini. Pentru a evita orice incident, cele două jumătăţi vor fi separate de jandarmi cu scuturi transparente. Chiar şi aşa, din când în când cele două părţi se vor scuipa una pe cealaltă..."

Ziua a şaptea: *vineri, 2 octombrie*

Am simţit prin fereastra de ventilaţie de la baie mirosul de vopsea proaspătă. Abia atunci mi-am dat seama că nu se mai auzea niciun zgomot. În sfârşit ne întoarcem la o viaţă normală, m-am gândit.

3 octombrie 2009

Cele trei Americi

CEA DE-A TREIA CONFERINŢĂ PLENARĂ A CELUI

de-al unsprezecelea comitet central al Partidului Comunist Chinez dintre 18 şi 22 decembrie 1978 a marcat încheierea perioadei maioste şi începerea perioadei lui Deng Xiaoping. La 15 luni după moartea lui Mao Zedong, Deng Xiaoping s-a folosit de ocazie pentru a informa oficial că acum el controla China. Zece zile mai târziu, pe 1 ianuarie 1979, au fost stabilite relaţii oficiale între China şi Statele Unite, iar pe 29 ale aceleiaşi luni, Deng, care deţinea doar funcţia de vicepremier, deşi era de fapt liderul suprem, a efectuat o vizită oficială în SUA, la invitaţia preşedintelui Jimmy Carter.

În cei 34 de ani care au urmat, imaginea chinezilor despre această ţară poate fi rezumată la „trei Americi”.

Prima Americă vine din vremea lui Mao Zedong. Este un stat imperialist care nu-şi exploatează doar propriii cetăţeni, ci şi pe celelalte popoare din lume. America este un tigru de hârtie şi dacă îndrăzneşte să atace China va pierde cu siguranţă, pentru că noi suntem ţara cu cel mai numeros popor din lume şi nimeni nu ne poate înfrânge. Nu făceam distincţia între război şi bătaie, credeam că victoria era cu siguranţă de partea celor mai mulţi. Îmi închipuiam că, dacă ar fi fost să ne luăm la bătaie cu americanii, şase chinezi s-ar fi bătut cu un american şi i-am fi cotonogit până-şi culegeau dinţii de pe jos.

Pe atunci nu se găsea aproape nimic, viaţa era grea, dar propaganda şi şcoala ne făceau să credem că suntem cel mai fericit popor din lume, în vreme ce amărâţii de americani trăiesc într-un abis al suferinţei, într-o sărăcie extremă şi aşteaptă cu nerăbdare să mergem să-i eliberăm.

Am crescut în timpul Revoluţiei Culturale. Părinţii mei erau medici şi o duceam ceva mai bine. Noi mâneam carne o dată sau de două ori pe lună, pe când majoritatea familiilor mâncau o dată pe an. Când mă gândeam la poporul american mă întristam, crezând că ei nu aveau haine vătuite să se îmbrace iarna, că vara umblau în nişte nădragi şi maiouri pline de petice şi că niciodată nu puteau mânca pe săturate. Credeam că toţi americanii sunt

cerşetori, că umblă de colo-colo cu un blid ciobit în mână, cerşind mâncare. Aveam un vis măreţ: să intru în Armata de Eliberare după ce mă făceam mare, să trec oceanul şi să eliberez poporul american. Îmi imaginam cum în clipa în care eu şi camarazii mei, cu puştile în spinare, puneam piciorul pe pământ american, poporul ne întâmpina cu lacrimi de bucurie. Şi mi se umpleau şi mie ochii de lacrimi la asemenea gânduri.

Filmele despre Războiul din Coreea m-au făcut să mă îndoiesc de visul meu. În filme, toţi soldaţii chinezi voluntari erau deştepţi şi curajoşi, iar americanii – proşti şi laşi. Dar când îi vedeam pe soldaţii americani cum muşcau cu poftă din cârnaţi, înghiţeam în sec şi eu, şi ceilalţi din jurul meu. Eram tare nedumerit – dacă America era aşa de săracă, cum se făcea că soldaţii americani mâncau atât de bine?

Mai este o scenă pe care nu am să o uit vreodată. Era la noi în comună un om în vârstă care se plimba pe stradă îmbrăcat într-un costum occidental din stofă. Era spre sfârşitul Revoluţiei Culturale, eu eram la gimnaziu. Cum nu mai văzuserăm niciodată nici costume occidentale, nici stofă din lână, ori de câte ori îl zăream pe bătrân, ne umfla râsul. Costumul ni se părea straniu, iar stofa părea pânză de sac. Apoi am aflat că în tinereţe bătrânul studiase în America şi că de-acolo avea costumul. Prin urmare, noi, copiii, ne închipuiam că americanii umblau îmbrăcaţi în haine din pânză de sac.

În decembrie 1978, în timpul vizitei lui Deng Xiaoping în Statele Unite, am văzut la televizoarele alb-negru imaginea înfloritoare a Manhattanului, televizoarele color, frigiderele şi maşinile de spălat din casele americanilor de rând. Maşinile ne lăsau pur şi simplu cu gura căscată. În China, la vremea aceea, numai conducătorii ţării puteau merge cu maşina, iar multe dintre familiile chineze nu aveau niciunul dintre aparatele electrocasnice văzute la televizor. După întoarcerea lui Deng Xiaoping în China, am continuat să numim America

„imperialistă”, dar încetul cu încetul am înţeles că America vizitată de Deng nu era cea pe care ne-o imaginaserăm până atunci.

Ziarele au încetat s-o mai numească „America imperialistă” şi i-au spus doar America. Au urmat apoi din ce în ce mai multe vizite la nivel înalt, produsele americane au intrat pe piaţa chineză şi cele chinezeşti pe cea americană, iar în ziare şi la televiziune au apărut tot mai multe reportaje obiective. Încet, încet, ostilitatea faţă de Statele Unite a dispărut şi a fost înlocuită de respect. Astfel a apărut o a doua Americă.

Cea de-a doua Americă a început să prindă contur pe la mijlocul anilor ’80. Programul de reforme şi de deschidere al lui Deng Xiaoping a ajutat ţara să iasă din umbra Revoluţiei Culturale, iar printre intelectuali au apărut noi curente de gândire. Democraţia şi libertatea au devenit idealul fiecărui individ. Mişcarea de eliberare intelectuală s-a lovit de două tentative oficiale de înăbuşire în campaniile împotriva poluării spirituale, din 1983, şi împotriva liberalismului capitalist, din 1987, dar consecinţa acesteia au fost incidentele din Tian anmen, în 1989. Apariţia în piaţă a copiei Statuii Libertăţii a arătat că pentru mulţi chinezi America era întruchiparea democraţiei şi a libertăţii.

Deşi incidentele din Tian anmen s-au încheiat în ropotul gloanţelor, doi ani mai târziu, Uniunea Sovietică s-a destrămat şi estul Europei s-a schimbat dramatic. Intelectualii chinezi au simţit o oarecare mulţumire: mişcarea democratică eşuase în China, dar izbutise în Uniunea Sovietică şi în Europa de Est, poate în viitor avea şanse şi aici.

Lumea nu mai credea că Statele Unite sunt un tigru de hârtie, ci le percepea drept cea mai puternică ţară din lume, mai ales în timpul primului război din Golf, dintre 1990 – 1991, când vedeam la televizor cu câtă acurateţe îşi loveau ţintele bombele americane. Autorităţile au realizat repede că făceau propagandă proamericană şi au încetat

să mai transmită astfel de imagini, dar cele pe care apucaserăm să le vedem deja au fost suficiente cât să ne uluiască.

Incidentele din Tian anmen au tensionat pentru moment relaţiile dintre cele două state, dar situaţia s-a ameliorat repede datorită sporirii legăturilor comerciale. Guvernul chinez era foarte deranjat de criticile referitoare la nerespectarea drepturilor omului, însă creşterea rapidă a exporturilor pe piaţa americană l-au făcut să păstreze relaţii de prietenie. Spre deosebire de americani, europenii au fost mult mai flexibili în ceea ce priveşte drepturile omului, dar au pus tot felul de piedici importurilor din China, piaţa europeană nefiind nici pe departe la fel de deschisă precum cea a Statelor Unite.

Relaţiile comerciale strânse au atras şi intensificarea schimburilor culturale şi intelectuale. Autorităţile au făcut tot ce au putut să limiteze contactele la cele comerciale, dar uşa odată deschisă, lasă să intre orice pală de vânt.

Aceasta a fost perioada în care Statele Unite s-au bucurat de cea mai frumoasă imagine în ochii chinezilor, devenind dintr-o ţară care îşi exploata propriul popor şi le mai asuprea şi pe altele, cea mai puternică şi bogată democraţie liberă din lume. Tinerii învăţau cu sârg ca să prindă ocazia să plece în SUA la studii. În anii ’80, guvernul a dat burse celor mai buni tineri din ţară să meargă să înveţe în SUA; bursierii chinezi care învăţau pe banii statului trebuiau să se întoarcă în ţară după absolvire, dar majoritatea nu s-au mai întors. După 1990 tinerii au început să plece pe banii lor şi a crescut dramatic numărul celor care se duceau să-şi continue studiile în America.

Au plecat şi oameni care aveau deja cariere de succes în ţară. De pildă, Xu Bing, artistul renumit acum în toată lumea, era deja bine-cunoscut în cercurile artistice din China, la începutul anilor ’90, dar a renunţat la toate şi a plecat în America, unde a luat-o de la capăt.

Când mi-a apărut prima culegere de povestiri,

editura a vrut să pună o caricatură cu mine pe prima pagină. Era 1990. M-am dus la Xu Bing, în căminul Institutului de Arte Frumoase, şi cât am stat de poveşti mi-a creionat portretul. În anul acela a şi plecat. La început nu i-a mers bine, mi-a povestit un prieten care l-a întâlnit la New York. Xu Bing îi spusese că pentru un artist cunoscut la Beijing să-şi facă un nume la New York era ca şi cum un funcţionar mărunt al vreunui centru de cultură dintr-un loc uitat de lume voia să vină la Beijing şi să cucerească universul. Experienţa lui Xu Bing în Statele Unite este reprezentativă pentru idealurile unei generaţii de tineri chinezi foarte talentaţi – cu toţii considerau că America era o scenă mult mai mare.

Cea de-a treia Americă a semnalizat apariţia unei atitudini diametral opuse în societatea chineză, în care opoziţia faţă de hegemonismul american din vremea lui Mao Zedong şi imaginea libertăţii democratice din perioada reformelor au intrat în conflict. Toate schimbările istorice au un punct de plecare, şi dacă pentru cea de-a doua Americă a fost vizita lui Deng Xiaoping, pentru cea de-a treia a fost bombardarea ambasadei chineze din Iugoslavia, pe 8 mai 1999.

Pe 4 iunie 1989, când gloanţele încă mai şuierau şi tancurile intrau în Tian anmen, studenţii chinezi opreau reporterii străini, fără să le pese dacă erau sau nu americani, şi îi implorau plângând să-i dea telefon preşedintelui Bush să vină să-i salveze. Zece ani mai târziu, după bombardarea ambasadei din Belgrad, studenţii din Beijing, mânaţi de sentimente naţionaliste, au înconjurat ambasada americană şi i-au spart geamurile cu pietre. Din nou răsuna sloganul, dispărut de mulţi ani, „Jos cu imperialismul american”. Deşi printre aceşti tineri furioşi au fost şi câţiva care s-au reîntors la ambasadă, dar nu pentru a protesta, ci pentru a cere viză de studii în Statele Unite, sentimentele antiamericane au început să fie tot mai puternice.

Totodată a crescut şi veneraţia pentru Statele Unite.

Peste 200.000 de tineri chinezi se înscriu în fiecare an la universităţi americane, unii primesc burse de la aceste universităţi, dar majoritatea vin din familii cu stare, au părinţi cu servicii bune şi un venit însemnat care îi pot susţine în America. Mai sunt şi cei din păturile de jos ale societăţii, ca de exemplu victimele corupţiei din sistemul judiciar, care nu pot să-şi facă dreptate din cauza corupţiei funcţionarilor locali şi vin an de an în capitală cu petiţii. Dar cum nici aici nu au găsit pe nimeni să-i asculte, vin cu petiţii la ambasada americană, sperând să le facă guvernul american dreptate. Printre oamenii obişnuiţi, asta se numeşte „să dai în judecată la străini”.

Înainte să scriu acest articol, am vrut să văd ce crede lumea şi am postat un mesaj pe microblogul meu. Mesajul a fost citit 2.300.000 de persoane, 1936 dintre ei distribuindu-l şi comentând. Aşa cum m-am aşteptat, două tabere s-au delimitat foarte clar: cea a celor care detestă Statele Unite şi cea a celor care le venerează. Disputa dintre utilizatorul „Frumuseţe trecătoare aproape perfectă” (*Shishang jiumei*) şi „Bucurie în singurătate” (*Guxindayue*) este reprezentativă:

„America are de multe ori standarde duble. Condamnă atacurile cibernetice venite din partea altor ţări, dar îşi programează serverele să atace alte state (incidentul cu Edward Snowden); îi critică pe alţii pentru nerespectarea drepturilor omului, dar închisorile americane au cel mai mare număr de deţinuţi din lume”, spunea cel dintâi.

„Când spui state te gândeşti la naţiuni? Eu cred că America interferează cu anumite regimuri politice, nu cu anumite naţiuni. Ceea ce calcă ei în picioare este demnitatea acestor regimuri politice”, i-a răspuns cel de-al doilea.

Din reacţiile primite pe microblogul meu, cred că cei care venerează Statele Unite sunt totuşi mai mulţi decât cei care le detestă.

O părere interesantă a venit de la utilizatorul cu

numele Cao Mengyu: „Atitudinea mea faţă de Statele Unite este probabil la fel cu cea a unui elev slab faţă de un elev bun: le admir, sunt gelos, le urăsc” Un altul, Shi Zhongyu, scria: „E trist când citesc atâtea comentarii în care lumea compară ceea ce are China mai rău cu ce are America mai bun. Oricum le-ai compara, tot America câştigă!”

Au fost şi unii care au scris cum s-a schimbat imaginea lor despre America. „Acum zece ani”, spunea cineva, „credeam că spiritul american înseamnă independentă, libertate, progres. Încetul cu încetul am înţeles că America este de fapt mult mai pragmatică, raţională, răzbunătoare (pe Bin Laden l-au vânat io ani după atacurile de pe 11 septembrie, îmi amintesc de cruzimea cu care au lansat cele două bombe atomice asupra Japoniei, la 4 ani după Pearl Harbour), nu este deloc binevoitoare şi îşi are întotdeauna interesul în vedere. Fie că intră într-un război sau într-o dispută, totul se joacă din perspectiva obţinerii profitului maxim”.

Cea de-a treia Americă este o combinaţie între prima şi cea de-a doua. Deşi primele două Americi sunt diametral opuse, au un element comun, şi anume că în cele două perioade toată lumea avea aceeaşi imagine despre Statele Unite. În momentul apariţiei celei de-a treia Americi părerile erau deja împărţite. Părerile împărţite despre America au apărut într-o societate divizată. După 34 de ani de dezvoltare, problemele sociale sunt din ce în ce mai acute. Discrepanţele economice adânci, poluarea, corupţia şi injustiţia au fragmentat societatea în clase sociale, fiecare cu propria ei voce, din care răzbat două curente de opinie reprezentative, dar diametral opuse.

Primul doreşte întoarcerea Chinei în perioada lui Mao Zedong. Deşi săraci şi oprimaţi spiritual, cerul era albastru, apele erau curate, nu exista cine ştie ce corupţie sau nedreptate, şi cum toţi eram la fel de săraci, nici n-are sens să vorbim despre discrepanţe economice. Celălalt speră ca societatea chineză să avanseze cât mai repede, pentru că mersul înapoi n-ar duce niciunde. Numai o

societate cu adevărat liberă şi democratică ar putea rezolva muntele de probleme actuale.

Atitudinea diferită faţă de problemele Chinei se reflectă şi în atitudinea diferită faţă de Statele Unite. Majoritatea celor care vor să ne întoarcem în vremea lui Mao Zedong detestă America, iar cei care speră să ajungem cât mai repede la libertatea democratică o venerează. Iniţial, primele două Americi nu aveau de-a face una cu alta, vorba aceea, dealu-i deal şi valea-i vale. Odată cu apariţia celei de-a treia Americi, între deal şi vale s-a făcut potecă.

Primele două Americi reprezentau doar două curente de gândire din două perioade diferite; cea de-a treia nu mai este doar un curent de gândire, este şi o reflectare a statutului şi interesului social al fiecăruia. Statute şi interese sociale diferite dau naştere la opinii şi poziţii diferite, de aceea când vine vorba de cea de-a treia Americă nu există consens, există doar divergenţă şi opoziţie.

Trebuie să mai clarific un lucru. Când a fost inclusă în cea de-a treia Americă, imaginea primei Americi a suferit unele schimbări, adică a fost acceptat faptul că era o ţară puternică. Chiar dacă unii adepţi ai primei Americi cred că n-o să mai treacă mult până când o să le-o luăm înainte, ei sunt de acord că în momentul de faţă Statele Unite sunt mai puternice decât China.

În încheiere, vreau să vă mai povestesc ceva. Pe 6 februarie 2012, viceprimarul oraşului Chongqing, Wang Lijun, s-a refugiat în consulatul american din Chengdu. O lună mai târziu, m-am întâlnit la Beijing cu un reporter englez care mi-a spus că există un consulat englez în Chongqing şi se întreba de ce nu s-o fi dus Wang Lijun acolo. A condus 340 de kilometri ca să se refugieze în consulatul american din Chengdu.

— Numai presiunea americană mai poate avea un oarecare efect supra guvernului chinez. Wang Lijun ştia asta foarte bine, i-am răspuns.

Reporterul a încuviinţat:

— Dacă eram Wang Lijun, şi eu mă duceam tot la consulatul american din Chengdu.

14 noiembrie 2013

Cum am simţit schimbările Chinei

CÂND TREBUIE SĂ VORBESC DESPRE CUM AM SIM ţit eu schimbările Chinei, îmi apar faţa ochilor o mulţime de drumuri – străzi mari, principale, sau străduţe mici, desprinse din cele mari, dar cu nimic mai puţin importante decât ele. Pus în faţa acestei răscruci de drumuri, mi-e greu să mă hotărăsc pe care să merg. Ceea ce mă neliniştește şi mai tare este că fie şi dacă le-aş străbate pe toate, tot n-aş reuși să cuprind complexitatea numeroaselor schimbări prin care a trecut China, pentru că sunt doar un om şi nu le pot descrie decât din punctul meu de vedere. Ce pot face însă este să încerc să străbat mai întâi două străzi principale, iar la urmă câteva străduţe.

Prima stradă principală este cea a istoriei. În mare, toată lumea ştie că au existat 18 dinastii imperiale; „schimbarea dinastiei” este o sintagmă bine-cunoscută, cu un puternic iz de sânge. Dacă ar fi să rezumăm istoria Chinei într-o singură frază, aceasta ar suna cam aşa: „fondezi o dinastie, o răstorni, mai fondezi una, o răstorni şi pe aceasta…” Chiar şi atunci când la putere era aceeaşi dinastie, în aer a plutit dintotdeauna miros de sânge, mai ales în momentul în care apăreau schimbări sociale importante.

Drumul ales de mine o să ne dea fiori. În cei 58 de ani împliniţi am trecut prin trei mari schimbări sociale şi de fiecare dată rata sinuciderilor printre cei cu funcţii oficiale a crescut. Prima a fost Revoluţia Culturală, cu cea mai mare rată de sinucideri. Mişcarea iniţiată de Mao Zedong a fost numită mai târziu o catastrofă. Mulţi membri de partid s-au trezit într-o bună zi daţi jos din funcţii şi deveniţi din comunişti „exponenţi ai puterii care merg pe drumul capitalismului” Chinuiţi psihic şi fizic, unii dintre ei

au ales să-şi pună capăt zilelor. În comuna din sudul Chinei în care locuiam eu, unii s-au spânzurat, alţii au băut pesticide sau s-au aruncat în fântână. Fântânile de la noi sunt înguste, cine se aruncă în ele cu capul în jos n-are nici cea mai mică şansă să iasă viu. Pe la începuturile mişcării, o mulţime de oameni simpli şi-au făcut propriile organizaţii numite „centre de comandă ale revoluţiei proletare” şi s-au autoproclamat comandanţi. Ceilalţi îi numeau rebeli. Rebelii au reuşit apoi să pună mâna pe funcţii oficiale, dar cariera lor a fost de scurtă durată. Moartea lui Mao Zedong, revenirea lui Deng şi încheierea Revoluţiei Culturale le-au dat rebelilor transformaţi în oficiali sentimentul că se apropia o nenorocire. Se temeau că vor avea soarta tragică a celor pe care i-au persecutat ei în timpul revoluţiei. Aşa a început al doilea val de sinucideri, de data aceasta al rebelilor care acaparaseră puterea. Nu au fost chinuiţi fizic, ceea ce i-a împins la sinucidere a fost teroarea psihică. La noi în comună, unul dintre rebelii ajunşi în funcţie s-a sinucis aruncându-se în mare. Înainte să se sinucidă, a fumat ţigară de la ţigară şi se vedea după mucurile care umpleau faleza cât de mult ezitase. Al doilea val de sinucideri a fost mult mai mic decât primul, pentru că după ce Deng Xiaoping a pus mâna pe putere, nu a trecut la răzbunări politice, ci a lansat un program de reforme şi deschidere, al cărui rezultat a fost minunea economică chineză din următoarele trei decenii. Efectele negative ale acestei minuni sunt poluarea, decalajul economic şi creşterea corupţiei.

La congresul Partidului Comunist din noiembrie 2011, Xi Jinping a fost numit secretar general şi preşedintele Comisiei Militare, iar în martie 2012, Marea Adunare a Poporului l-a numit preşedinte. Aşa a intrat China în era Xi Jinping, în care intensitatea şi duritatea luptei anticorupţie i-a luat pe mulţi prin surprindere. A urmat cel de-al treilea val de sinucideri, de data aceasta al oficialilor care şi-au umplut buzunarele în timpul dezvoltării economice. Unii au constatat că ce semeni, aia

culegi – când au aflat că sunt investigaţi, ştiau că nu mai au scăpare şi au ales să-şi pună capăt zilelor aruncându-se de pe clădiri sau în faţa trenului, tăindu-şi venele sau spânzurându-se. Pentru că sinuciderile au avut loc în perioada de investigaţie, nu după ce au fost reţinuţi, explicaţia dată de autorităţi este întotdeauna „depresia”, dar asta numai dacă nu sunt oficiali de rang înalt. În cazul acestora din urmă, explicaţia este alta. De pildă, anul trecut pe 23 noiembrie, după ce generalul Zhang Yang s-a spânzurat la el acasă, *Ziarul Armatei de Eliberare* a calificat actul drept Josnic”, pentru că „a ales sinuciderea ca să scape de pedeapsa dată de Comisia de disciplină a Partidului şi de lege”.

Cele trei valuri de sinucideri par să arate că istoria se repetă, dar sunt de fapt eşecul şi absenţa legii. La începutul Revoluţiei Culturale, organele de siguranţă publică au fost eliminate, nu mai existau parchete şi tribunale, iar legea era doar un cuvânt golit de conţinut. Când s-au sinucis rebelii ajunşi în funcţii de conducere, tribunalele şi parchetele abia începuseră să reapară, dar sistemul nu funcţiona. În zilele noastre, sistemul ar trebui să fie sănătos şi totuşi este foarte anemic. Legea este mai presus decât autoritatea celor de la conducere numai pe hârtie, pentru că de multe ori ea este de fapt în mâinile lor. Când află că sunt investigaţi, unii aleg să se sinucidă pentru că ei cred în putere, nu în lege. Pare o contradicţie, dar nu este. Diferenţele dintre cele trei valuri de sinucideri este că primele două au fost provocate de lupta politică de la începutul şi sfârşitul Revoluţiei Culturale, iar cel de-al treilea este rezultatul corupţiei de după trei decenii de dezvoltare economică.

Unii consideră că lupta anticorupţie e folosită de fapt pentru a elimina adversarii politici. Problema este câţi funcţionari cinstiţi mai există astăzi? Ca să folosesc o vorbă din popor, toţi au bube-n cap. Acum câţiva ani, un oficial din Comisia de disciplină îmi spunea că dacă ar fi să-i alinieze pe toţi oficialii şi să-i împuşte, precis ar fi unii

care ar muri nevinovaţi; dacă ar împuşca fiecare al doilea individ, ar scăpa mulţi.

Cea de-a doua stradă pe care vreau să merg este cea a declinului familiei tradiţionale şi ascensiunii individualismului. În timpul lui Mao Zedong nu exista loc pentru individ. Dacă vreun individ voia să-şi facă cunoscute părerile, nu o putea face decât în mişcările colective precum Marele Salt înainte, din 1958, sau Revoluţia Culturală, începută în 1966. Trebuie însă să fim atenţi, pentru că în vâltoarea acestor mişcări părerile individului trebuiau să fie identice cu normele politice, o diferenţă oricât de mică ducea la nenorocire. Circula şi o comparaţie foarte la modă, cum că fiecare dintre noi este o picătură în fluviul socialismului. Dar nu era uşor să devii o picătură. La noi în comună, în timpul Revoluţiei Culturale, era un individ extrem de activ, care mergea în fiecare zi la diverse demonstraţii, stătea în primele rânduri, ridica mâna cu pumnul strâns deasupra capului şi striga slogane ca „Jos cu Liu Shaoqi!” – Liu Shaoqi era chiar preşedintele Chinei şi fusese denunţat. Într-o zi a încurcat sloganele şi a strigat „Jos cu Mao Zedong!”. Mulţimii i-a luat câteva clipe să reacţioneze, după care l-a trântit la pământ şi apoi n-a mai avut parte decât de o viaţă mizerabilă, cu bătăi crunte şi denunţare publică.

Singurul loc în care individul mai putea exista era în sânul familiei, numai acolo îşi putea exprima părerea sinceră. La baza societăţii nu stăteau legăturile dintre indivizi, ci dintre familii. Familia era cea mai mică unitate socială şi de aceea erau atât de importante valorile familiei tradiţionale. Relaţiile extraconjugale erau văzute ca un păcat şi regulile morale ale vremii îi supuneau pe păcătoşi la tot felul de umilinţe, cum ar fi să meargă pe stradă cu capul ras pe jumătate sau chiar să intre la puşcărie pentru huliganism. Au existat în timpul Revoluţiei Culturale şi soţi care s-au denunţat unii pe alţii sau părinţi şi copii care au rupt orice legătură, dar acestea erau mai degrabă excepţii. Majoritatea familiilor erau unite cum nu mai fuseseră

vreodată. Într-un climat extern de oprimare politică, oamenii preţuiau nespus viaţa de familie pentru că era puţinul care-i mai rămăsese individului. O prietenă îmi povestea că tatăl ei era profesor universitar şi mama – casnică. În timpul Revoluţiei Culturale, tatăl a fost denunţat pentru că se născuse într-o familie cu stare, mama, născută într-o familie săracă, a fost inclusă în rândurile revoluţionarilor. Gărzile rebele i-au cerut să divorţeze, dar ea a refuzat categoric. Nu numai că nu a vrut să divorţeze, dar de fiecare dată când soţul era criticat public, se aşeza în primul rând şi când începeau să-l lovească, se suia pe scenă şi se lupta cu cei care-l băteau. Apoi, după ce era şi ea plină de răni şi de sânge, se întorcea la loc în primul rând, de-i făcea pe rebelii laşi să nu mai aibă curajul să-i lovească soţul. După Revoluţie, tatăl i-a spus fiicei că dacă n-ar fi fost soţia lui s-ar fi sinucis. Există multe asemenea poveşti despre cum s-au protejat membrii familiilor unii pe alţii.

După moartea lui Mao Zedong, programul de reforme şi deschidere lansat de Deng Xiaoping a dus la dezvoltare economică rapidă şi a transformat societatea din temelii. Totul s-a schimbat: modul de gândire, stilul de viaţă, perspectiva asupra lumii, sistemul de valori. Individul oprimat atâta timp a înflorit în societatea orientată spre profit. Iniţial nu exista nicio contradicţie între valorile individuale şi cele ale familiei tradiţionale, doar că dezvoltarea mult prea rapidă, în doar treizeci de ani, ne-a făcut să cădem dintr-o extremă în cealaltă, de la constrângerea individului la libertatea lui absolută, de la o societate puternic politizată, la una în care cel mai important lucru este câştigul material. Înainte, din cauza constrângerilor sociale, singurul loc unde omul se mai putea bucura de puţină libertate era familia. Astăzi, constrângerile au dispărut şi odată cu ele a dispărut şi libertatea care făcea familia atât de importantă. Relaţiile extraconjugale sunt ceva tot mai obişnuit şi nu se mai ruşinează nimeni de ele. Câţi oameni de succes nu au

amante? Am revent la obiceiul prost din perioada imperială de a avea soţie şi concubine, de parcă un ceainic trebuie să aibă în jurul lui cel puţin patru ceşti. Cineva îmi povestea despre un om de afaceri care îşi cumpărase o clădire cu zece etaje, îşi instalase soţia la primul etaj şi nouă concubine – la celelalte, iar el hotăra după pofta inimii unde urma să-şi petreacă seara.

În momentul în care familia a încetat să mai aibă o atât de mare importanţă socială, tinerii au încetat şi ei s-o mai preţuiască aşa cum o făceau părinţii lor. Valorile lor sunt mai degrabă legate de viaţa socială decât de familie. China a intrat în era comunicaţiilor wireless, aplicaţiile pentru telefoane mobile apar ca ciupercile după ploaie, la fel cum apar şi starurile de pe internet. Tinerii nu mai obişnuiesc să petreacă ore în şir în faţa televizorului, acum şi-au fixat privirile în ecranele telefoanelor. Emisiunile de pe internet sunt în mare vogă – actorii rostesc câteva replici cu aluzii sexuale, actriţele sunt seducătoare, iar spectatorii le donează bani ca să arate că îi plac. A şi apărut în presă un articol despre un tânăr care a furat banii puşi deoparte de soţia sa însărcinată pentru viitorul copil şi i-a donat unei femei cu care flirta pe internet. Emisiunile de pe internet ţineau în general una sau două ore, apoi au devenit la modă emisiunile rapide de două, trei minute, pentru ca în cele din urmă secvenţele de douăzeci şi ceva de secunde să ia cu asalt întreaga ţară. Trecerea de la emisiuni de o oră, două la secvenţe de douăzeci de secunde arată cât de rapid este ritmul de viaţă al tinerilor. Am cunoscut un tânăr care a întâlnit o fată într-un tren. La finalul călătoriei deciseseră să se căsătorească, iar o lună mai târziu au divorţat. Acum sunt foarte la modă „căsătoriile-fulger” sau „divorţul-fulger”, adică te căsătoreşti şi divorţezi cu viteza fulgerului. Dar nu numai tinerii sunt aşa, ci şi unele persoane de vârsta mea. Să divorţezi şi să te recăsătoreşti a devenit normal. Când mă văd cu prieteni pe care nu i-am văzut de mult timp, nu-i mai pot întreba pur şi simplu ce le mai fac soţia sau soţul,

pentru că se prea poate să nu mai fie împreună.

E timpul să mă îndrept şi către străduţe. O să încep cu budismul şi templele. În timpul Revoluţiei Culturale templele au fost închise, unele chiar distruse. Gărzile Roşii au rupt capetele şi mâinile tuturor statuilor lui Buddha de la noi din comună şi au preschimbat templele în depozite. După revoluţie, templele distruse au fost refăcute şi şi-au redeschis porţile. Îmi aduc aminte că în anii ’80, când intram într-un templu, în faţa sălii principale erau două vase mari din aramă în care se ardeau beţişoarele de tămâie, pe unul scria „bogăţie”, iar pe celălalt – „pace şi linişte” Vasul pentru bogăţie era plin de tămâie care ardea straşnic, pe când din celălalt se ridica timid doar un firicel de fum. Erau anii de început ai reformelor, oamenii erau încă săraci şi dacă nu aveai bani, ce puteai face cu pacea şi liniştea? Astăzi dacă intri într-un templu, fumul care iese din vasul pentru pace şi linişte este la fel de gros precum cel din vasul pentru bogăţie. După ce-am făcut ceva bani, pacea şi liniştea au devenit extrem de importante.

În ziua de azi, în templele budiste e mare zarvă şi tămâia arde necontenit, dar în cele daoiste bate vântul. Acum câţiva ani, l-am întrebat pe un călugăr daoist cum se face că budismul venit din afară este mai popular decât daoismul chinezesc. Răspunsul lui a fost scurt şi la obiect: „Budismul are bani, daoismul nu” Am fost puţin uluit, dar cele spuse de călugăr reflectă realitatea societăţii chineze contemporane – banii şi interesul au devenit motorul societăţii după Revoluţia Culturală. În anii ’80 ai secolului trecut au avut loc câteva mişcări studenţeşti, culminând cu Tian anmen, în 1989. La demonstraţii au participat nu numai studenţi, ci şi oameni veniţi din toată ţara. Au ieşit în stradă pentru că le păsa de soarta Chinei, pentru că voiau libertate democratică. Şi acum există oameni care protestează, dar incidentele de masă, cum le numeşte guvernul, sunt mult mai mici şi complet diferite de cele din anii ’80. Nu au nimic de-a face cu libertatea democratică, sunt menite doar pentru a proteja interesele unora. Acum

câţiva ani, Departamentul de educaţie al provinciei Jiangxi a informat pe site-ul oficial că urmează să crească numărul de locuri în facultăţi alocate studenţilor din zonele sărace din vestul ţării. Ştirea i-a nemulţumit pe toţi părinţii ai căror copii urmau să dea la facultate. De teamă că măsura le va afecta odraslele, au ieşit în stradă. La fel s-a întâmplat şi la Shanghai, unde pensionarii au demonstrat împotriva alocării fondurilor sociale ale oraşului către zonele mai sărace, fiindcă asta i-ar fi afectat, însemnând mai puţini bani pentru ei.

Trebuie spus că incidentele de masă tot mai numeroase au la bază motive istorice, dar şi probleme sociale. De ce există în ultimii ani tot mai mulţi foşti soldaţi care vin să depună petiţii? Ce-i drept, este o problemă pe care am moştenit-o, dar guvernul nu se poate scutura de orice responsabilitate. În anii ’80, dacă aveai o sută de yuani salariul, erau o groază de bani, azi cu o mie de yuani abia îţi duci zilele. Diferenţele dintre ce primesc cei care se ies acum din armată şi cei care s-au retras în trecut sunt extrem de mari şi îi fac pe aceştia din urmă, care şi-au vărsat sângele şi au fost răniţi pentru ţară, să considere că nu primesc respectul şi recompensele cuvenite.

Protestul şoferilor de camion de anul acesta este rezultatul competiţiei necruţătoare, nu numai în transportul de marfă, ci şi în celelalte ramuri de afaceri. A devenit ceva obişnuit să împingi preţul cât de jos posibil pentru a primi cât mai multe comenzi. În 2010, am fost în Africa de Sud la Campionatul Mondial de Fotbal şi peste tot am văzut vuvuzele. La plecarea din Johannesburg, mi-am luat şi eu una din aeroport şi am dat pe ea echivalentul a o sută şi ceva de yuani. Acasă am observat că era fabricată în China. Iniţial, compania care le-a fabricat a cerut 5 yuani pe bucată, dar au apărut din ce în ce mai multe firme care au oferit preţuri mai mici, aşa că la final a ajuns să coste 2, 2 yuani, deşi preţul de producţie era de 2 yuani bucata. Rezultatul acestui tip de competiţie este că profitul scade, iar cei care suportă consecinţele sunt

muncitorii. De cele mai multe ori, programul prelungit de muncă nu înseamnă şi bani mai mulţi.

Alte două străduţe pe care vreau să merg sunt cea a inovaţiei şi cea a nostalgiei. Să purcedem mai întâi pe cea a inovaţiei. Chinezii nu au nici cea mai mică problemă să se adapteze repede la noile tehnici sau stiluri de viaţă, încât pare că între vechi şi nou nu există niciun fel de distanţă. De pildă, la câţiva ani după ce au apărut plăţile cu mobilul, aproape că nu mai există telefon fără aplicaţiile Alipay sau WeChat, şi fie că vorbim de supermarketuri sau de instituţiile de stat, fie că este un mail sau un chioşc de la colţ de stradă, aproape că nu există loc unde codurile QR pentru cele două aplicaţii să nu fie la vedere. Clienţii îşi scot telefoanele din buzunar, scanează liniştiţi codul şi tranzacţia-i gata. Eu n-am mai folosit cash sau cârduri în China de peste un an, este mult mai uşor să plătesc cu telefonul. Acum câteva zile, Allan Barr, traducătorul meu de limba engleză, a sosit la Beijing şi soţia mea şi cu mine l-am invitat la masă. Am plătit cu telefonul, dar a apărut o problemă când am scanat codul. Suma mi-a fost returnată imediat, iar casierul m-a rugat să mai scanez o dată. Brusc am simţit nevoia să plătesc cash. Am scos câteva bancnote din buzunar, le-am întins casierului şi când am primit restul, am avut un sentiment straniu de noutate. Mulţi chinezi ies la cumpărături fără numerar sau card; telefonul mobil este suficient să rezolvi tot ce trebuie. Până şi cerşetorii sunt în pas cu vremurile, mai vezi pe câte unul care are agăţat de haine codul QR şi-i roagă pe trecători să-l scaneze să le dea şi lor câţiva bănuţi.

Toate acestea au loc în condiţiile în care acum treizeci de ani, când plecau în delegaţie, multora le era frică să nu li se fure banii şi-i vârau în chiloţi, locul cel mai sigur. Aveau un buzunăraş cusut în interiorul chiloţilor, cu nasture, să stea închis. Când trebuiau să plătească, îşi băgau mâna înăuntru, cotrobăiau puţin şi scoteau cât era nevoie, fie o bancnotă de 5 mao[25], fie un yuan, pe care le

25 5 mao = 0,5 yuani.

deosebeau după mărime. Doamnele căutau un loc mai adăpostit şi cotrobăiau mai delicat, dar mai era câte un bărbat care nu se jena de nimeni, deşi poate erau şi femei de faţă, îşi vâra mâna în chiloţi şi începea să scormonească. Dacă s-ar mai întâmpla aşa ceva în ziua de astăzi, ar fi acuzat de hărţuire sexuală.

Nostalgia îmi aminteşte de ochii unui câine. Procesul de urbanizare este atât de rapid, că totul se transformă cât ai clipi. Când eram copil, districtul nostru avea 300.000 de locuitori, iar comuna – puţin peste 8.000. Acum sunt 380.000 de locuitori în district şi peste 10.000 în comună. Autorităţile au luat terenurile agricole ale ţăranilor şi le-au folosit pentru extinderea zonelor urbane sau le-au alocat zonelor industriale ca să atragă investiţii externe şi să-şi crească propriile venituri din taxe. Mult pământ a fost vândut scump dezvoltatorilor imobiliari, iar acum ogoarele s-au umplut de blocuri de locuinţe. Modul acesta de urbanizare creează o groază de probleme, printre care şi cele legate de mutarea ţăranilor la bloc. După ce li s-a luat pământul şi li s-au dărâmat casele, ţăranii au trebuit să se mute în apartamentele de bloc primite compensaţie. Cei bogaţi au primit şi câte trei, patru apartamente, ei locuind într-unul singur şi pe celelalte dându-le în chirie. Au fost şi ţărani care au primit compensaţii însemnate în bani. Dar cum să se adapteze la oraş? Ce fac aceşti oameni obişnuiţi cu munca fizică după ce aceasta dispare? Devin şoferi de taxi, îşi deschid un magazin sau ajung să joace mahjong toată ziulica. Sunt câte unii care au pierdut toată avuţia la jocurile de noroc. Cazinourile ambulante apar în toate cartierele nou-construite în care se mută ţăranii deposedaţi, întrucât se ştie că ţăranii au bani din compensaţii. În China cazinourile sunt ilegale. Aşa-numitele cazinouri ambulante sunt de fapt nişte indivizi cu valize doldora de jocuri de noroc, care fac tot posibilul să pătrundă în casele ţăranilor. Sunt într-un permanent joc de-a şoarecele şi pisica cu poliţia, azi îşi deschid valizele în casa unuia, mâine – în a altuia.

Dar oare cum este viaţa la celălalt capăt? La capătul despre care vorbesc se află ţăranii care au rămas fără pământ, dar încă nu le-a fost demolată casa. Spre deosebire de orăşeni care văd în câine un animal de companie, ţăranii îl ţin de pază şi când trebuie să se mute la bloc nu îl iau cu ei, că nu mai are ce păzi. Am văzut nişte imagini de ţi se rupea inima, cu câini numai piele şi os rămaşi singuri să păzească o casă pustie. Îi vezi alergând de colo până colo, cocoţându-se în locurile mai înalte şi uitându-se în zare cu ochii plini de speranţă, doar, doar or zări trecutul întorcându-se.

Nostalgia pentru trecut este un sentiment care se răspândeşte tot mai mult în societatea chineză. Ea îmbracă diverse forme, dar două dintre manifestările ei sunt tipice. Una apare printre cei săraci. Deşi China a devenit cea de-a doua mare economie mondială, mulţi oameni n-au avut nimic de câştigat, viaţa lor a rămas la fel de grea. Aşa că le e dor de trecutul în care toată lumea era săracă, în care cuvântul „şomaj” nu exista în vocabular şi unde oamenii cu adevărat bogaţi erau inexistenţi. Salariul lui Mao Zedong era de 404, 8 yuani pe lună; tata şi mama primeau împreună aproape 120 de yuani. Diferenţa dintre cei avuţi şi cei săraci nu era mare şi nu ducea la instabilitate socială. Cealaltă manifestare este caracteristică oamenilor bogaţi care au ajuns atât de sus, încât acum sunt în primejdie să se prăvălească în abis. Mi-a povestit cineva despre unul dintre bogătaşii din Shanghai care făcuse avere foarte repede pe căi necinstite – atunci când a aflat că urma să fie arestat şi trimis după gratii pentru tot restul vieţii, s-a uitat pe geamul biroului său luxos la muncitorii care turnau fundaţia unei clădiri şi a spus că ar fi vrut să fie unul dintre ei; munca era grea, banii puţini, dar aşa n-ar mai fi trăit cu o teamă permanentă. Mulţi oameni de afaceri şi oficialii ajunşi sus de tot îşi doresc să redevină oamenii de rând care erau în trecut, când află că sunt pe punctul de-a ajunge în închisoare. Şi aceasta este un fel de nostalgie faţă de vremurile trecute.

Oare dacă într-adevăr s-ar întoarce vremurile în care aproape că nu se găsea nimic şi totul se dădea pe cartelă, în care aveai nevoie de cartele speciale pentru cereale, pânză de haine, carne, ulei, zahăr sau ţigări, nostalgicii ar fi fericiţi? Mă îndoiesc. Dorinţa celor săraci să ne întoarcem în trecut nu este raţională, este felul lor de a-şi manifesta nemulţumirea faţă de societatea de astăzi. Cât despre cei câţiva oameni de succes care regretă trecutul când se văd în poarta puşcăriei, ce vor ei să spună de fapt este că „dacă ştiam că ajung aici, nu m-aş mai fi chinuit”.

Mi-am amintit un banc care circulă zilele astea pe internet – inegalitatea socială arată astfel: femeia frumoasă spune „vreau un diamant” şi îl primeşte; bărbatul cu bani spune „vreau o femeie frumoasă” şi o are; eu spun „vreau să fac baie” şi nu curge apă.

Am trăit vremurile în care voiai să faci duş și se oprea apa, îmi amintesc că mi s-a întâmplat de câteva ori să mă săpunesc din cap până-n picioare şi apoi să constat că nu mai curge apă. Dădeam cu pumnul în ţeavă şi încercam să-mi clătesc săpunul din ochi cu ultimele picături rămase pe ţeavă, apoi aşteptam răbdător să vină apa, sperând că cerul este de partea mea. Nimeni nu se gândea că este o nedreptate socială să ţi se oprească apa când faci duş; pe atunci nu existau bogaţi, aşa că femeile frumoase nu primeau diamante şi nici bogăţii nu aveau femei frumoase.

E greu să cuprind în câteva cuvinte schimbările Chinei cărora le-am fost martor. Oamenii văd în copii viitorul, aşa că am să încerc să folosesc răspunsurile date de trei băieţi din trei perioade diferite la întrebarea „care este scopul vieţii?”, ca să schiţez parcursul Chinei în timp. Probabil că răspunsul băiatului din timpul Revoluţiei Culturale ar fi „revoluţie şi luptă”; băiatul din perioada anilor ’90 ar spune „carieră şi dragoste”; alegerea celui de astăzi ar fi „bani şi femei”.

6 septembrie 2018

Patru destine în patru decenii de reformă

ANUL ACESTA SE ÎMPLINESC PATRUZECI DE ANI DE la lansarea politicilor de reformă şi deschidere, patruzeci de ani de transformări dramatice. În 1978 PIB-ul Chinei era de 367, 8 miliarde de yuani, în 2017 depăşise deja 82.712 miliarde. Economia chineză s-a dezvoltat cu o viteză uluitoare, dar la fel au crescut şi preţurile. În 1993, când regizorul Zhang Yimou a cumpărat drepturile de ecranizare pentru romanul *în viaţă* mi-a plătit 50.000 de yuani. Soţia mea şi cu mine locuiam într-o cămăruţă de 8 metri pătraţi şi suma ni se părea uriaşă. În primele zile am pus banii sub pernă şi-i scoteam să ne uităm la ei în fiecare seară înainte de culcare, spunându-ne mulţumiţi că o să ne ajungă toată viaţa. Abia după aceea i-am dus la bancă. Astăzi, dacă vrei să-ţi iei o locuinţă în Beijing cu 50.000 de yuani, poate îţi poţi cumpăra un metru pătrat undeva hăt-departe.

Dezvoltarea economică a dus la schimbarea dramatică a societăţii. Sfârşitul Revoluţiei Culturale părea să semnaleze sfârşitul ideologiei de extremă stânga şi avansul ideilor liberale, al căror rezultat au fost incidentele din Tian anmen, din 1989. Deznodământul momentului Tian anmen a domolit entuziasmul politic al chinezilor şi a urmat o perioadă în care toţi s-au implicat în afaceri. Dintr-o societate în care politicul prima, am devenit o societate în care domneşte banul, cu probleme tot mai mari de corupţie, degradarea mediului şi inegalitate economică. Ideologia de extremă stânga pe care o credeam dispărută de mult a reapărut, de parcă alergăm în cerc.

Părerea mea este că nu sunt normale nici societăţile de extremă stânga, nici cele de extremă dreapta. Normală este societatea noastră de astăzi, în care există gândire de stânga, de dreapta, de extremă stânga sau de extremă dreapta, dar majoritatea sunt de centru. Trebuie spus că extrema stânga de acum este diferită de cea din timpul Revoluţiei Culturale, pentru că nu mai este sprijinită orbeşte de guvern. Nu de mult, sindicatul independent organizat de muncitorii de la compania Jasic Technology

din Shenzhen a fost interzis. Toate sindicatele din China sunt subordonate Partidului Comunist, şefii de sindicat fiind numiţi de guvern. Muncitorii de la Jasic nu voiau un sindicat supus autorităţilor, voiau sindicatul lor, iar cei care au ieşit în sprijinul muncitorilor când aceştia au avut de-a face cu poliţia nu au fost activişti de stânga iubitori de libertate democratică, ci indivizi care se autoproclamau adepţi ai lui Mao Zedong. Se poate vedea de aici că formele sociale de astăzi sunt foarte complexe şi

 întortocheate. Deşi tema articolului de faţă este destinul individual în faţa atâtor schimbări, am vrut să creionez puţin fundalul pe care are loc transformarea.

Tinerii din ziua de astăzi sunt foarte diferiţi de noi, cei care am dus o viaţă complicată. Când eram noi tineri, interesul pentru literatură sau experienţele similare ne-au adunat la un loc, apoi schimbările sociale ne-au risipit, unii s-au apucat de comerţ şi s-au îmbogăţit sau au intrat în politică şi au funcţii înalte, alţii au intrat la închisoare sau continuă să scrie. Sunt şi unii care din păcate ne-au părăsit.

Trebuie să fiu cu mare băgare de seamă când scriu despre destinul unui om, să am grijă să văd despre cine pot să scriu şi despre cine nu, ce nume trebuie să trec sub tăcere şi pe care pot să-l spun direct, fără ocolişuri. Am nevoie şi de un unghi din care să privesc lucrurile şi, după ce m-am gândit mult, am ales închisoarea, pentru că viaţa cu suişuri şi coborâşuri a multora dintre cei pe care i-am cunoscut i-a purtat şi pe acolo, din diverse motive. Am să vă vorbesc despre patru oameni; cu unul mai ţin legătura, de alţi doi nu mai ştiu nimic, iar ultimul a murit anul trecut.

Într-o seară de la sfârşitul anilor ’90, am primit un telefon de la un prieten editor din Guangzhou. Am crezut că era în Beijing, când colo, îmi spune că are de ispăşit o condamnare şi că mă sună din închisoare. Am înlemnit. M-a rugat să-i trimit câteva dintre cărţile mele directorului

închisorii. Am luat repede un creion şi hârtie, am notat numele directorului şi adresa şi, înainte să închidă, m-a mai rugat o dată să nu cumva să uit să semnez cărţile şi să scriu pe fiecare câte o dedicaţie pentru director.

În China un individ nu poate să-şi deschidă propria editură. Acum douăzeci de ani însă, pentru că editurile de stat erau mult prea rigide şi nu făceau faţă dezvoltării economice, au apărut nenumărate edituri private, care cumpărau ISBN-uri de la cele de stat şi publicau ce voiau. Aşa s-a dezvoltat piaţa de carte din China. Prietenul meu era bine-cunoscut printre editorii de carte. Ori de câte ori venea la Beijing, stătea în cele mai scumpe hoteluri şi întotdeauna mi-a lăsat impresia de om cu dare de mână. Am fost şocat când m-a sunat din închisoare. După aceea am aflat de ce era acolo. Ca să nu mai plătească câte 10.000 de yuani pentru fiecare ISBN, şi-a făcut copii ale ştampilelor de la peste zece edituri de stat şi le folosea pentru a scoate ilegal cărţi în numele lor. A primit zece ani de detenţie. După ce-a ieşit, mi-a dat telefon, dar nu eram acasă. Mi-a lăsat vorbă că s-a întors în Guangzhou şi după aceea n-am mai auzit de el.

Un altul care mi-a dat telefon din închisoare este un fost coleg de şcoală primară. Apogeul carierei sale a fost când a devenit directorul postului de televiziune din zona natală. El era cel care organiza întâlnirile cu foştii colegi când mă întorceam acasă şi tot el plătea mâncarea şi băutura cu bani publici. Era foarte mândru de el. Societatea se împărţise deja între cei cu stare şi cei mai amărâţi, iar printre colegii invitaţi se aflau unii care-şi pierduseră locurile de muncă. Felul lui arogant de a vorbi şi a se

PATRU DESTINE ÎN PATRU DECENII DE REFORMĂ 151 purta l-a scos din sărite pe un coleg şomer, au început să se certe şi apoi s-au luat la bătaie. După acest incident, când mă întorceam acasă, nu mai chema pe toată lumea la reuniune, le făcea restrânse, invitându-i numai pe cei care o duceau bine.

Am aflat că a intrat la închisoare de la fratele meu mai mare; fusese găsit vinovat de delicte economice. Şi el m-a sunat din închisoare, la fel ca prietenul din Guangzhou, să mă roage să-i trimit directorului cărţi cu autograf. Singura deosebire a fost că nu m-a rugat să le trimit direct directorului, ci soţiei sale, să le ducă ea când merge în vizită. După ce a ieşit, mi-a spus că datorită cărţilor mele a primit cea mai bună muncă din penitenciar: a fost numit editorul revistei penitenciarului. Acum, până şi deţinuţii care se purtaseră urât cu el încercau să-i câştige simpatia, pentru că cine publica în revistă beneficia de o reducere a pedepsei. L-am întrebat dacă bătăuşii chiar erau în stare scrie ceva. Nu, nici vorbă, mi-a spus, plăteau pe cineva să scrie în locul lor şi primeau textul când venea familia în vizită.

După ce a ieşit, şi-a făcut o firmă de instalare de panouri solare, cu doi angajaţi temporari. Mi-a spus că panourile solare cu pricina fuseseră proiectate chiar de el şi că deţinea drepturile de proprietate intelectuală. Mi-a vorbit o oră întreagă despre ele, dar n-am înţeles decât că panourile lui sunt cele mai moderne din lume. Acum câţiva ani, când m-am întors acasă, i-am dat telefon. A durat ceva până mi-a răspuns. Mi-a spus că tocmai punea nişte panouri la cineva, că era agăţat cu o coardă de siguranţă de un balcon la etajul 20 şi că nu putea vorbi. O să mă sune el seara. Am închis telefonul şi primul lucru care mi-a trecut prin minte a fost că avea şi el peste cincizeci de ani.

Într-o după-amiază, prin 2001, mergeam pe stradă în Beijing, când am primit un telefon. Era un necunoscut. Mai întâi a vrut să ştie dacă eu sunt Yu Hua, apoi s-a prezentat: lucra în departamentul de investigaţie a delictelor economice la Biroul de Securitate Publică din Beijing. Mi s-a părut ciudat să primesc un astfel de telefon, i-am spus că n-am comis niciun delict şi l-am întrebat de ce mă sună. Fireşte că nu comisesem niciun delict, mi-a răspuns el, că dacă aş fi făcut-o, nu-mi dădea telefon, venea direct după mine. Am început să râdem amândoi. Mi-a spus că avea

nevoie de la mine de nişte informaţii necesare într-un dosar legat de o chestiune economică. Avea o voce destul de prietenoasă, aşa că am fost de acord să ne întâlnim a doua zi după-masă.

După ce am închis, mi-a venit în minte un nume: Lü Liang. În cunoscusem în 1988, acasă la editorul unei reviste literare. Lü Liang era pictor şi scriitor. Mie tocmai ce-mi ieşise primul volum de nuvele şi editura voia să pună pe prima pagină o caricatură cu mine. Abia venisem din Zhejiang în capitală, cunoşteam câţiva editori şi critici literari, dar nu ştiam niciun artist. După câteva zile, Lü Liang m-a dus la Institutul de Arte Frumoase, la Xu Bing. Xu Bing locuia atunci în căminul de nefamilişti, într-o

 153 cameră de vreo zece metri pătraţi. M-am aşezat, am început să vorbim, timp în care Xu Bing îmi creiona şi portretul. Mi-a făcut două, într-unul păream gânditor, în celălalt, cerşetor. Mi-a plăcut cerşetorul, şi la fel şi lui Lü Liang. Am luat caricatura, am dat-o editurii, care a trimis-o la tipografie. După ce au folosit-o, au aruncat-o la gunoi. Acum doi ani, Xu Bing m-a întrebat dacă mai ţin minte cum mă desenase, îmi pare teribil de rău că n-am făcut atunci o copie a caricaturii, să dau copia tipografiei şi să păstrez eu originalul.

Xu Bing a plecat după aceea în Statele Unite. Eu mă vedeam des cu Lü Liang, dar după ce şi el a plecat în sud, n-am mai ţinut legătura. Când ne-am revăzut în Beijing, se apucase să cumpere şi să vândă acţiuni. Era 1996, o perioadă haotică, în care piaţa de acţiuni era controlată de speculanţi. Speculanţii cumpărau acţiunile ieftine, apoi răspândeau constant zvonuri pozitive despre companii şi când acţiunile creşteau artificial, le vindeau discret şi dispăreau de pe piaţă. Ştirile pozitive răspândite erau majoritatea minciuni; speculanţii erau mai pricepuţi decât noi, scriitorii, să inventeze tot felul de poveşti. Am fost în biroul lui Lü Liang de la Xizhimen, din Beijing, când nu ajunsese încă speculant, cumpăra şi vindea acţiuni după

cum mergea piaţa. Cât am stat la el în birou, telefonul a sunat continuu, primea informaţii despre tot felul de acţiuni. Părea foarte priceput să aleagă ce acţiuni să cumpere şi apoi dădea şi el telefoane altora îndemnându-i să cumpere şi ei acelaşi fel de acţiuni.

După câţiva ani se mutase într-o vilă luxoasă. N-am fost la el acasă. Înainte să mă apuc de scris, am căutat pe internet informaţii despre el. Într-unul dintre articolele găsite, vila lui era descrisă astfel: „Lü Liang locuieşte în complexul rezidenţial de vile Steaua Nordului, din zona Satului Jocurilor Asiatice. Casele de acolo sunt considerate cele mai luxoase, este zona în care stau cei cu adevărat bogaţi. Acum doi ani, Lü Liang a scos vreo zece milioane ca să cumpere vila de la numărul 5, a dărâmat zidurile despărţitoare ale celor câteva zeci de camere şi i-a cerut arhitectului să vină cu un plan în care «să facă risipă de spaţiu». După renovare, pe cele două niveluri ale vilei de câteva aproape o mie de metri pătraţi au rămas doar patru sau cinci camere, restul spaţiului fiind ocupat de două camere de zi, una la parter şi cealaltă la etaj, fiecare de câteva sute de metri pătraţi. Cele câteva piese de mobilier de calitate deosebită şi ornamentele sunt aranjate aşa încât să scoată în evidenţă spaţiul mare şi caracterul unic al încăperii. Cei care vin în vizită sunt uluiţi de perfecţiunea încăperilor”.

Mânat de ambiţii, Lü Liang nu s-a mai mulţumit să cumpere şi să vândă acţiuni, a devenit speculant, ba chiar unul dintre cei mai mari rechini de pe piaţă. Cea mai vestită ispravă a sa a fost să ia o companie listată sub numele Kangda ei, care se ocupa cu creşterea găinilor, şi să o transforme în Zhongke Venture, o companie biofarmaceutică high-tech. S-a folosit din plin de talentul său de scriitor, pentru că transformarea într-o firmă

PATRU DESTINE ÎN PATRU DECENII DE REFORMĂ 155 biofarmaceutică high-tech era o făcătură. Ştirile despre reorganizare şi transformare au apărut însă în buletinele companiei, au fost preluate de analiştii de piaţă,

de instituţii de analiza pieţei şi apoi publicate în rapoartele lor. Noua companie biofarmaceutică high-tech a apărut din neant, iar acţiunile au crescut de la 17 yuani, la 80 de yuani. Au urmat prăbuşirea companiei Zhongke Venture şi arestarea lui Lü Liang pentru delicte economice. Chipul lui a apărut pe copertele tuturor revistelor economice de la chioşcurile de ziare care împânzeau oraşul, fiind caracterizat drept „speculatorul Lü Liang”. Ori de câte ori ieşeam din casă mă simţeam urmărit de privirea lui, pe care-o văzusem la chioşcurile de ziare. A fost un caz important şi se zvonea că guvernul dăduse undă verde investigatorilor să meargă până la rădăcina problemei. Dar, foarte straniu, când mai erau doar câteva zile până să ajungă la închisoare, Lü Liang a dispărut şi nu s-a mai ştiut nimic de el.

Apoi am primit telefonul despre care v-am spus. Când a fugit, Lü Liang nu şi-a luat cu el agenda telefonică, în care avea sute de numere, inclusiv al meu. Au venit la mine acasă doi poliţişti tineri, s-au legitimat politicoşi şi au început să mă chestioneze. Unul întreba, celălalt nota. M-au întrebat mai întâi unde l-am cunoscut pe Lü Liang, apoi au continuat încercând să afle tot felul de alte informaţii, iar la final au vrut să ştie când îl văzusem ultima dată. Cu mai bine de un an în urmă ne întâlniserăm întâmplător la un concert. Mi-au dat să citesc însemnările, să mă asigur că nu sunt greşeli, apoi mi-au cerut să semnez şi să-mi pun amprenta. Păreau foarte obosiţi. Probabil că în agenda telefonică a lui Lü Liang erau două, trei sute de numere de telefon, iar ei trebuiau să-i viziteze pe toţi. Un prieten de-al meu, profesor la universitate, se întâlnise o singură dată cu Lü Liang şi făcuseră schimb de numere. Când s-a întors în ţară după o serie de prelegeri în străinătate, nici n-a apucat să coboare bine din avion că a şi primit telefon să meargă la poliţie să dea declaraţii.

Abia după vizita celor doi poliţişti am aflat că Lü Liang fugise. I-am întrebat cum a reuşit. Nu mi-au răspuns. La plecare mi-au lăsat un număr de telefon, cu rugămintea

să-i anunţ imediat ce ia legătura cu mine. La vreun an după aceea, unul dintre ei m-a sunat să mă întrebe dacă mă contactase. Nu mă contactase. M-a rugat să-i anunţ dacă o va face. Am spus că îi voi anunţa. L-am rugat să mă anunţe şi el pe mine dacă îl găsesc. A încuviinţat.

Ulterior am aflat şi cum reuşise Lü Liang să scape – nu de la el însuşi, ci de la un prieten implicat în acest caz. Înregistrarea video din seara în care a dispărut Lü Liang arată că poliţiştii însărcinaţi cu supravegherea aţipiseră pe canapea, iar el şi-a pus pe umeri o haină veche, a deschis uşa şi s-a făcut nevăzut în bezna nopţii. Probabil că toţi poliţiştii care ar fi trebuit să-l supravegheze au fost sancţionaţi disciplinar, doar că dacă ar fi să comparăm sancţiunea cu beneficiile materiale obţinute că l-au lăsat să plece, probabil că sancţiunea este mult mai mică.

După dispariţia lui Lü Liang, când cei care l-am cunoscut ne mai întâlneam unii cu alţii, mai vorbeam despre el. Cineva spunea că fugise în străinătate şi că începuse o nouă viaţă, cu un alt nume. Altă variată era că fusese ucis de grupuri de interese şi incinerat ca să i se piardă urma. Anul acesta am fost la masă la un prieten cu care nu mă mai văzusem de mult şi am adus vorba de Lü Liang şi de cele două posibile explicaţii. Prietenul s-a uitat la mine şi mi-a spus foarte calm că nici nu murise şi nici nu era în străinătate, locuia la Beijing, cu un alt nume şi un nou buletin. Am rămas ca trăsnit. Cu câţiva ani înainte, a continuat prietenul, Lü Liang apăruse brusc la el în birou, speriindu-l, şi-i dăduse un raport scris de el, dar nesemnat, cu rugămintea să găsească o cale ca acel raport să ajungă la liderii guvernului. Era un raport cu sugestiidespre cum putea fi susţinută creşterea economică în China. Lü Liang n-a zăbovit mult, doar i-a înmânat hârtiile cu pricina şi a plecat. Nu l-a mai văzut de atunci. Când am auzit toate astea am simţit un fior pe şira spinării. În China multe lucruri se petrec la adăpostul întunericului, dar noi vedem numai ce se întâmplă ziua, pe lumină.

În încheiere, cred că ar trebui să vorbesc puţin

despre Liu Xiaobo şi cum a trecut el de la literatură la politică. Perioada cuprinsă între octombrie 1976, sfârşitul Revoluţiei Culturale, şi octombrie 1986 a fost numită deceniul noii literaturi, iar la finalul acestui deceniu, Institutul de Cercetări Literare al

Academiei de Ştiinţe Sociale a organizat o conferinţă la care participanţii au lăudat care mai de care cele scrise în deceniul abia încheiat. Când a luat cuvântul, Liu Xiaobo a fost singurul care a negat tot ce spuseseră antevorbitorii lui, argumentând că de fapt nu se scrisese nimic valoros. A devenit faimos peste noapte. La vremea aceea obţinuse doar un doctorat în literatură de la Universitatea Normală din Beijing, dar discursul său de la conferinţă l-a catapultat direct în rândurile criticilor literari faimoşi.

Destinul lui Liu Xiaobo a început să se schimbe odată cu incidentele din Tian anmen. El, Hou Dejian, Gao Xin şi Zhou Duo erau cunoscuţi sub numele de „cei patru oameni nobili din Piaţa Tian anmen”[26]. În zorii zilei de 4 iunie, când armata a ajuns în piaţă cu intenţia să o evacueze, Liu Xiaobo şi colegii săi au negociat cu armata şi i-au convins pe studenţi să plece, evitând vărsarea de sânge.

În 2003, când eram în Statele Unite, am văzut documentarul *Tiananmen*. În faţa camerei de luat vederi, Liu Xiaobo a povestit cum ei patru s-au dus în piaţă cu intenţia de a-i convinge pe studenţi să renunţe la greva foamei şi să plece de acolo, dar atmosfera revoluţionară le-a schimbat intenţiile iniţiale şi, în loc să-i convingă pe studenţi să se retragă, s-au aşezat alături de ei şi au intrat în greva foamei. Înţeleg foarte bine de ce şi-au schimbat atitudinea. Eram şi eu atunci în Beijing şi cunosc atmosfera din piaţă, îţi făcea sângele să clocotească.

Teoria mea este că dacă n-ar fi existat momentul Tian anmen în 1989, Liu Xiaobo ar fi devenit profesor

26 Termenul folosit aici este junzi, care denotă un cărturar confucianist foarte învățat și un model de comportament moral. Termenul este adesea tradus în română ca „om nobil“ sau „om ales“.

universitar de literatură şi conducător de doctorate. Dar schimbarea socială i-a modificat şi lui destinul, şi aşa a pornit-o pe alt drum.

Pe 10 iulie, anul acesta, am primit un mesaj de la un prieten care locuieşte în Suedia: Liu Xia, soţia lui Liu Xiaobo, este în avion spre Berlin.

Am cunoscut-o pe Liu Xia când avea 20 şi ceva de ani. Şi eu aveam tot atât. Era căsătorită cu un prieten de-al meu şi locuiau în zona Shuangyushu, din vestul capitalei, într-un apartament mic de tot, cu două cămăruţe. Într-o seară, undeva prin noiembrie sau decembrie 1988, am plecat de acasă din Shilipu, de la est, şi am schimbat câteva autobuze până am ajuns la ei. Pregătiseră tot felul de bunătăţi, dar nu mai ştiu ce am mâncat, pentru că altceva m-a făcut să ţin minte seara aceea. Ne-am uitat la filmul *Fragii sălbatici*, al lui Ingmar Bergman. Caseta fusese folosită de prea multe ori şi din când în când pe ecranul televizorului apăreau nişte dungi negre. Filmul lui Bergman m-a zguduit, era un film cum nu mai văzusem niciodată. Deşi Revoluţia Culturală se încheiase cu 12 ani în urmă, mulţi dintre noi continuau să trăiască într-un vacuum artistic. Filmul lui Bergman m-a făcut să simt că era primul film adevărat pe care îl văzusem vreodată, că tot ce văzusem până atunci nu merita să se numească film. Nu exagerez deloc când vă spun că eram copleşit de emoţie. Am plecat târziu şi n-am stat în staţie să aştept autobuzul, am luat-o pe jos douăzeci şi ceva de kilometri – a fost singurul mod în care am putut să mă mai liniştesc.

Cei doi au divorţat peste câţiva ani, iar eu n-am mai văzut-o pe Liu Xia. Acum vreo douăzeci de ani, cineva mi-a spus că s-a recăsătorit cu Liu Xiaobo. Am fost puţin surprins pentru că ştiam că Liu Xiaobo era şi el divorţat şi era prieten bun cu fostul soţ al lui Liu Xia, mergea des la ei în vizită.

Se poate spune despre căsătoria lor că a fost decisă de soartă. Nu se mai văzuseră de ani buni, nu ţinuseră legătura, până când s-au întâlnit într-un tren. Liu Xiaobo a

întrebat-o pe Liu Xia ce-i mai face soţul, ea i-a răspuns că nu ştie, divorţaseră de câţiva ani. Liu Xia l-a întrebat despre soţia lui, nici el nu ştia, şi el divorţase de câţiva ani. Au urmat nişte clipe de tăcere, iar după aceea Liu Xiaobo i-a propus să se mute împreună. Liu Xia a acceptat bucuroasă. În varianta asta, aşa cum am auzit-o eu, este o poveste deopotrivă realistă şi romantică, dar nu am cum să ştiu cât de adevărată e.

În 1993, un prieten producător de film ne-a invitat la masă pe mine şi pe Liu Xiaobo. Atunci l-am întâlnit pentru prima şi ultima oară. Era imediat după ce ieşise prima dată din închisoare. Am discutat despre literatură. Aveam păreri diferite şi la început ne-am contrazis, apoi am început să ne certăm. În cele din urmă, ne-am ignorat complet, pe faţa fiecăruia fiind vizibil dezgustul pentru celălalt.

La începutul lui iulie am aflat că era internat în spitalul din Shenyang, grav bolnav. Zece zile mai târziu am auzit că murise. Am ieşit din birou, m-am dus în sufragerie şi i-am mărturisit soţiei mele cât de tare mă mâhneau cele aflate. Astăzi, când scriu aceste rânduri, îmi dau seama că cearta noastră de acum douăzeci şi cinci de ani a devenit una dintre amintirile mele cele mai frumoase.

14 decembrie 2018